

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Katedra studií občanské společnosti

Bc. Josef Petr

Jak otevřít dveře mužům?

Projekt Patron - příklad zapojení mužů v oblastech občanského, veřejného a soukromého života, které dlouhodobě postrádají jejich větší participaci.

Diplomová práce

Vedoucí práce: Dr. Dana Moree

Praha 2015

„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval samostatně a s použitím pramenů a literatury řádně citovaných a uvedených v seznamu literatury. Práci jsem nevyužil k získání jiného nebo stejného titulu.“

„Souhlasím s tím, že tato diplomová práce může být zveřejněna v elektronické knihovně FHS UK a může být využita i jako studijní text.“

Datum:

Podpis:

Poděkování: Rád bych na tomto místě poděkoval třem důležitým ženám, bez kterých by tato práce nevznikla. Vedoucí Daně Moree za podporu a shovívavost. Svoji ženě Lucii, že ten proces vydržela a mojí malé Aničce, že se na mě dokázala koukat, jak hodiny zarputile buším do klávesnice, aniž by se jí z tváře vytratil úsměv.

Abstrakt

Podpora angažovanosti mužů v oblastech občanského, soukromého a veřejného života, které postrádají jejich větší zapojení, je tématem, které se v posledním desetiletí řeší na úrovni EU i některých národních států. Výzkum se ovšem pouze málo orientuje na praktické cesty, kterými je možné větší participaci mužů v těchto oblastech podpořit. Tato práce nabízí vhléd z perspektivy studií občanské společnosti, konkrétně motivace k dobrovolnictví, kterou kombinuje s perspektivou studia mužů a maskulinit. Jádrem práce je případová studie projektu Patron, ve kterém dospělí muži vytvářejí přátelské vztahy s dospívajícími kluky z dětských domovů a pomáhají jim zvládnout přechod z ústavní péče do „běžného života“. Cílem je analýza motivací těchto mužů k této dobrovolnické činnosti, zejména ve vztahu k prožívání mužství a maskulinity. Práce nabízí závěry ve formě hypotéz, kterými je možné rozvíjet sociálně-vědní výzkum o tomto tématu. Závěry je možné brát i jako konkrétní praktickou inspiraci pro projekty a organizace, které chtějí do své činnosti zapojit více mužů.

Klíčová slova: *muži, mužství, maskulinity, dobrovolnictví, motivace, mužské hnutí, občanská angažovanost, angažovanost mužů, zapojení mužů*

Abstract

The support of engagement of men in the areas of civic, private and public life which showing the lack of their involvement becomes a topic in the last decade on the level of EU and some national states. But there is just little social research focused on the practical ways how to support the engagement of men in these areas. This paper offers the view from perspective of the studies of civil society – which is especially focused on the motivations to volunteering – combined with the perspective of the studies of men and masculinities. The core of this paper is a case study of the project Patron in which the adult men creates friendly-based relationships with the young men from the institutional care and help them to manage the leaving of this care to the „real life“. The aim of this research is analyze the motivation of these men which leads to their participation on this project – mainly in the relations to the experience of manhood and masculinity. This paper offers the basic findings in the form of assumptions which can be used in the following social research and also as the practical inspiration for projects and organisations which want to include more men to their work.

Key words: *men, masculinity, manhood, volunteering, motivations, men's movement, civic participation, engagement of men*

Obsah:

1.	Úvod.....	5
2.	Teoretická část.....	8
2.1.	Kde jsou muži potřeba?.....	8
2.1.1.	Vzdělávání.....	8
2.1.2.	Péče o děti.....	10
2.1.3.	Péče o druhé.....	12
2.1.4.	Rovné příležitosti.....	13
2.1.5.	Domácí násilí.....	14
2.2.	Motivace k dobrovolnictví - Perspektiva studií občanské společnosti.....	15
2.2.1.	Dobrovolnictví.....	16
2.2.2.	Motivace.....	17
2.3.	Mužské hnutí - Perspektiva studia mužů a maskulinit.....	20
2.3.1.	Krise mužské identity.....	21
2.3.2.	Mužské hnutí a jeho typologie.....	24
2.3.3.	Škály jako nástroj analýzy mužských hnutí.....	26
2.4.	Shrnutí teoretické části práce.....	28
3.	Výzkumná část – studie projektu Patron.....	30
3.1.	Výzkumné otázky.....	32
3.2.	Metodologie.....	33
3.3.	První fáze sběru dat – zúčastněné pozorování.....	36
3.4.	Druhá fáze sběru dat – rozhovory s Patrony.....	40
3.4.1.	Hodnoty.....	41
3.4.1.1.	Hodnotové pozadí - z perspektivy studia mužů a maskulinit.....	41
3.4.1.1.1.	Škála esencialismus x konstruktivismus.....	43
3.4.1.1.2.	Škála liberalismus x konzervatismus.....	47
3.4.1.2.	Patronské hodnoty ve vztazích s klienty z dětských domovů.....	50
3.4.1.2.1.	Odpovědnost.....	52
3.4.1.2.2.	Sebevědomí.....	53
3.4.1.2.3.	Mezilidské vztahy.....	55
3.4.2.	Motivace.....	56
3.4.2.1.	Vzájemné obohacení.....	56
3.4.2.2.	Rozvoj kompetencí.....	58
3.4.2.3.	Vytržení ze stereotypu.....	60
3.4.2.4.	Potřeba pomáhat.....	62
3.4.2.5.	Mužství a maskulinita.....	64
3.4.3.	Kontextuální perspektiva.....	70
3.4.3.1.	Charakteristika patronského vztahu.....	71
3.4.3.1.1.	Umělý vztah.....	71
3.4.3.1.2.	Normální vztah.....	72
3.4.3.1.3.	Kamarádský vztah.....	72
3.4.3.2.	Patroni vs. dětské domovy.....	73
3.4.3.3.	Patroni vs. jejich okolí.....	75
4.	Shrnutí a diskuze.....	77
4.1.	Shrnutí závěrů z výzkumu.....	77
4.2.	Diskuze.....	81
5.	Zdroje:.....	85
5.1.	Odkazy na webové stránky:.....	88

1. Úvod

Muži jsou v rámci občanské společnosti aktivní. Řady jich můžeme vidět ve vedení neziskových organizací, mezi občanskými a politickými aktivisty nebo na charitativních zahraničních misích. Podle poslední velké studie dobrovolnictví v ČR je zastoupení mužů a žen mezi dobrovolníky vyrovnané (Frič, Pospíšilová 2010: 192). Přesto můžeme být svědky určité reprodukce genderových stereotypů v rámci občanské angažovanosti. Zatímco ženy se více než muži angažují v občanském sektoru zahrnujícím péči, genderovým modelem občansky aktivního muže je Lékař bez hranic nasazující svůj život v boji proti viru ebola, uvědomělý občan organizující referendum proti předražené radnici nebo (v listopadu všudypřítomný) muž s knírem upozorňující na rakovinu prostaty. Muži – dalo by se říci, i v rámci občanské společnosti, mnohem častěji naplňují svou stereotypní roli veřejného činitele, který proti něčemu bojuje, je přirozeným leaderem nebo přichází s originální vizí.

Nemyslím si, že je to špatně. Je dobře, že muži i ženy nacházejí svůj prostor k občanské angažovanosti a v mnoha oblastech už se na genderové stereotypy stejně příliš nehraje. Přesto, stále existují oblasti soukromého, veřejného i občanského života, kterým by dlouhodobé větší zapojení druhého pohlaví výrazně prospělo. O angažujících se ženách toho již bylo napsáno hodně a feministická perspektiva se ustálila jako součást studií občanské společnosti (např. Rosenblum 2002). Mužům se však tento obor minimálně v ČR téměř nevěnuje. Ostatně, tématem své práce jsem vyčaroval mnoho rozpačitých úsměvů na tvářích kolegů i kolegyně. Přitom jsou již dnes politiky na podporu angažovanosti mužů v některých oblastech občanského života součástí strategií EU a některých jejích členských zemí. V neposlední řadě se tomuto tématu věnuje také řada evropských a amerických nevládních organizací.

Cílem této práce je nastínit některé možnosti podpory většího zapojení mužů, především v rámci občanského sektoru – např. v rodinných a komunitních centrech, dobrovolnických programech zahrnujících péči o handicapované a sociálně slabé nebo do agendy boje proti domácímu násilí či na podporu rovných příležitostí. Oblast soukromého a veřejného života se samozřejmě s výše zmíněnou občanskou rovinou prolíná, a proto mohou být výstupy mé analýzy inspirací i pro ředitele státních škol a školek, pro pěstounské programy nebo iniciativy na podporu většího zapojení otců do péče o děti a domácnost.

Klíčovou částí této práce je především kvalitativní výzkum mezi muži zapojenými do projektu Patron, v jehož rámci pomáhají dospělí muži dospívajícím klukům z dětských

domovů zvládnout přechod do normálního života a dospělosti. Tento projekt nespadá čistě do oblasti péče, která je v souvislosti s absencí mužů zmiňována nejčastěji. Jedná se ovšem o projekt, který pracuje s mládeží a svůj základ staví na pěstování mezilidských a komunitních vztahů, což jsou oblasti velmi často stereotypně vnímané jako doména žen. Aby moje poznatky byly využitelné v praxi jiných programů a projektů, zajímaly mě především motivace těchto mužů k zapojení do takového projektu.

Zvolené téma je velmi široké a komplexní, a nedotýká se pouze studií občanské společnosti, ale je (podobně jako tento obor sám o sobě), jakýmsi multioborovým žánrem. Téma zapojení mužů do oblastí občanského života, které podle současných trendů vyžadují jejich participaci, je široké a lze jej pojmout z perspektivy sociálně-politické, psychologické, sociologické, genderové apod. Pro účely této práce jsem si zvolil perspektivy dvě, které bych v rámci teoretické a zejména empirické části rád srovnával, kombinoval mezi sebou, používal je jako teoretická východiska pro analýzu a třeba i hledal společné styčné plochy.

První z nich je multioborová perspektiva studií občanské společnosti se zaměřením na téma motivace k dobrovolnictví. Motivace Patronů k jejich dobrovolnické činnosti je pro mě klíčovou výzkumnou otázkou, díky které bych rád zodpověděl, co některé muže může vést k tomu, aby se zapojili do projektu zaměřeného na podporu dětí z dětských domovů. Tuto perspektivu vnímám jako svým způsobem vertikální – motivace vychází z hodnot a potřeb jednotlivců, které jsou sice ovlivněny historickým a sociálním kontextem, ale ukazuje jasný kauzální jev sama o sobě – příčinu a následek, kdy motivace je příčinou a následkem jsou konkrétní kroky, které nakonec vedou k občanské angažovanosti mužů.

Druhou z těchto perspektiv je studium mužství a maskulinit, díky které bych rád vystopoval, jakou roli hraje maskulinita a její praxe v procesu aktivizace mužů v projektu Patron. Tuto perspektivu vnímám jako horizontální, resp. kontextuálně prostupující zvolené téma. Projekty, které zapojují muže do oblastí života postrádajících jejich přítomnost, dnes velmi často souvisí s působením tzv. mužského hnutí, které zažilo svůj největší boom v 90. letech 20. století a v pestré paletě svých podob je aktivní dodnes. Navíc se zdá, že zatímco zpočátku bylo mužské hnutí orientováno hodně do sebe, na spirituální prožívání maskulinity v rámci uzavřených skupin a vysloužilo si díky tomu velkou kritiku z pozic pro-feministických autorů mužských studií, dnes se množí iniciativy a organizace, které jsou aktivní veřejně a stále větší měrou přispívají k zapojování mužů do oblastí, které nejsou tradičně maskulinní a bourají tak stereotypní vnímání role muže jako živatele.

Obě perspektivy jsou hodně široké a komplexní. Pokusím se je tedy v teoretické části shrnout stručně, za využití jen některých dostupných konceptů, které pokládám za užitečné a přínosné z hlediska zvoleného tématu. Již v úvodu je potřeba říci, že poctivá teoretická analýza obou těchto oblastí by vystačila na několik samostatných diplomových prací. Klíčovou částí mojí práce zůstává především kvalitativní výzkum projektu Patron, který může být inspirací pro praxi některých organizací a institucí, které by rády do své činnosti zapojily více mužů.

V empirické části práce se věnuji především analýze rozhovorů s muži, kteří se rozhodli vstoupit do dobrovolnického projektu Patron, ve kterém se z nich stávají průvodci mladých mužů vyrůstajících v institucionální péči. Tento projekt jsem si vybral také jako ideální typ projektu sociálně aktivního mužského hnutí, protože v sobě kombinuje tyto jeho znaky – saturaci absence mužských vzorů ve výchově, mužskou pospolitost a solidaritu (homosocialitu) a aktivní zapojení mužů při řešení sociálních problémů. Polo-strukturované rozhovory vznikly po dvou letech mojí praxe v projektu a na základě zúčastněného pozorování na patronských setkáních. Hlavním cílem rozhovorů bylo zkoumání motivací zapojených mužů k této dobrovolnické činnosti a konfrontace těchto motivací s tématem mužství a maskulinity.

2. Teoretická část

V teoretické části práce jsem se rozhodl nejdříve věnovat oblastem, které postrádají větší zapojení mužů v kontextu naší západní euroamerické kultury. Rád bych tím více vysvětlil a svým způsobem i obhájil cíl a záměr mé práce. V druhé části se věnuji teoretickým konceptům souvisejícím s motivací k dobrovolnické činnosti, jež pak využívám v rámci analýzy jako inspirativní opěrné body pro vlastní kódování a kategorizaci. Třetí teoretická část je věnována kontextu mužství a maskulinity, resp. mužskému hnutí jako potenciálnímu nositeli žádoucí sociální změny v oblasti angažovanosti mužů.

2.1. Kde jsou muži potřeba?

EU definuje oblasti, které dlouhodobě postrádají účast mužů, skrze agendu rovných příležitostí, resp. genderové rovnosti (podle mě trochu nešťastně¹). Politika zapojování mužů do agendy rovných příležitostí byla na evropské úrovni prvně formulována za švédského předsednictví v roce 2001 na konferenci Men and Equality v Örebro. V říjnu 2006 pak diskuze pokračuje v Helsinkách na konferenci Men and Gender Equality – Towards Progressive Policies. A konečně v roce 2012 vychází analýza The Role of Men in Gender Equality - European strategies & insights, na které se podílela např. i česká socioložka zaměřující se na kritická mužská studia Iva Šmídová. Tato mezinárodní studie zkoumá roli mužů v oblastech, jako je vzdělávání, práce, péče, zdraví nebo násilí (Scambor, Wojnicka, Bergmann 2012), což jsou oblasti, které, viděno genderovou optikou, vykazují velké rozdíly v přístupu, možnostech a skutečném zapojení žen a mužů. Z těchto oblastí jsem vybral pět, které z hlediska absence mužů považuji za nejdůležitější. Rád bych na těchto oblastech demonstroval, jakou optikou jsem se při svém výzkumu snažil dívat na projekt Patron.

2.1.1. Vzdělávání

V oblasti vzdělávání se hodně mluví o dvou fenoménech, týkajících se mužů. Stále více

---

¹ Rovné příležitosti jsou tradičně diskurzem ovládaným ženami a muži jsou zde vnímáni jako kontextuální faktor, který může pomoci zlepšit postavení žen, rodin či společnosti jako celku. Jen málo je zde deklarováno zvýšení kvality života mužů samotných. I to může být jedním z důvodů, proč muži rovné příležitosti neberou jako téma, které se jich týká.

znatelný je fenomén tzv. „failing boys“ tedy mladých mužů a kluků, kteří příliš brzy selhávají ve vzdělávacím systému. Podle dat ČSÚ bylo např. v roce 2011 na gymnáziích v ČR o 30% víc dívek než chlapců. Na vysokých školách pak tento převis činí 21% (ČSÚ 2011). Z nějakého důvodu jsou v rámci institucionálního vzdělávání čím dál tím úspěšnější mladé ženy, zatímco mladí muži a kluci selhávají. Důvodem je podle mnohých špatně nastavený systém školství, který není pro mladé muže atraktivní. Někteří mluví i o tom, že feminizované školství jednoduše straní dívkám. Toto téma je však velmi komplexní a odbornou veřejností není vnímáno jednotně. Protože obsahuje téma genderu a s tím souvisejících vztahů moci a privilegií, debata je vedena ve stylu velmi vyhrocených diskurzů. Pokud by čtenáře téma zajímalo - poctivý kritický vhled z feministické perspektivy přináší např. Iva Šmídová ve svém textu Muži na okraji (Šmídová 2008). Na druhé straně barikády u nás stojí např. známý sociolog Petr Matějů, který nedávno publikoval výsledky své studie založené na analýze testů PISA, z nichž učinil závěry, že chlapci jsou v rámci vzdělávacího systému v ČR znevýhodněni před dívkami.²

Druhým fenoménem, který s tím prvním může úzce souviset, je, že vzdělávání (zejména co se týče předškolní péče a 1. stupně základních škol) je v ČR i většině dalších evropských zemí, doménou žen. Podle dat ČSÚ učí na základních školách v ČR zhruba 16% mužů. Z toho 5% na 1. stupni ZŠ. V mateřských školách pak 0,3% (ČSÚ 2011). Podle nedávno publikované studie Eurostatu se řadíme v zastoupení mužů v rámci institucionálního vzdělávání na pomyslný evropský chvost. V kategorii ECEC, která charakterizuje „brzké“ vzdělávání (Early childhood education - v ČR bychom do této kategorie mohli zařadit zhruba první stupeň základních škol a předškolní péči), u nás působí mužů zhruba 2% z celkového počtu pracovníků. Velmi nízká čísla ovšem vykazují i ostatní evropské země. Nejvyšší zastoupení mužů má v této kategorii Dánsko – 15% (Eurydice and Eurostat 2014). Za příčiny této situace považují především 3 faktory:

1. nízké platové ohodnocení učitelské profese
2. nízká společenská prestiž učitelské profese
3. stereotypní vnímání péče jako specificky ženské role

Z pohledu studií občanské společnosti je však zajímavé, že jiné formy vzdělávání a práce

---

² Studie zatím bohužel není k dispozici. Se základními výstupy je však možné seznámit se na iDnes.cz: http://zpravy.idnes.cz/cesti-ucitele-nadrzuji-holkam-dk4-/domaci.aspx?c=A140205_131601_domaci_jj

s mládeží, jako jsou např. lesní školky nebo skauting muže přilákat dokáží. Cílem této práce je mimo jiné pomoci najít odpověď na otázku, proč tomu tak může být.

2.1.2. Péče o děti

Asi nejobsáhlejším tématem je větší zapojení mužů do péče o děti a domácnost a v souladu s tím, podpora žen v zapojení na trhu práce. Ačkoliv se muži stále více angažují v péči o děti, většina z nich sebe sama vnímá jako hlavního živitele rodiny nebo v se v této roli jednoduše nachází. Podle reprezentativního průzkumu Podoby otcovství (2011) považuje 67 % otců za hlavní praktickou součást své otcovské role finanční zabezpečení rodiny. Přitom nebyl nalezen téměř žádný rozdíl mezi otci, kteří byli výzkumníky vyhodnoceni jako „aktivní“ (v péči o děti a jejich životní prostor) a těmi, kteří naopak vykazovali znaky menší aktivity (Podoby otcovství 2011). Stejný výzkum ovšem ukazuje, že pro více než 90 % mužů jsou děti tím nejkrásnějším, co je v životě potkalo (Podoby otcovství 2011). Zvlášť zajímavá jsou pak data o postojích mužů vůči rodičovské dovolené z výzkumu Táta na plný úvazek, který realizovala agentura Mediaresearch pro nevládní organizaci Liga otevřených mužů, jež je také realizátorem projektu Patron. Podle tohoto výzkumu deklarovalo 12% mužů skutečnost, že pokud by se jim dnes mělo narodit dítě, přáli by si s ním zůstat alespoň chvíli na rodičovské dovolené. Dalších 31% mužů odpovědělo na tuto otázku „spíše ano“ a dalších 48% sice „spíše ne“, ale tuto možnost by zvažovali. To je dohromady 90% mužů, kteří jsou potenciálně svolní k účasti na rodičovské dovolené (Táta na plný úvazek 2013). Podle jiného výzkumu přes 60 % českých otců tvrdí, že každý muž by měl na rodičovské dovolené strávit alespoň chvíli (Český národní panel 2014). Muži tedy mají o péči zájem nebo jej alespoň deklarují. Z toho vyplývá velký nesoulad mezi potřebami a praxí. Na rodičovské dovolené je dnes 1-2% mužů (MPSV 2013) a v tématu sladění rodinného a pracovního života se s muži v ČR příliš nepočítá. Přesto jsou to především právě muži, kteří v rámci této oblasti drží klíč ke změně. To si nedávno uvědomila i Rada vlády ČR pro rovné příležitosti žen a mužů a vydala zprávu Sociální podmínky otcovství, která pozici a možnosti institucionální podpory tuzemských otců analyzuje (Rada vlády 2014).

Nízké zapojení mužů v rámci péče je tématem, které se pozvolna dostává do povědomí laické, odborné i politické veřejnosti. Tento proces je však velmi pozvolný a jak už to tak bývá, probíhá déle a rychleji v USA a zemích západní Evropy. Bavíme-li se o ČR, nízké zapojení mužů v „péči“ vzniklo (jako v jiných částech světa) částečně socio-kulturně, na základě

sdílených předpokladů o tom, co je „ženské“ a „mužské“. Jako „pečující pohlaví“ byly vnímány vždy hlavně ženy, zatímco mužům byla připisována spíše jakási role živitele³. Ačkoliv se sociálně konstruované role obou pohlaví postupně mění⁴ – tj. rozdíl mezi tím, co je považováno za mužské a ženské, se čím dál více stírají, podle současných průzkumů jsou muži stále považováni za hlavní živitele rodiny. Na jedné straně tedy můžeme být svědky toho, že muži se stále více zapojují (nebo to alespoň chtějí) do oblasti „péče“, ale na straně druhé existují sociokulturní faktory, které jim brání převzít roli primárního pečovatele nebo si zvolit „péči“ jako povolání. Občanská angažovanost a dobrovolnictví tak může být schůdnou variantou, která umožní větší zapojení mužů i do této oblasti.

Druhou příčinou je specifická historická zkušenost naší společnosti, kdy byla během období vlády KSČ cíleně podporována státem řízená (nevyžádaná) emancipace žen (Šmídová 1999: 217), které najednou byly nuceny zvládat práci i rodinu, zatímco nedošlo ani k náznaku emancipace mužů, ve smyslu osvobození se od společenských stereotypů spojených s mužskou rolí. Sociolog Ivan Vodochodský ve svém textu *Superženy a velké děti* (Vodochodský 2007) popisuje tzv. dvojí historii socialismu, kdy na jednu stranu existovala jaksi genderově neutrální socialistická struktura, ale zároveň jedinci žili své vlastní životy, které genderově neutrální nebyly. Socialistický „patriarchát“ byl vlastně paradoxně k mužům docela krutý. Nejen, že jim nedovolil účastnit se ve větší míře péče, ale ani to, aby se realizovali materiálně nebo intelektuálně.

Ve většině zemí EU, především v těch severských, které jsou lídry na poli rovných příležitostí se zapojení mužů do péče o děti zlepšuje. Jako smysluplné se ukazuje přijetí sociálně politických opatření, které podporují otce v zapojení do péče o děti. Jedním z takových opatření je tzv. kvóta ro druhého rodiče, které se v zahraničí podle skandinávského modelu přezdívá také „father quota“⁵. Podle výzkumu, který mapuje norskou zkušenost s tímto opatřením, by si 58% mužů a 74% žen přálo její prodloužení, při zachování délky rodičovské pro ženy (Holter, Svare, Egeland 2009: 109). Druhou, v Evropě velmi častou variantou, je tzv.

---

³ V angličtině existuje mnohem lepší výraz „provider“ (dodavatel), který ve svém významu zahrnuje i roli toho, který nakupuje, vozí, obstarává...

⁴ O sociálně konstruované mužské roli budu v této práci psát jako o „maskulinitě“, ačkoliv někteří autoři vzhledem ke kulturní a historické proměnlivosti maskulinit píšou o maskulinitách vždy v množném čísle (např. Connell 2000).

⁵ „Father quota“ (otcovská kvóta) je sociálně politické opatření, které dedikuje část rodičovské dovolené druhému pohlaví. Zpravidla tedy mužům – otcům. Toto opatření v ČR nedávno propagoval tzv. oranžový klub ČSSD a později také senátor Jiří Dientsbier a ministryně práce a sociálních věcí Michaela Marksová-Tominová. Přijetí této politiky je také jedním z doporučení Rady vlády pro rovné příležitosti žen a mužů (Rada vlády 2014: 22).

otcovská dovolená, která umožňuje otcům využít státem placené volno v období kolem porodu. Otcovskou dovolenou má řada evropských zemí a její délka se pohybuje v průměru kolem 14 dnů (Scambor, Wojnicka, Bergmann 2012: 88). Obě opatření mohou pomoci zvýšit zapojení mužů do péče o děti a jejich životní prostor a hlavně k této oblasti sloužit jako jakási „vstupní brána“. ČR je jednou z mála zemí, která zákonem vůbec neřeší podporu zapojení otců. Vedle nás je to např. ještě Švýcarsko, Slovensko, Lucembursko, Itálie, Irsko a Lichtenštejnsko (Scambor, Wojnicka, Bergmann 2012: 88).

Tato oblast je klíčová jako horizontální téma pro všechny ostatní zmíněné oblasti, protože otcovství a sociální role z něj odvozené hrají velkou roli v procesu sebepojetí muže – tedy jeho mužské identity a zároveň v procesu konstrukce maskulinity jako sociokulturní kategorie. Osobnímu a rodinnému životu mužů zapojených do projektu Patron jsem tedy věnoval zvláštní pozornost a to, jak souvisí jejich prožívání mužské identity a vnímání maskulinity se zapojením do projektu, pro mě byla jednou z klíčových výzkumných otázek.

Z pohledu občanské společnosti je tato oblast důležitá především v souvislosti s podporou zapojení mužů – otců do činnosti rodinných a komunitních center a podobných pro-rodinných občanských aktivit. V této souvislosti je velmi dobrým a užitečným textem *Engaging fathers in child welfare service* jehož autory jsou Nina Maxwell, Jonathan Scourfield, Brid Featherstone, Sally Holland a Richard Tolman, kteří shrnují poznatky výzkumů na tomto poli. Podle jejich výstupů je potřebný především proaktivní a včasný přístup směrem k otcům a vytvoření takových služeb, které zapojení otců umožňují a ulehčují – např. takové, které lze sladit s tradiční rolí hlavního živitele rodiny, kterou většina mužů stále zastává nebo takové, které jim umožňují trávit čas s vlastními dětmi či posilují jejich otcovské kompetence (Maxwell a kol. 2012).

2.1.3. Péče o druhé

Klíčovou oblastí z hlediska občanského sektoru je podle mě zapojení mužů do projektů a organizací zahrnující péči o druhé, nejčastěji o znevýhodněné skupiny obyvatel. Projekt Patron není typickým příkladem takového projektu – což je zjištění, ke kterému jsem dospěl až v rámci výzkumu. Přesto můžeme mezi projektem Patron a projekty, kde je realizace „péče o druhé“ nepochybná, nalézt společné styčné plochy.

Důležitým tématem jsou v tomto smyslu **muži-pěstouni** a jejich podpora. V češtině neexistují

teoretické ani empirické práce, které by se tématu věnovaly. Zahraniční zdroje jsou také skoupé, ale nějaké alespoň existují. Např. Leo Davis v textu *Foster Fatherhood* popisuje velmi zajímavý fakt, který se týká i mnou zkoumaného projektu Patron – v pěstounské péči se pro muže vytrácí role živitele/providera, protože tato složka péče je u dětí v pěstounské péči velkou měrou zajišťována státem (Davis 1971). Pokud se tedy muži chtějí v pěstounské péči realizovat, musí velkou měrou praktikovat jiné formy maskulinity. Možná i díky tomu přebírají v rámci pěstounské péče větší iniciativu ženy. Kate Wilson, Rachel Fyson a Simon Newstone publikovali v textu *Foster fathers' experiences and contributions* výsledky svého výzkumu o zapojení mužů-pěstounů do pěstounské péče, který realizovali na 70 pěstounských párech ve Velké Británii. Zajímavým výstupem je, že 72% mužů-pěstounů pracovalo na plný úvazek, 16% na částečný a pouze 12% z nich popsalo sebe sama jako „pěstouny na plný úvazek“. Nikoliv překvapivě je tento poměr zcela opačně u jejich žen (48% „pěstounek na plný úvazek, 38% pracujících na zkrácený úvazek a 13% pracujících na plný úvazek). Tyto údaje potvrzuje i rozdělení jejich práce v rámci pěstounství, kdy je např. kontakt s pěstounskými organizacemi převážně úkolem žen. Ve srovnání s muži desetinásobně (Wilson, Fyson, Newstone 2006).

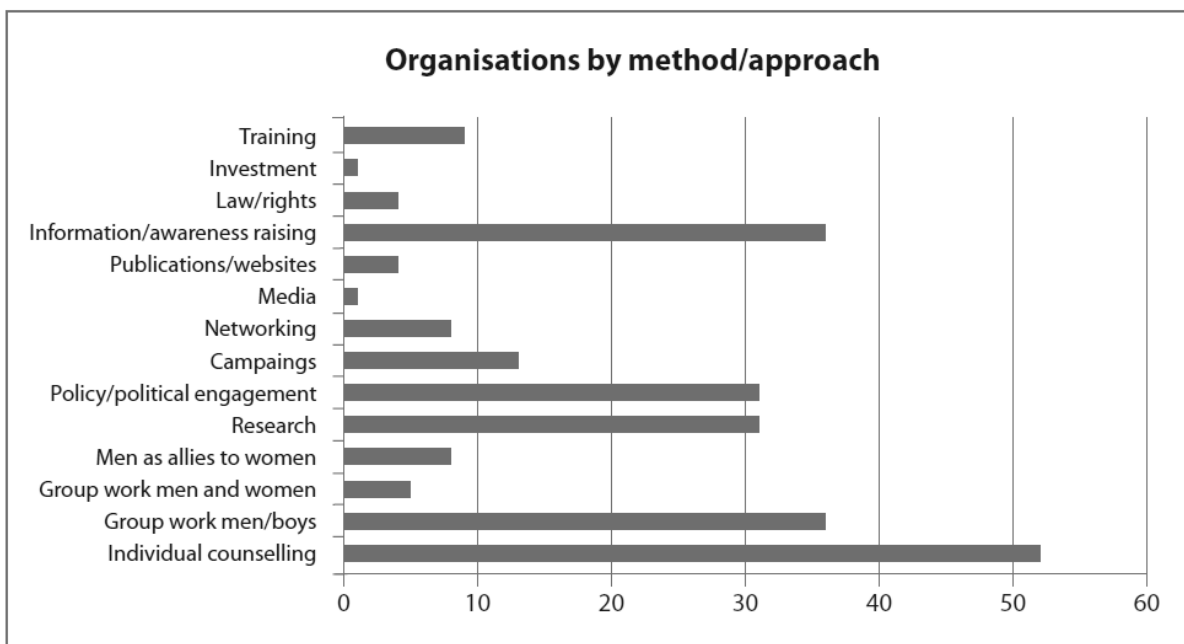
Pro muže tedy pěstounství není tolik atraktivní, jako pro ženy, případně v této oblasti necítí takovou jistotu, či je jejich participace nižší díky socio-kulturním podmínkám v rámci jejich okolí. S největší pravděpodobností se bude jednat o kombinaci těchto faktorů. To by ovšem bylo na jiný výzkum. Mým záměrem bylo zjistit, čím je projekt Patron specifický, že vysokou participaci mužů způsobil?

Z pohledu občanské společnosti je téma pěstounství tématem občanské angažovanosti samo o sobě, i když se jedná o (do velké míry) státem organizovanou službu. Podobně je tomu ovšem i s dětskými domovy a dobrovolnické participaci na jejich činnosti. Dobrovolník se zde nedostává pouze do kontaktu s vlastní dobrovolnickou činností, ale také s velmi specifickým institucionálním kontextem, se kterým se musí vypořádat. V analýze motivací mužů zapojených do projektu Patron jsem zkoumal i tuto oblast. Konkrétně mě zajímalo, jak institucionální kontext ovlivňuje motivaci mužů dobrovolníků.

2.1.4. Rovné příležitosti

Pro oblast zapojení mužů do specifických aktivit občanského sektoru, jako je působení

v neziskových organizacích, dobrovolnictví apod. lze najít především literaturu týkající se zapojování mužů do **agendy rovných příležitostí**. European Institute for Gender Equality vydal v roce 2012 studii *The Involvement of Men in Gender Equality Initiatives in the European Union*, v níž byly analyzovány organizace pracující s muži v tématu rovných příležitostí napříč celou EU. Z celkového počtu 271 organizací bylo 67% nestátních neziskových organizací (European Institute 2012: 27). Role občanského sektoru je tedy v tomto tématu zásadní. Dalším zajímavým výstupem je z mého hlediska také struktura aktivit těchto organizací, kdy je vidět vysoká frekvence skupinové práce s muži a kluky a individuální poradenství, což jsou víceméně hlavní metody, které pro svůj účel využívá i projekt Patron.

(European Institute 2012: 30)

Stejná studie také nabízí metodologický klíč k analýze mužských organizací, který spočívá v jejich kategorizaci na „gender transformative“, „gender aware“, „gender blind“ a „gender conservative“ – podle přístupu těchto organizací k agendě rovných příležitostí a genderové rovnosti (European Institute 2012: 30). Touto optikou je zajímavé nahlížet i na jednotlivé organizace a iniciativy mužského hnutí.

2.1.5. Domácí násilí

Druhým velkým tématem, které je akcentováno v rámci role mužů v občanské společnosti, je

domácí násilí. Muži jsou hlavními původci násilí obecně, jak na ženách, tak na mužích. V roce 2012 bylo v ČR například odsouzeno za trestný čin ublížení na zdraví 4210 mužů, zatímco pouze 404 žen (ČSÚ 2013). Společensky akcentováno je však hlavně **domácí násilí** na ženách a dětech. Třetina žen v České republice zažila během svého života některou z forem násilí ze strany svého partnera (Pikálková a kol. 2004), což potvrzují i mezinárodní výzkumy (WHO 2013). L. Wells ve své studii *Engaging men in the domestic violence prevention* z r. 2013 předkládá pěkný přehled projektů zaměřených na podporu vtažení mužů do tématu domácího násilí (Wells 2013). Z našeho pohledu je zajímavé, že hodně z těchto projektů (jako je např. známá *White ribbon campaign*⁶ nebo *Don't be that guy*⁷) vsází na deklaraci jiné formy maskulinity. Přitom je však zachován maskulinní ráz kampaně, jež vsází na určité prvky tradičního konceptu maskulinity, jako je koncept silného muže-ochránce. Např. v kampani *White ribbon campaign* často deklarují své hodnoty nenásilí směrem k ženám známí sportovci, hudebníci či politici, kteří pouze prezentují jiný typ maskulinity, jež se staví proti této specifické formě násilí.

2.2. Motivace k dobrovolnictví - Perspektiva studií občanské společnosti

Pokud se na zkoumané téma podíváme optikou studií občanské společnosti, jsou pro analýzu stěžejní především dva koncepty. Konkrétně je to koncept dobrovolnictví, protože muži zapojení do projektu *Patron* jsou dobrovolníci působící v občanském sektoru a většina projektů či organizací, jež by si mohli přát do své činnosti muže přilákat, může být často postavena na dobrovolné bázi. Druhým konceptem je motivace k této dobrovolnické práci, která je stěžejním tématem mého výzkumu. Hlavním teoretickým zdrojem mi je v této souvislosti text spojený s velkým kvantitativním i kvalitativním výzkumem *Vzorce a hodnoty dobrovolnictví v české společnosti na začátku 21. století*, jehož autory jsou Pavol Frič a Tereza Pospíšilová. Autoři nabízejí důležitý a přehledný vhled, který vysvětluje nejen samotný fenomén dobrovolnictví ze současné perspektivy, ale také různé motivační faktory, které k dobrovolné občanské angažovanosti vedou. (Frič, Pospíšilová 2010). Text mi zároveň sloužil jako dobrý rozcestník k ostatním zdrojům a proto jej doporučuji všem čtenářům, kteří chtějí o tématu získat základní přehled.

---

⁶ V ČR pod názvem *Bílá stužka – muži proti násilí na ženách a dětech* – www.muziprotinasili.cz.

⁷ *Don't be that guy* např. zde: <http://www.theviolencestopshere.ca/dbtg.php>

2.2.1. Dobrovolnictví

Dobrovolnictví je fenomén, který hraje důležitou roli v rámci organizované občanské společnosti, ale i v méně formalizovaných aktivitách či ve veřejné sféře. Stejně jako jiné koncepty, lze jej definovat více či méně široce. Přehled definic dobrovolnické práce ovšem není pro potřeby tohoto textu stěžejní. Budu pracovat s definicí, kterou nabízí v úvodu své knihy *The Values of Volunteering - Cross-Cultural Perspectives* autoři Paul Dekker a Loek Halman. Ti definují dobrovolnictví na základě 4 kritérií. Dobrovolnická práce by měla být: nepovinná/nezávazná, měla by být uskutečňována pro dobro ostatních, být neplacená a také praktikována v určitém organizovaném kontextu (Dekker, Halman 2003: 1). Se všemi těmito kritérii by se dalo polemizovat (a činí tak i Dekker s Halmanem)⁸, omezený prostor této práce bych ovšem raději věnoval především hlubšímu vysvětlení fenoménu dobrovolnictví z perspektivy studií občanské společnosti.

Thomas Janoski a jeho kolegové nabízí dvě optiky, kterými se dá fenomén dobrovolnictví z této perspektivy nahlížet. První z nich je optika „**normativní**“, která sleduje hodnotové a normativní orientace a přesvědčení dobrovolníků, které získávají v rámci socializace – v rodině, ve škole, v komunitě či církvi (Janoski, Musick, Wilson, 1998: 497). Normativní vymezení je hluboce zakotveno v sociální struktuře, která určuje směr jednotlivce. Druhou optiku nazývají Janoski a spol. „**sociální praxí**“ a spojují ji s interpretativní větví sociálních věd, konkrétně s pojmem „habitus“ Pierra Bourdieu (Janoski, Musick, Wilson, 1998: 497-498). Jako klíčový faktor nejsou v tomto případě brány socializované hodnoty, sociální normy či instituce, ale samotná praxe dobrovolnictví a občanské angažovanosti. „*Lidé se dobrovolnictví učí praxí, v interakci s ostatními dobrovolníky působícími v jejich komunitě, organizaci, sociálním hnutí apod.*“ (Frič, Pospíšilová 2010: 15).

Za třetí důležitý koncept, který nabízí důležitou sociálně-vědní perspektivu a se kterým jsem v analýze pracoval, považuji „**sociální kapitál**“ R. Putnama, který v kontextu dobrovolnictví zmiňují obě výše zmiňované studie. Teorie sociálního kapitálu do jisté míry přemostňuje „normativní“ koncept a koncept „sociální praxe“, protože popisuje dobrovolnictví a občanskou angažovanost jako příčinu a následek dlouhodobě funkčních a úspěšných strategií důvěry a reciprocity, které se reprodukují prostřednictvím sociálních norem a sítí (Putnam 1993). Putnam tedy nepovažuje za důležité hodnoty a normy samy o sobě, ale také jejich

---

⁸ Z pohledu zkoumaného projektu se např. nabízí skutečnost, že formálně jsou patroni odměněni symbolickou částkou, kterou mohou a nemusí využít pro společné aktivity s klienty. Částka je ovšem tak nízká, že zdaleka nepokryje finanční a časové náklady patronství, aby se dalo hovořit o reálné odměně.

společenskou praxi, v rámci které se tyto hodnoty a normy reprodukují a vytvářejí tak potřebný sociální kapitál. Tento proces svým barvitým jazykem popisuje nejlépe sám Putnam ve svém textu *Bowling alone*, který věnoval úpadku sociálního kapitálu v Americe:

„Z mnoha důvodů je život jednodušší v komunitě požehnané hojnou zásobou sociálního kapitálu. Prvně, sítě občanské angažovanosti podporují pevné normy generalizované reciprocity a podněcují potřebnost sociální důvěry. Tyto sítě usnadňují koordinaci a komunikaci, zesilují reputaci (dobré jméno) a proto umožňují, aby bylo vyřešeno dilema kolektivního jednání. Ekonomické a politické vyjednávání je zakotveno v pevných sítích sociální interakce a tendence k oportunistu jsou zredukovány. Sítě občanské angažovanosti zároveň ztělesňují minulý úspěch spolupráce, který může sloužit jako kulturní šablona pro spolupráci budoucí. Nakonec, pevné sítě sociální interakce pravděpodobně rozšíří smysl pro sebepojetí zúčastněných aktérů z "Já" na "My".“⁹

(Putnam 2000: 2)

Poznatky z této perspektivy studií občanské společnosti využívám v rámci svého výzkumu. Hodnotové (normativní) orientace patronů byly jedním ze stěžejních témat, které jsem sledoval především v kontextu praxe maskulinních vzorců v rámci jejich života. Zajímalo mě také, jaké mají zkoumaní muži zkušenosti s podobnými projekty a jaké životní zkušenosti (praxe) mohly vést k jejich participaci na projektu. Důležitým aspektem výzkumu byla také role „mužského hnutí“ jako podpůrného podhoubí, které může rozvíjet a reprodukovat sociální kapitál zúčastněných aktérů.

2.2.2. Motivace

Teorie motivace dobrovolníků vychází ve své podstatě také z výše zmíněných konceptů dobrovolnictví. Je však obohacena o psychologický a sociálně-psychologický rozměr, který akcentuje roli jednotlivce a upozaduje sociální kontext. Podle Friče a Pospíšilové pracuje psychologie s modelem tzv. „prosociální bytosti“, jejíž motivací je touha pomáhat druhým lidem. Zdroj této motivace je obecně popisován jako „altruismus“. Frič a Pospíšilová tuto

---

⁹ V anglickém originále: „For a variety of reasons, life is easier in a community blessed with a substantial stock of social capital. In the first place, networks of civic engagement foster sturdy norms of generalized reciprocity and encourage the emergence of social trust. Such networks facilitate coordination and communication, amplify reputations, and thus allow dilemmas of collective action to be resolved. When economic and political negotiation is embedded in dense networks of social interaction, incentives for opportunism are reduced. At the same time, networks of civic engagement embody past success at collaboration, which can serve as a cultural template for future collaboration. Finally, dense networks of interaction probably broaden the participants' sense of self, developing the "I" into the "we,"“ (Putnam 2000: 2)

prosociální altruistickou motivaci popisují velmi pěkně:

„Altruistickou motivaci k dobrovolnictví charakterizuje láska k bližnímu a citové pohnutí nad osudem méně šťastných, tj. pocity solidarity s chudými, soucit s lidmi v nouzi, milosrdenství a empatie projevovaná trpícím, snaha dodat naději znevýhodněným či pronásledovaným a posílit jejich důstojnost, zápal pro konání v zájmu veřejného blaha, resp. dobra celé komunity, společnosti, lidstva. Díky svému sentimentálnímu základu, resp. „sociálnímu citění“ ve svém pozadí bývá altruistická motivace nazývána i emocionální motivací.“ (Frič, Pospíšilová 2010: 83)

Tento koncept je kritizován především prostřednictvím metodologického důrazu na egoismus a utilitarismus zúčastněných aktérů. Podle kritiků s sebou nese každý dobrý skutek minimálně dobrý pocit. Spíše ovšem také zvýšení osobního sociálního kapitálu a body ve společenském žebříčku. Oba přístupy nacházejí určité propojení a smíření v realistickém pojetí psychologické motivace, které egoismus nevnímá pejorativně, ale jako přirozenou součást altruismu. Nejlépe to opět popisují Frič a Pospíšilová:

„Egoisticky motivovaní dobrovolníci svoji práci chápou jako poměrně šťastné spojení dobročinnosti (dobra pro jiné) a vlastního prospěchu. Typický je pro ně zájem o získávání nových zkušeností, kontaktů, navazování partnerských vztahů i snaha uplatnit svoje schopnosti a udržovat se prostřednictvím dobrovolnické participace v dobré pracovní kondici.“ (Frič, Pospíšilová 2010: 84)

V rámci této práce nechci najít odpověď na otázku, zda skutečný altruismus existuje nebo ne. Otázka, zda byl dřív „dobrý skutek“ nebo „dobrý pocit“ je podle mého názoru nepodstatná. Altruismus a egoismus vnímám jako dvě strany jedné mince, a v analýze s nimi tak také pracuji. Ostatně vyřešení tohoto dilematu nabízí již např. koncept sociálního kapitálu (Putnam 2000), a to poměrně jednoduše – „Já“ a „My“ neexistuje nezávisle na sobě, ale vzájemně se ovlivňuje. Pokud chceme žít šťastný a spokojený život, je také nutné, abychom se jako jednotlivci podíleli na šťastném a spokojeném životě druhých v rámci rodiny, komunity i celé společnosti.

S tím souvisí i širší sociálně-psychologický či přímo sociologický pohled na motivaci dobrovolníků obsahující také sociální kontextuální faktory, které motivaci dobrovolníka ovlivňují. Frič a Pospíšilová uvádějí řadu zajímavých a užitečných kategorizací různých autorů. Např. kategorizaci Daniela Batsona, který rozlišuje mezi motivací egoistickou, altruistickou, kolektivistickou a principiální (Batson 1994; 2002 in Frič, Pospíšilová 2010: 87). Egoistická a altruistická motivace zde již byly vysvětleny. Co se týče motivace

kolektivistické, ta souvisí se „sociální praxí“ dobrovolnictví a vychází z potřeby sdružování a navazování sociálních kontaktů. Motivace principiální naopak souvisí s „normativním“ vymezením dobrovolnictví a vychází ze socializovaných hodnot jednotlivce.

Frič a Pospíšilová uvádějí také klasické rozdělení motivace na „vnitřní“ a „vnější“ (Frič, Pospíšilová 2010: 87), které např. Deci definuje za pomoci faktoru odměny. Člověk je vnitřně motivován, pokud vykonává nějakou činnost bez vidiny zjevné odměny, kterou by za tuto činnost očekával. Vnější motivace naproti tomu stojí na tom, že z vykonávané činnosti nějaká taková odměna plyne (Deci 1972: 113). Tato odměna nemusí být hmotná, ale může souviset s navazováním sociálních kontaktů, zvýšením sebevědomí či získáním kompetencí pro jiné oblasti života.

Pro interpretaci dat z pohledu motivací Patronů mi jako inspirace sloužila hlavně kategorizace motivačních funkcí dobrovolnictví, tzv. VFI (volunteer function inventory), kterou pomocí faktorové analýzy zkonstruoval Gil Clary se svými kolegy. VFI je kategorizace vyvinutá pro kvantitativní analýzu a obsahuje zhruba 30 indikátorů, které měří motivace dobrovolníků z pohledu těchto funkcí¹⁰ (Clary et al. 1998):

1. **Hodnotová funkce**

Umožňuje jednotlivcům vyjádřit hodnoty spojené s altruismem a pomocí druhým.

2. **Funkce porozumění**

Je šancí pro získání vědění, dovedností a schopností pro vlastní rozvoj.

3. **Sociální funkce**

Reflektuje motivaci zahrnující navázání a udržení nových vztahů.

4. **Kariérní funkce**

Slouží jako cesta k získání dovedností využitelných v rámci profesní dráhy dobrovolníka.

5. **Protektivní funkce**

Umožňuje uniknout od negativních pocitů a vlastních osobních problémů.

6. **Funkce osobního rozvoje**

Souvisí s rozvojem osobnosti, osobnostním vzestupem a zvýšením sebeúcty.

---

¹⁰ Názvy těchto funkcí jsem záměrně přeložil stejně jako Pavol Frič a Tereza Pospíšilová, abychom alespoň v rámci Studií občanské společnosti používali stejné pojmy.

Pomocí funkcí VFI jsem v rámci kvalitativní interpretace rozhovorů s Patrony nahlížel na získaná data. Vzhledem k tomu, že se jedná o nástroj kvantitativního výzkumného paradigmatu, sloužila mi tato kategorizace však opravdu jenom jako konkrétní inspirace pro kódování a vlastní kategorizaci. Mým cílem bylo, zjistit zda muži-dobrovolníci vykazují nějaké specifické motivace. Případně které z motivací funkcí jsou v jejich „motivačním mixu“ dominantní. Důležitou otázkou pak pro mě byla role mužství a maskulinity v tomto motivačním mixu.

2.3. Mužské hnutí - Perspektiva studia mužů a maskulinit

Když jsem se chtěl na zkoumanou problematiku podívat z pohledu studia mužů a maskulinit, nevěděl jsem, jak těžká je přede mnou práce. O tomto tématu bylo napsáno již mnoho knih a textů, ale většina z nich je psána optikou feminismu či pro-feminismu, a řeší témata sociální konstrukce identit, vztahy moci a privilegií či mediální kulturu a pop-kulturu. Základním teoretickým východiskem mužských studií je koncept o sociální konstrukci maskulinity, jenž tvrdí, že to, co považujeme za mužské, je v rámci společnosti „*neustále konstruováno, produkováno a reprodukováno*“ (Kimmel & Hearn 2005: 3). Většina textů se právě proto věnuje vztahu mužů a sociální konstrukce maskulinity (např. Connell 1997, 2000; Clatterbaugh 1997; Kimmel 1987; Kimmel, Hearn 2005; Messner 1997). Jedním z nejznámějších textů, který můžeme také zařadit do tohoto proudu je *Nadvláda mužů z pera známého francouzského levicového sociologa Pierra Bourdieu, který velmi zajímavým způsobem popisuje přetrvávající genderovou nerovnost ve společnosti. Popisuje ji na symbolických znacích mužské dominance jako je například rituální pojetí falu jako něčeho, co směřuje nahoru, je aktivní a zářné, zatímco ženská vagína je brána jako něco temného, vlhkého, hlubokého a pasivního. Jeho cílem je „vrátit vztah mezi pohlavími zpátky do dějin, odkud ho naturalistický a esencialistický pohled vytvrhává“*. Zajímavým příkladem esencialismu, který udává, je např. obava žen, aby nezmizely běžné znaky sexuální hierarchie:

"Velká většina francouzských žen si například podle svého vlastního prohlášení přeje, aby jejich druh byl starší a – zcela koherentně k tomu – také větší než ony, a dvě třetiny z nich dokonce menšího muže vysloveně odmítají." (Bourdieu 2000 : 35)

Textů věnujících se zapojení mužů do oblastí občanského života, které postrádají jejich participaci je o poznání méně, a žádný z nich nesleduje specifický český kontext (např. Wells 2013, Maxwell a kol. 2012). Rozhodl jsem se proto v této části práce za pomoci klasických

autorů a dilemat mužských studií představit konceptualizaci mužského hnutí, které podle mého názoru a mých předpokladů může hrát aktivní roli v zapojování a angažování mužů v občanském a dobrovolnickém kontextu. Mnou zkoumaný projekt Patron podporuje prvky mužské skupiny a homosociality, které jsou klíčovou součástí mužského hnutí a otázka, zda vůbec a jak velkou měrou tyto faktory ovlivňují motivace Patronů, pro mě byl zásadní. Problematika mužského hnutí je pro mě zajímavá i z toho důvodu, že projekt Patron je realizován organizací, která se se současným mužským hnutím identifikuje. Zajímavou otázkou pro mě je, zda může být mužské hnutí důležitým aktérem sociální změny v oblasti občanské angažovanosti mužů a jejich dobrovolnictví v projektech zaměřených na péči a výchovu.

2.3.1. Krize mužské identity

Pokud chceme uvažovat o mužském hnutí, je třeba nejprve představit sociální kontext, ve kterém se odehrává. Ve 20. století došlo ve dvou velkých vlnách k masivní emancipaci žen, jejímž následkem se otřásla tradiční role muže v rodině a ve společnosti. Muži byli a jsou nuceni redefinovat svou maskulinitu, k čemuž jim chybí dostatek pozitivních mužských vzorů, jež by odpovídaly novým trendům společenského a rodinného uspořádání. Dochází k částečné dekonstrukci starého modelu "macho" muže, kterého velmi nevybíravě popsala E. Badinter: *„posedlý soutěžením, upíná se na intelektuální a sexuální výkonnost, citově je zakrnělý, samolibý, sebejistý, agresivní, alkoholik a neschopný angažovat se pro druhé“* (Badinter 2005: 127). Zároveň mužům schází jakási nová forma hegemonné maskulinity, která by byla společensky přijatelná a zároveň jim umožňovala kontakt s vlastní mužskou identitou. Tento do jisté míry populárně-psychologický pohled je kritizován z pohledu men's studies a feministické tradice, z jejichž perspektivy není možná jakákoliv změna, pokud se nezmění strukturální paradigma společenského uspořádání utlačujícího ženy. Zároveň poukazují na to, že jakási „krize maskulinity“ už tu v minulosti několikrát byla a mužská hnutí vždy vedla pouze k potvrzení patriarchátu a nadvlády mužů. Jak podle Messnera například podotýká Kimmel, první krize maskulinity proběhla před první světovou válkou, která sama vytvořila prostor k mužské pospolitosti a k násilí. Před válkou opravdu došlo ke vzniku různých sportovních a skautských skupin, které měly upevnit mužskou identitu skrze "maskulinní aktivity"- např. fyzickou aktivitu a souboje. Důvodem byl "feminizovaný" městský život a příchod ženského hnutí – ženy například v té době získávají volební právo. (Messner 1997 :

9) O něco hlubší pohled nabízí Badinterová, ve své knize XY, O mužské identitě. Podle ní „krize mužství“ proběhly i v 17. a 18. století v Anglii a Francii, a na přelomu 19. a 20. století v celé Evropě a Spojených státech. V obou případech měly tuto krizi „na svědomí“ silné emancipované ženy, které se těšily větší svobodě než jinde. *„Tyto krize, vyjadřující potřebu změny dominantních hodnot, byly následkem ideologických, ekonomických a společenských převratů. Odrážely se v organizaci rodiny, práce nebo obou. Co však obě dřívější krize odlišuje od té dnešní, je jejich společensky omezený rozsah. V 17. a 18. století postihla krize pouze vládnoucí třídy, aristokracii a městskou buržoazii. Rozsáhlejší a hlubší mužský pocit tísně koncem 19. století pak našel ventil v obou světových válkách.“* (Badinterová 2001: 20)

Vznik současného mužského hnutí se datuje do 60. - 70. let 20. století, kdy dochází k debatě o mužích a maskulinitách mezi konzervativními kritiky feminismu a zástupci profeministických autorů (Clatterbaugh 2000). Největší rozkvět ovšem zažívá v 90. letech v USA, kdy se stává mužství a maskulinita populárním tématem, opouští akademické prostředí a rozšiřuje se do dalších zemí světa. Tento „boom“ souvisí především s vydáním knihy *Železný Jan* v roce 1991, jejímž autorem je americký básník a publicista Robert Bly (Messner 1997). Toto rozšířené hnutí zabývající se jakýmsi spirituálním návratem ke kořenům a „pravé podstatě mužství“, bylo brzy nazváno hnutím mýto-poetickým, pro jeho zaměření na iniciační rituály a mužské workshopy, na kterých si muži při čtení poezie, bubnování, tanci a dalších rituálních aktivitách užívali mužské pospolitosti. Autoři jako Bly vychází z jungiánské teorie archetypů a jsou ovlivněni spiritualitou New age. Odmítají tradiční macho model, stejně jako moderní "hodné kluky", kteří nejsou v kontaktu se svým mužstvím díky destruktivní povaze moderní společnosti (Messner 1997). Mluví-li se o mužském hnutí, má se často na mysli právě tato jeho populární forma. Mýto-poetické hnutí si brzy vysloužilo drtivou kritiku ze strany profeministických autorů men's studies. V mírnější formě je kritika směřována k faktu, že se muži v rámci hnutí věnují seberozvoji, léčení vlastních psychologických zranění a ignorují reálné sociální problémy a genderovou nerovnost. Ostřejší kritika pak hnutí přímo obviňuje z podpory patriarchy a rekonstrukce tradiční hegemonní maskulinity založené na útlaku žen. Jako malá ilustrace nám mohou posloužit dvě citace od kultovních autorů men's studies R. W. Connella¹¹ a K. Clatterbauga:

„Jejich klienti jsou ponejvíce bílí muži ve středních letech, pocházející ze střední třídy. Cítí,

---

11 R.W. Connell se během své akademické dráhy rozhodl být ženou (Reawyn Connell). V rámci práce budu respektovat jeho/její identity v souvislosti s časovými obdobími, ve kterých vznikaly jeho texty. U textů, kde ještě používá jméno „Robert William“ o něm budu psát v mužském rodě. U textů, kde již používá jméno „Raewyn“ budu respektovat její ženskou identitu a referovat o ní jako o ženě.

že mají problémy, ale necítí žádnou vinu. Různí guruové jim nabízejí diagnózy jejich potíží. Bly si myslí, že jejich problémy jsou problémy jejich otců, kteří selhali v jejich iniciaci do pravé maskulinity. Ostatní, že je to chyba žen, které nerozeznávají pravou polaritu mezi pohlavími. Jako výsledek tu máme hnutí, které marginalizuje nebo jednoduše ignoruje genderové nerovnosti ve společnosti.“

(Connell 1997: 8)

„Neo-jungianské pojetí, které tvrdí, že základní archetypy jsou úzce spojeny s lidskou biologii, často činí z předních představitelů mýto-poetického hnutí poetické sociobiology, kteří romantizují a obdivují tradiční dějiště mužské pospolitosti, jako je lov nebo sport. Tendence psychologizovat veškeré dění a ignorovat sociální realitu mužské moci a privilegií je trnem v oku především těm, kteří z perspektivy feminismu strávili mnoho času a energie bojem s patriarchálním uspořádáním společnosti.“

(Clatterbaugh 2000 : 889)

Messner pak kritizuje Blye, že si vybírá z historie, co se mu hodí, že ve svých úvahách přeskočil 30 let sociologického výzkumu a na otázku, proč jeho hnutí přilákalo tolik vzdělaných bílých mužů ze střední třídy, si odpovídá, že je to jejich touhou po upevnění hegemonní maskulinity (Messner 1997: 17).

Osobně se domnívám, že tato kritika je oprávněná pouze částečně. V prvním případě, snaha o osobní růst a rozvoj vede (pokud nejde o samoučelnou praxi) k opravdové osobnostní změně, která může vést také k větší participaci v rámci komunity nebo občanské společnosti. A za druhé, pokud čteme mýto-poetické a spirituální autory pozorně, je jasné vidět, že jim nejde o rekonstrukci maskulinity tzv. tradiční, jež je vlastní především době po průmyslové revoluci, ale že se snaží formulovat vizi maskulinity, která v sobě obsahuje jak prvky považované za tradičně maskulinní, tak femininní – slovy jungianské psychoterapie – formulují vizi muže, který má plně rozvinutou a reflektovanou „animu“¹². Za typického představitel mýto-poetického hnutí můžeme z tohoto pohledu považovat i spirituální křesťanské hnutí Richarda Rohra, které zapustilo kořeny také v ČR. Richard Rohr je františkánský mnich, podle kterého vede cesta k mužství skrze spirituální zasvěcení, v jehož rámci musí muž nejdříve přijmout svou „vnitřní ženu“, dotknout se emocí a tvořivé síly, aby v sobě mohl probudit „divého

---

¹² „Anima je vnitřní stránkou či částí muže. Anima je v psychice muže zastoupena jednak jako osobní komplex, jednak jako archetypický obraz ženy. Je to faktor nevědomý a jako takový je zodpovědný za mechanismy projekce. Vtěluje se vždy znovu do každého malého chlapce. Muž zpočátku svou animu identifikuje s vlastní matkou, později muž animu nachází v jiných ženách; anima se však také pronikavým způsobem účastní i na jeho vlastním životě.“

Definice z internetových stránek věnovaných Jungovu odkazu:
http://jung.sneznik.cz/soubor_slovník/slovník_animus.htm

muže“ - archetypální předobraz mužství (Rohr 1992). Domnívám se, že v tomto střetu mezi profeministy a mýto-poetickým hnutím dochází k naprostému vzájemnému nepochopení dvou světů, z nichž jeden vychází z akademického prostředí a zaměřuje se na vztahy moci a podřízenosti zakořeněné v sociální struktuře a vidí svět optikou sociálního konstruktivismu, zatímco ten druhý vychází především z individuálního prožitku pohlavní identity, případně až ze spirituálního a mýtického vidění světa.

2.3.2. Mužské hnutí a jeho typologie

Stejně jako je v případě maskulinity, tj. sociálně konstruované genderové role připisované společností mužům na základě pohlaví, vhodnější mluvit v plurálu - o maskulinitách, protože tato role se historicky mění v závislosti na sociálním kontextu, a v různých dobách na různých místech můžeme hovořit o různých formách maskulinit (Connell 2000: 10)¹³, tak by asi bylo vhodnější hovořit spíše o „mužských hnutích“ než o „mužském hnutí“. Toto hnutí totiž existuje v pestré paletě podob, které se zároveň naprosto zásadním způsobem ideologicky rozcházejí. Přesto se mi zdá, že všechny tyto jeho formy jsou součástí jedné historicky unikátní situace, která se odehrává v kontextu západní euro-americké společnosti a souvisí s krizí jedné konkrétní hegemonní maskulinity¹⁴, typické právě pro náš kulturní okruh. Pokud tedy píšou o mužském hnutí v jednotném čísle, mám na mysli jednotný sociální proud zabývající se intenzivně tématem mužů a maskulinit, v celé jeho šíři a ideové pestrosti, od konzervativce po liberály. Od pro-feministů a anti-sexistů až po antifeministy a bojovníky za práva mužů. V literatuře se můžeme setkat s mnoha kategorizacemi mužského hnutí. Jednu z nich předkládá Messner ve své knize. *Politics of Masculinities: Men in Movements*¹⁵. Ten rozlišil několik hnutí, které mají různé přístupy k „politice maskulinit“:

- Hnutí za osvobození mužů (men's liberationists)
- Hnutí za mužská práva (men's rights advocates)
- Radikální a socialističtí feministé (radical and socialist feminist men)

---

13 „V populární ideologii se často věří, že maskulinita je přirozeným důsledkem mužské biologie. Že se muži chovají tak jak se chovají díky testosteronu, velkým svalům a mužskému mozku. Že je maskulinita neměnná. Ale my víme, z historických výzkumů napříč kulturami, že se maskulinita mění.“ (Connell 2000: 57)

14 Hegemonní maskulinitou rozumí Connell takovou maskulinitu, která je společností nejvíce žádaná a která slouží jako měřítko pro to, co je a co není mužské. Tato maskulinita nemusí nejrozšířenějším sociálním konstruktem v dané společnosti, ale bývá často tím, co je zobrazováno v médiích jako něco žádoucího. (Connell 2000: 10, 11)

- Barevní muži (men of color)
- Hnutí za osvobození gayů (Gay male liberationists)
- Křesťanské hnutí v USA (Promise keepers)
- Mýto poetické mužské hnutí (Mythopoetic movement)

Podobnou typologii nabízí i Clatterbaugh, který rozlišuje následující perspektivy mužského hnutí (Clatterbaugh 1997):

- konzervativní
- profeministickou
- mužskoprávní
- mýto-poetickou
- socialistickou
- gay mužů
- afroamerickou
- evangelickou

Existují i další typologie, např. Kimmelova (maskulinisté, antifeministé a profeministé) (Kimmel 1987). Není ovšem mým cílem podat zde jejich úplný výčet. Důležitým ukazatelem těchto typologií je, že se jedná o ideálně typické konstrukce, které se dají aplikovat různými způsoby. Mnoho organizací mužského hnutí se dá zařadit i do více kategorií. Ve všech zmíněných typologiích mi ovšem schází typicky liberální mužské hnutí, které není antifeministické ani sexistické a zároveň nevychází nutně z feministických pozic, tak jako akademicky orientovaní pro-feministé. Toto liberální hnutí částečně vychází z civilnějšího pojetí mužství a maskulinit, než s jakým přichází hnutí mýto-poetické a jeho důležitou součástí je podpora aktivního otcovství a participace mužů na společenských tématech, které se jich týkají. Kam jinam zařadit úspěšnou americkou organizaci „*The Good Men project*“¹⁵, hnutí mužů proti násilí na ženách a dětech – „*Bílá stužka*“¹⁶, prootcovsky zaměřené think

---

¹⁵ The Good Men Project - <http://goodmenproject.com/>

¹⁶ Bílá stužka - <http://www.muziprotinasili.cz/>

tanky jako je britský „*Fatherhood intitute*“¹⁷, organizace podporující zapojení mužů v agendě rovných příležitostí, jako je „*Men Engage*“¹⁸ nebo norský „*Reform*“¹⁹ či kampaně na podporu mužského zdraví, jako je mezinárodně úspěšný „*Movember*“²⁰? Toto hnutí přitom stále zachází s mužskou pospolitostí, se sociální konstrukcí mužské role skrze pozitivní mužské vzory – což jsou skutečnosti kritizované na hnutí mýto-poetickém. Jeho cílem není dekonstrukce maskulinity a patriarchálního uspořádání. Tomuto hnutí jde spíše o evoluci maskulinity do takové podoby, aby z ní profitovali muži, ženy i jejich okolí. Toto hnutí má obrovský mezinárodní dopad a přitom zůstává jen okrajovou součástí akademických textů a výzkumů.

2.3.3. Škály jako nástroj analýzy mužských hnutí

Vzhledem k výše napsanému jsem se rozhodl, že vytvořím vlastní nástroj pro analýzu mužských hnutí a budu jej aplikovat v rámci svého výzkumu na hodnotové orientace patronů související s mužstvím a maskulinitou. Tyto škály vnikly až v průběhu práce s daty a jsou odvozeny od potřeby získaná data smysluplně kategorizovat. Vytvořit jinou typologizaci se zahrnutím liberálního mužského hnutí bylo pro mě sice variantou, ale s využitím takové konceptualizace bych se toho o hodnotových orientacích Patronů mnoho nedozvěděl. Snažil jsem se tedy přemostit nevýhody typologií a vytvořil dvě analytické škály, které se orientují na typické hodnoty obsažené v ideálech mužských hnutí. Škála je podle mě vhodnějším analytickým nástrojem pro kvalitativní výzkum než typologie, protože sice neumožňuje jasnou kategorizaci, ale umožňuje čistší interpretaci získaných dat s ohledem na jejich intenzitu.

První škála ukazuje pnutí mezi **esencialismem** a **konstruktivismem**, což jsou hodnotové orientace související s mužstvím a maskulinitou, které jsou internalizovány v hodnotovém systému jedince. Lidé, kteří mají blíže k esencialistickému pojetí mužství a maskulinit vyzdvihují různost mužů a žen, resp. biologické a psychologické rozdíly mezi pohlavími. Tyto rozdíly jsou často popisovány jako „principy“ nebo „energie“, hluboko zakořeněné v lidském podvědomí. Konstruktivistické pojetí naproti tomu popisuje rozdíly mezi muži a ženami jako sociální konstrukty, které vytvářejí nerovnosti, tedy vztahy podřízenosti a nadřazenosti

---

¹⁷ Fatherhood Institute - <http://www.fatherhoodinstitute.org/>

¹⁸ Men Engage - <http://menengage.org/>

¹⁹ Reform - <http://reform.no/>

²⁰ Movember - <http://cz.movember.com/>

jednoho pohlaví nad druhým. Z pohledu konstruktivismu nemá smysl uvažovat v intencích „mužského“ a „ženského“, protože naše identita by neměla být založena na sociokulturních stereotypch. Na odlehčenou nabízím čtenáři stereotypní představu esencialisty jako svobodného čtyřicátníka s korálky na krku, který pravidelně navštěvuje kurzy osobního rozvoje a své mužství prožívá hlavně skrze tanec u ohně a meditaci. Typického konstruktivistu si můžete představit jako sebevědomého queer aktivistu, který studuje gender studies na FHS UK. Je jasné, že většina běžných lidí se nachází někde na škále mezi těmito dvěma póly – což ostatně ukazuje i výzkum projektu Patron. Při interpretaci dat lze ovšem vysledovat, k jakému pólu mají jedinci blíže a na základě toho učinit závěry o celé zkoumané skupině.

Druhá škála, pomocí níž jsem získaná data interpretoval, znázorňuje napětí mezi **liberálním a konzervativním** pojetím maskulinity. Zatímco první škála se týká spíše hodnot a lze s její pomocí interpretovat internalizované hodnoty, druhá škála se týká společenských rolí a samotné „praxe maskulinity“. Na rozdíl od první škály odráží externalizované hodnoty, které se projevují přímo v životním nastavení člověka. Liberální pojetí maskulinity bychom mohli definovat jako přístup vyzdvihující svobodnou volbu jednotlivce nad tradičním nebo jiným idealizovaným rozdělením rolí mužů a žen. Liberalismus tedy nutně nevyzdvihuje jiné než tradiční formy maskulinity, jako je nově formovaná maskulinita pečující (ačkoliv ta je s liberálním pojetím neodmyslitelně spjata a můžeme ji považovat za důležitý indikátor), ale vyzdvihuje především svobodu volby, která je vyvázána z tlaku společnosti a kultury. Konzervativní pojetí naproti tomu vyzdvihuje tradiční, či jinak idealizovanou představu o maskulinitě nad svobodnou volbu jednotlivce. Konzervativní muži mají jasnou představu o tom, co znamená být mužem, formovanou vlastním socio-kulturním kontextem a systémem hodnot a jiné přístupy, které se odklání od tohoto ideálu, považují za „ne-mužné“. Pokud bych měl opět povzbudit fantazii čtenáře nabídkou stereotypní ilustrace, tak liberálního muže je možné si představit jako vzdělaného mladého muže v pruhovaném tričku, který v pondělí dopoledne objíždí s kočárkem Stromovku, protože se se svou ženou dělí spravedlivě o rodičovskou dovolenou. Ilustrativní vizí konzervativce může být vesnický opravář traktorů, pro kterého by bylo životním selháním, kdyby nezpłodil syna, nepostavil dům a nezasadil strom. Výzkum ukázal celkem jasně, ke kterému pólu mají zkoumaní muži blíže. O tom ovšem víc ve výzkumné části této práce.

2.4. Shrnutí teoretické části práce

V teoretické části práce jsem čtenáře seznámil nejdříve se základním cílem mého snažení, kterým je nabídnout organizacím občanského a veřejného sektoru určité možnosti, díky kterým by mohli do své činnosti zapojit více mužů. K tomu by měla sloužit analýza mužů zapojených do projektu Patron, v němž se dospělí muži setkávají s dospívajícími kluky z dětských domovů a pomáhají jim zvládnout přechod z institucionální péče do běžného života. Tento záměr pak určuje výběr zvoleného teoretického pozadí a prolíná se jím od začátku do konce. Teoretická východiska jsem rozdělil na tři části. V první z nich analyzuji oblasti, které podle dostupných zdrojů postrádají větší účast mužů. Z pohledu občanské společnosti se jedná hlavně o oblasti vzdělávání, péče o děti, péče o druhé, agendu rovných příležitostí a boj proti domácímu násilí.

Druhá část patří teoretické perspektivě studií občanské společnosti na tuto problematiku. Zvolil jsem si témata motivace a dobrovolnictví, skrze které později nahlížím zkoumaný projekt, resp. důvody zkoumaných mužů k zapojení do projektu. Dobrovolnictví lze podle teoretických zdrojů nahlížet dvěma optikami: „**normativní**“ optika sleduje hodnotové a normativní orientace dobrovolníků (Janoski, Musick, Wilson, 1998: 497), zatímco optika „**sociální praxe**“, která, vycházejíc z pojmu „habitus“ Pierra Bourdieu, nahlíží především samotnou praxi dobrovolnictví a její vliv na motivace dobrovolníků. Jako sjednocující koncept, který nahlíží zkoumanou problematiku z obou těchto rovin, jsem zvolil koncept „**sociálního kapitálu**“ z pera klasika studií občanské společnosti R. Putnama (Putnam 2000). Sociální kapitál je pro mne důležitým konceptem z pohledu motivací zkoumaných mužů, se kterým později pracuji v analytické části práce. Zejména mě zajímá, jak s tímto konceptem souvisí maskulinita, metoda mužské skupiny a mužské hnutí.

V rámci teoretického pozadí, které se týká motivace, jsem se nejprve věnoval psychologickému pohledu na motivaci, konkrétně na vztah mezi motivací **egoistickou** a **altruistickou**. Později sociálně-psychologickému pojetí, které tyto koncepty obohacuje o sociální kontext dobrovolnictví. Z mnoha možných kategorizací, které mi mohli sloužit, jako inspirace pro vlastní práci s daty, jsem si vybral především kategorizaci motivačních funkcí dobrovolnictví, tzv. VFI (volunteer function inventory), kterou pomocí faktorové analýzy zkonstruoval Gil Clary se svými kolegy (Clary et al. 1998). Tato kategorizace obsahuje funkci **hodnotovou, porozumění, sociální, kariérní, protektivní** a **osobního rozvoje**. Na základě tohoto vhledu v rámci analýzy později sestavuji vlastní kategorizaci, která odráží „motivační

mix“ zkoumaných mužů.

V teoretické části práce, kde nabízím pohled na zkoumanou problematiku z perspektivy mužských studií, se nejdříve věnuji důležitému socio-kulturnímu kontextu, který představuje tzv. **krize mužské identity**, která probíhá v několika vlnách od konce 19. století a přímo souvisí s masivní společenskou emancipací žen (Messner 1997; Badinter 2001). Po té se věnuji především tzv. **Mužskému hnutí**, které podle mne může být nositelem žádoucí sociální změny v kontextu zapojování mužů do oblastí, které postrádají jejich větší přítomnost. Mužské hnutí má celou řadu podob a od svého počátku je kritizováno ze strany autorů kritických mužských studií (Connell 1997; Clatterbaugh 2000; Messner 1997). V teoretické rovině se snažím vypořádat s touto kritikou a na základě zkušenosti s „liberálním mužským hnutím“, které je fenomén poslední dekády a klasické typologie se mu nevěnují, nabízím vlastní nástroj pro analýzu mužských hnutí a mužů, kteří jsou zapojeni do jeho činnosti. Tímto nástrojem jsou škály, které zachycují pnutí mezi **esencialismem a konstruktivismem** a také mezi **liberalismem a konzervatismem** – tedy hodnotových nastavení organizací či zúčastněných aktérů. Tento nástroj se mi zdá vhodnější pro kvalitativní analýzu a později s ním pracuji v rámci interpretace dat, které se týkají hodnot zkoumaných mužů. Tyto škály vnikly až v průběhu práce s daty a jsou odvozeny od potřeby získaná data smysluplně kategorizovat.

3. Výzkumná část – studie projektu Patron

Svůj výzkum jsem realizoval na projektu Patron, který byl pro můj výzkumný záměr ideální z několika důvodů. Zaprvé jsem se v rámci praxe účastnil všech skupinových setkání patronů i patronů s klienty a mohl jsem tak pomocí metody zúčastněného pozorování a za využití získaných teoretických podkladů formulovat otázky do polo-strukturovaných rozhovorů s patrony, kteří mi na ně velmi otevřeně odpovídali. Zadruhé, projekt Patron realizuje organizace Liga otevřených mužů, která se považuje za součást mužského hutí v ČR a využívá metodu mužské skupiny pro svou přímou práci s klienty. Tato metoda byla využita i v projektu Patron a pomocí výzkumu tedy mohla být zodpovězena moje otázka týkající se role maskulinity v angažovanosti těchto mužů. A konečně zatřetí, projekt Patron je svého druhu unikátním počinem v ČR, který kombinuje dobrovolnickou aktivitu se zapojováním mužů do oblasti, jež dlouhodobě postrádá jejich větší přítomnost. Tedy alespoň podle tvrzení projektu samotného, podle kterého v ústavní péči chybí pozitivní neprofesionální mužské vzory (www.ipatron.cz - Kluci z dětského domova potřebují tvoji podporu! 2014). Zda je tomu opravdu tak, se bohužel nedá s jistotou říci (to by bylo na jiný výzkum realizovaný mezi dětmi z ústavní péče), dá se ovšem předpokládat, že u dětí, které vyrůstají v ústavní péči, je nedostatek neprofesionálních vzorů obecně poměrně očekávatelný.

V úvodu této analytické části bych se u **projektu Patron** ještě rád zastavil. „*V projektu je podporována schopnost mladých mužů vyrůstajících v zařízeních náhradní výchovy ve věku 17 – 21 let začlenit se do společnosti, včetně získání a udržení si zaměstnání. Patroni vytváří mladým mužům často chybějící model pozitivního mužského vzoru, předávají jim své zkušenosti a jsou jim podporou při vstupu do běžného života.*“ (www.ipatron.cz – O projektu 2014). Projekt je realizován od roku 2013 a pod názvem *Patron – podpora sociální integrace mladých mužů ze zařízení náhradní rodinné výchovy* byl podpořen z fondů ESF, v rámci dotačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost částkou 4 204 458 Kč pro období od 1. ledna 2013 až do 30. června 2015 (www.esfcr.cz – Projekty 2014). V tuto chvíli, po necelých 2 letech projektu vzniklo ve třech vlnách celkem 30 patronských vztahů, jejichž úspěšnost byla v prosinci 2014 zhruba 67%²¹. Patron také získal cenu pro sociálně inovativní projekty SozialMarie (www.sozialmarie.org – Projekty 2014). Vzhledem k tomu, že se jedná o projekt

---

²¹ Tento údaj pochází z interních materiálů projektu a je spíše orientační, protože „úspěšnost“ patronských vztahů je jen těžko měřitelná veličina. Ve hře je více faktorů. Např. pokud byl vztah ukončen po vzájemné domluvě, nemusí se z pohledu projektu, nutně jednat o vztah „neúspěšný“. Pokračující vztahy mají také různou frekvenci setkávání patronů s klienty. Už vůbec pak nelze měřit kvalitu tohoto setkávání.

pilotní, během prvních dvou let vznikla na základě dosažených zkušeností také metodika projektu, etický kodex a tzv. patronské desatero, které svým způsobem velmi charakterizuje vztah projektu k setkávání patron – klient. Dovolte mi jej uvést:

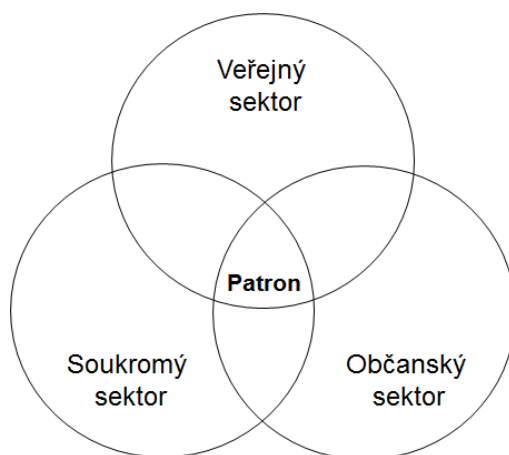
Desatero Patrona:

1. Kontaktuj kluka alespoň jednou za měsíc – i když nemůžeš přijet, zavolej mu, nebo napiš mail.
2. Na první setkání jed' za ním, poznej se s vychovateli, nech si ukázat, jak žije.
3. Využívej supervize (skupinu i individuál), když se něco děje, volej nám.
4. Neseznamuj kluka se svou rodinou a blízkými lidmi dříve než za rok, vše musí uzrát.
5. Netlač na pilu, nepřekračuj klukovu intimní zónu, hlídej si své hranice, ať je Ti v tom vztahu dobře.
6. Neklad' na sebe vysoké nároky, jsi kamarád – dospělák, to stačí.
7. Nejsi tu proto, abys léčil klukovi jeho bolavou duši – jsi tu proto, abys ho podpořil a ukázal mu mužskou roli.
8. Nenuť sebe ani kluka do ničeho, co vás nebaví.
9. Udržovat vztah s klukem není Tvá povinnost, když to nepůjde, ukonči to.
10. Když budeš chtít vztah ukončit, vždy se nejprve porad' s někým z projektu, jak to nejlépe udělat.

(www.ipatron.cz – Desatero patrona, 2014)

Toto desatero vychází z předchozího odborného zázemí projektového týmu a zkušeností získaných během projektu. Tyto vhledy jsou velmi často komunikovány směrem k patronům a tak není divu, že ovlivňují uvažování jednotlivých patronů o tom, co vlastně jejich setkávání s klienty znamená. V rámci interpretace rozhovorů věnuji tématu vnímání charakteru patronských vztahů samotnými patrony celý jeden blok.

Důležitou vlastností projektu je také to, že tematicky nezasahuje pouze do občanského sektoru, ale zasahuje i do sektoru veřejného a soukromého. Muži angažovaní do projektu Patron jsou sice dobrovolníky zapojenými do činnosti nevládní organizace, ale angažují se v oblasti, jejíž ráz definuje sektor veřejných služeb. Dobrovolnictví zároveň ovlivňuje jejich soukromý rodinný život a jejich vztahy s klienty z dětských domovů jsou často ovlivňovány osudy kluků, kteří se v dětském domově ocitli právě z důvodu nefunkčního rodinného zázemí. Pro lepší představu můžeme tuto skutečnost znázornit v následujícím diagramu:

Obr. 1 – Pozice projektu Patron ve vztahu k občanskému, veřejnému a soukromému sektoru

Projekt Patron realizuje nevládní iniciativa **Liga otevřených mužů**, která se v ČR již od roku 2006 věnuje „*zvyšování kvality mužů v ČR*“ (www.ilom.cz – Kdo jsme, 2014). Podle mého názoru se jedná o typický příklad liberálního Mužského hnutí v ČR, protože sama sebe neidentifikuje ani jako mýtopoetickou, ani jako profeministickou iniciativu (www.ilom.cz – FAQ o LOMu, 2014) a zároveň se věnuje tématům, které podporují angažovanost mužů v oblastech, které jsem zmínil v úvodu této práce. Dlouhodobě se věnuje tématu Aktivního otcovství, kdy se snaží podporovat otce ve větším zapojení do péče o děti a jejich životní prostor (formou kampaní, seminářů, poradenství nebo např. podpory Dne otců). Dále se věnuje tématům zvýšení počtu mužů ve školách a školkách a je patronem projektu Bílá stužka – muži proti násilí na ženách a dětech (www.ilom.cz – Naše témata, 2014). Jako nevládní organizace, která se těmto tématům věnuje, byla pro mne v ČR jedinou volbou, pokud jsem chtěl zkoumat danou problematiku z pohledu, zda je možné, aby mužské hnutí bylo nositelem žádoucí sociální změny spojené s podporou angažovanosti mužů v oblastech, které postrádají jejich přítomnost.

3.1. Výzkumné otázky

Hlavní výzkumná otázka, kterou jsem v přecházejícím textu zmínil již několikrát, zní následovně:

Jak podpořit zapojení mužů do oblastí občanského života, které vyžadují jejich participaci?

V průběhu zpracování teoretického pozadí, při pořizování rozhovorů i během analýzy dat však vykrystalizovaly další témata, které s tou hlavní souvisejí, a s jejichž pomocí jsem se

snažil hledat na zvolenou otázku odpovědi. Tyto otázky jsou v textu již několikrát zmíněny, přesto bych je zde rád shrnul, aby byly jasně napsány na jednom místě a usnadnily čtenáři orientaci v textu. Tyto témata zní následovně:

Vertikální perspektiva – Studia občanské společnosti:

- Jaké jsou motivace mužů zapojených do projektu Patron?
- (resp. co tvoří potřebný „motivační mix“ Patronů?)
- Jaké jsou hodnotové orientace mužů zapojených do projektu Patron?
- Čím je projekt charakteristický, že umožňuje dobrovolnické zapojení mužů?
- Jakou roli hraje okolí (rodina, vidina ocenění apod.) v motivacích patronů?
- Hrají v motivacích mužů zapojených do projektu Patron nějakou roli jejich předchozí životní zkušenosti?

Horizontální perspektiva – Studia mužů a maskulinit:

- Jak ovlivňuje mužství a maskulinita motivace Patronů?
- Jaké jsou hodnotové orientace mužů zapojených do projektu Patron z perspektivy mužů a maskulinit?
- Jakou roli hraje mužské hnutí a metoda mužské skupiny v motivacích patronů?

Z těchto otázek vznikla v rámci předvýzkumu sada předpokladů, pomocí nichž jsem pak konstruoval otázky do individuálních polo-strukturovaných rozhovorů s Patrony.

3.2. Metodologie

Charakter zkoumaného projektu a výzkumné otázky mne nevyhnutelně vedl k pohybu v kvalitativním výzkumném paradigmatu. Konkrétně jsem zvolil design případové studie opřené o metodologii zakotvené teorie, při které se výzkumník neustále pohybuje mezi teorií, sběrem dat a analýzou, aby se na konci dobral nějaké syntézy svých poznatků. Podle Strausse a Corbinové jsou kvalitativní výzkumné metody (a zakotvená teorie obzvláště) vhodné k porozumění podstaty jevů a odhalování nových souvislostí. Proto je také na místě, využít je ke zkoumání motivací a hodnot – veličin, které jsou těžko měřitelné a kvantifikovatelné.

„Kvalitativní metody se užívají k odhalení a porozumění tomu, co je podstatou jevů, o nichž toho ještě moc nevíme. Mohou být také použity k získání nových a neotřelých názorů

na jevy, o nichž už něco víme. V neposlední řadě mohou kvalitativní metody pomoci získat o jevu detailní informace, které se kvantitativními metodami obtížně podchycují.“

(Strauss, Corbin 1999: 11)

El Hussein a jeho autorský kolektiv popisuje v textu *Using Grounded Theory as a Method of Inquiry: Advantages and Disadvantages* výhody a nevýhody zakotvené teorie. Mezi výhody podle něj patří to, že tato metoda umožňuje intuitivní přístup, pěstuje kreativitu a potenciál ke konceptualizaci, poskytuje systematický přístup k analýze dat a jejich hloubku a bohatost. Naproti tomu mezi nevýhody zakotvené teorie patří vyčerpávající proces analýzy, vysoký potenciál k metodologickým chybám, rešerše literatury bez rozvíjení předpokladů, různorodé přístupy k této metodě a limitovaná možnost generalizace výstupů (El Hussein a kol. 2014). Každá metoda má své výhody a nevýhody, ovšem různé metody se vždy hodí více či méně k různým výzkumným záměrům. Na základě předpokladů těchto výhod a nevýhod jsem se nakonec na svůj výzkum rozhodl aplikovat právě principy zakotvené teorie.

Nutno podotknout, že rozsah mého výzkumu, zvolený pro potřeby diplomové práce, neumožňuje využít zakotvené teorie v její plné kráse. Za využití otevřeného kódování získaných dat opřených o teoretické poznatky (Strauss, Corbin 1999: 42) jsem došel k vytvoření jednotlivých kategorií, které se vztahují k výzkumné otázce, a zároveň jsem se pokusil zachytit vztahy mezi nimi. Z tohoto schématu jsem ovšem formuloval závěry spíše ve formě o data opřených hypotéz, které mohou obohatit naše poznání o zkoumaném tématu. Mým cílem nebylo formulovat jasnou a ucelenou teorii, ale prozkoumat toto dosud málo zkoumané pole a nabídnout další perspektivy, kterými je možné se na zkoumanou problematiku dívat. Zároveň jsem se snažil formulovat své závěry v takové formě, aby nebyly využitelné pouze v rámci teoretického bádání, ale také v samotné praxi občanského sektoru. Mé závěry učiněné ze zkoumání projektu Patron mohou být využity organizacemi občanského i veřejného sektoru, které chtějí motivovat muže k většímu zapojení do své činnosti. Ať už se jedná o dětské domovy, školy, školky, rodinná centra nebo charitativní organizace, motivace mužů k zapojení do jejich praxe mohou být podobné jako mužů z projektu Patron.

Sběr probíhal v několika vlnách s různou intenzitou dva roky, kdy jsem v projektu působil jako koordinátor skupiny patronů. V první fázi jsem se soustředil na získání dat potřebných k formulaci prvních hypotéz²² a k poznání prostředí a kontextu, ve kterém se projekt

---

²² Pokud zde hovořím o hypotézách, mám tím na mysli spíše určité předpoklady o zkoumané problematice, pomocí nichž jsem později konstruoval otázky do rozhovorů a celkově přistupoval k pozdější interpretaci a analýze.

odehrává. Hlavní metodou sběru dat bylo zúčastněné pozorování na školících víkendech patronů, na zážitkových víkendech patronů s klienty a na pravidelných skupinových supervizích patronů. Data jsem sbíral formou poznámek z terénu a pořizováním zápisů ze setkání, které byly vedeny takovou formou, aby je bylo možné využít i pro potřeby projektu. Mým cílem bylo formulovat otázky pro individuální polo-strukturované rozhovory s patrony. Jejich sběr po té proběhl v září a v prosinci roku 2014.

Velmi dobře si uvědomuji metodologická rizika spojená s mírou mého zapojení do projektu. Zpětně musím uznat, že fungovat v projektu zároveň jako „insider“ i výzkumník vede k určitému zmatení rolí, které vyžaduje velmi vysokou dávku sebereflexe. Zároveň mělo však toto pojetí své výhody. Zprvce jsem byl velmi motivován přistoupit k analýze poctivě a zodpovědně, abychom mohli získané poznatky využít pro další účely projektu a pro zavedení inovací. Za druhé bylo moje zapojení do projektu spíše operativního charakteru a proto aniž bych musel vnitřně obhajovat obsah projektu, měl jsem možnost být přítomen všech společných setkání patronů a zároveň získat přístup k velkému množství projektových dat. Měl jsem přístup ke všem projektovým materiálům, metodikám i evaluačním dokumentům. A konečně za třetí, díky osobnímu vztahu s patrony jsem se v rozhovorech s nimi mohl ptát přímo na otázky, které mě zajímaly, a nemusel jsem odpovědi získávat opatrnými oklikami, protože sami v rozhovorech neměli problém s vysokou mírou sdílnosti.

Rozhovorů jsem získal celkem 10, o různé délce a kvalitě. Nejkratší z rozhovorů měl 15 minut, nejdelší minut 49. Průměrná délka rozhovoru byla cca 28 minut. Je nutné také přiznat, že rozhovory neprobíhaly v rámci nějakého standardizovaného kontextu. Některé vznikly v kavárně, jiné v autě cestou ze společného výjezdu nebo prostřednictvím programu Skype. Na tomto kontextu výrazně závisela kvalita rozhovoru, jeho délka i ochota patrona se „rozpovídat“ o nastíněných tématech. Vzhledem k tomu, že patroni jsou všichni velmi aktivními a zaměstnanými muži, musel jsem bohužel přistoupit na tyto variabilní podmínky a uvažovat o nich v rámci analýzy dat. Každý patron byl také jinak daleko a v jiné fázi svého vztahu s klukem z dětského domova, což mohlo také ovlivnit jejich osobní nastavení ve chvíli rozhovoru. Tyto skutečnosti jsem mohl zohlednit při analýze právě především díky tomu, že jsem o nich měl jako „insider“ dostatečný přehled.

Rozhovory obsahují některé citlivé údaje, proto jsem se rozhodl změnit jména patronů a budete se tedy moci v následujícím textu setkat s patrony, kteří se jmenují Kamil, Eduard, Emil, Břet'a, Vojta, Vilém, Michal, Karel, Matěj a Filip. Tato fiktivní jména by měla z části

zaručit anonymitu respondentů. Pokud bylo v rozhovoru zmíněno jméno klienta nebo název dětského domova, byla tato fakta v přepisu změněna za obecné pojmy jako „kluk“ nebo „klient“ a „dětský domov“.

3.3. První fáze sběru dat – zúčastněné pozorování

V první fázi výzkumu jsem kombinoval své teoretické předpoklady se zúčastněným pozorováním. Účastnil jsem se projektu jako koordinátor Patronů a byl jsem tak přítomen nejen na společných výjezdech kluků z dětských domovů a Patronů, kde jsem byl svědkem prolnutí obou nesourodých skupin či na školeních patronů, které ukazovaly důležitý kontext „mužské skupiny“ jako nástroje projektu, ale např. i na všech projektových schůzkách. Měl jsem přístup ke všem projektovým materiálům, metodikám, evaluačním dokumentům apod. Moje závěry z praxe tedy mohou být jistě ovlivněny vysokou mírou mojí participace. Na druhou stranu, bral jsem svojí přítomnost především jako přípravu pro polo-strukturované rozhovory s Patrony. Mým hlavním osobním cílem bylo „promyslet si“ téma, a na základě této úvahy sestavit otázky do rozhovorů.

V rámci pozorování jsem použil dva hlavní výzkumné nástroje – předně šlo o psaní „terénního deníku“, kam jsem si psal poznámky a myšlenky, které mě napadaly. Vzhledem k tomu, že se jednalo o můj první „výzkum“ kvalitativního charakteru, nedokázal jsem tento nástroj uchopit ideálním způsobem a můj terénní deník nakonec skončil ve formě poznámek rozházených po různých blocích, prázdných stránkách v diáři i elektronických dokumentech. Přesto si myslím, že na proces výzkumu to mělo negativní vliv pouze v tom smyslu, že jsem později měl ztíženou výchozí pozici při práci s daty, protože poznámky z terénního deníku mohou sloužit především jako interpretační pomůcka a nejsou (alespoň v případě mého výzkumu) daty samy o sobě.

Druhým nástrojem bylo pořizování zápisů na setkáních projektu, které měly zároveň sloužit jako podklady pro evaluaci projektu. Tyto zápisy jsou zajímavé především tím, že se v nich objevují zmínky o motivacích Patronů k jejich účasti na projektu, což je pro mě to nejdůležitější téma a zároveň jejich zpětná vazba k proběhlým víkendům. Tyto zápisky jsou pouze ve formě poznámek a lze je tak těžko použít pro samostatnou analýzu. Jako malé návodné berličky pro sestavení otázek do hloubkových rozhovorů však dobře posloužily.

Motivace, kterou jsem v rámci pozorování zaznamenal jako nejdůležitější, spočívala

v osobním rozvoji Patronů, děláním něčeho nového a užitečného, co je obohatí o nové zkušenosti a ve snaze předat své vlastní životní zkušenosti někomu, kdo to potřebuje. A to včetně životní zkušenosti specificky maskulinní. V rámci rozhovorů mě po té zajímalo, zda by pro tyto muže byl projekt přitažlivý i bez akcentace této maskulinní složky. Tyto motivace byly znát např. při diskuzi a důvodech zapojení do projektu na úvodních školících víkendech Patronů, kde byly zmiňovány důvody tohoto typu:

„Výzva. Konkrétní čin. Navštívil jsem v mužských skupinách a můžu to zkusit někomu předat.“

„Můj rozvoj. Sociální vnímání. Pomoc přímým praktickým způsobem + nahlédnutí do mysli kluka, do jehož věku za pár let dorostou moje děti.“

„Hodně příjemně je pocit být pionérem a průkopníkem.“

(školení Patronů – vlna A – jaro 2013)

Dále jsem při osobních rozhovorech zaznamenal, že motivace patronů může být ovlivněna specifickou životní zkušeností, díky které uvažují o přítomnosti mužských vzorů ve výchově. Ať je již tento zážitek pozitivní či negativní, chtějí v tomto smyslu pozitivně ovlivnit osud konkrétních chlapců z dětských domovů. I toto téma bylo později součástí rozhovorů. Důležitým faktorem se zdálo být také to, že se jedná o reálnou a užitečnou pomoc s reálnými dopady na život jednotlivce. V kontrastu k těmto důsledkům nebyla stavěna materiální pomoc, nýbrž nekonkrétní pomoc. To se potvrdilo i ve vývoji patronských vztahů, kdy součástí mnoha z nich je i shánění brigád, návštěva práce, pomoc s výběrem počítače apod. Klasická mužská role „providera“ tedy v patronském vztahu zcela nemizí, ale zůstává ve formě jakéhosi mentoringu.

Jedna z věcí, které podle mého pozorování umožňovala zapojení mužů, kteří jsou z větší části živiteli rodin a ve svých profesních i osobních životech jsou velmi aktivní, byl velmi specifický charakter setkávání, kdy se má Patron s klientem scházet zhruba 1x za měsíc a především nemá být dalším profesionálem v jeho okolí. Spíše by měl prostě „být sám sebou“. Ladislav Sedlák, jeden z Patronů, popisuje tento charakteristický styl projektu v rámci pravidelné rubriky Respektu – Jeden den v životě:

„Příliš silné pouto by bylo spíše na překážku. Mým úkolem není nahrazovat chybějící rodinné vazby nebo city. Je to prostší, než se zdá – být sám sebou. Chlap, který stojí na vlastních nohách, má své povinnosti, zájmy, ale také slabosti a problémy, které řeší. Žádný pohádkový strýček.“ (Sedlák 2014)

Podobně to viděli např. účastníci školení II. vlny Patronů:

„Není to stavba jaderný elektrárny, ani let na měsíc.“

„Ve finále je to normální vztah s klukem.“

(školení Patronů – vlna B – jaro 2014)

Další motivací, která z pozorování vyplynula, byla role mužské skupiny a mužského hnutí v motivacích patronů. Usoudil jsem, že pro projekt Patron je klíčové vytvoření takového prostředí, ve kterém je mužům dobře a mohou spolu bezpečně sdílet svoje zkušenosti, a to jak v rámci školení Patronů, tak i v rámci společných víkendů s klienty a supervizí. Pro některé ze zúčastněných to byla velká novinka, ale nenašel se nikdo, komu by toto prostředí vadilo. Naopak byla většinou zmiňována spokojenost související s přítomností pouze mužského kolektivu a s tím související vytržení z rodinného a pracovního stereotypu. Kluci z dětských domovů zase zjišťovali, jak moc se jejich svět točí kolem dívek, což si člověk někdy uvědomí až ve chvíli, kdy kolem sebe žádnou nemá. Pro ilustraci nabízím několik výroků ze závěrečné reflexe školení Patronů:

„Jsem rád, že jsem mezi chlapama.“

„Velmi harmonická skupina. Bylo mi dobře, příjemně, hodně chlapsky.“

„Užívám si chlapskou energii. Má to sílu a funguje to.“

(školení Patronů – vlna A – jaro 2013)

V průběhu projektu se také vynořil předpoklad, že muži si ne vždy rozumí s institucionální péčí a institucemi vůbec. Tato skutečnost se během projektu nepotvrdila, ani nevyvrátila. Došlo sice ke sporům s některými dětskými domovy, ale většinou z důvodu přehnaných očekávání na straně dětských domovů nebo naopak díky lhostejnosti vychovatelů (směrem k projektu), ale žádný konflikt nevznikl specificky mezi Patronem a institucí. Jedině snad byl znát určitý ostych a nejistota na straně Patronů před prvotním kontaktem s dětským domovem.

Dále se zdálo, že u některých je motivací také společenské uznání, které z této dobrovolnické činnosti může vycházet. Někteří z Patronů velmi ochotně dávají rozhovory a prezentují se jako úspěšní muži, kteří dělají dobrou věc. Je možné, že forma projektu je nastavena tak, že toto uznání umožňuje. Na rozdíl od vychovatelů v DD, učitelů, pěstounů apod. nepůsobí jako primární pečovatelé a společensky tak netrpí jejich maskulinita.

Na základě těchto poznatků jsem sestavil otázky do polo-strukturovaného rozhovoru, které jsem roztrídil do tří tematických okruhů. Byl to okruh **motivace** – což je oblast, která se měla primárně věnovat motivacím Patronů k zapojení do projektu. Okruh **hodnoty** – kdy mě zajímala především role mužství a maskulinity v setkávání patronů s klienty. A nakonec okruh **kontext** – který měl za úkol zjistit, jaká jsou specifika projektu, že umožňuje zapojení mužů. Rozhovor měl tedy vypadat zhruba takto:

Motivace:

- Co ti účast v projektu přináší? Co tě na projektu baví a přitahuje?
- Ovlivňuje projekt nějak pozitivně tvůj život mimo něj?
- Jaké momenty v životě tě nejvíc ovlivnily? Myslíš, že některý z těchto okamžiků může mít vliv na to, že ses rozhodl vstoupit do projektu?
- Vnímáš patronství jako péči? Nebo by si to pojmenoval nějak jinak?

Hodnoty:

- Jaké mužské hodnoty se snažíš (nebo chceš) klukům předat? A myslíš, že něco takového vůbec existuje?
- Pokud bys potkal svého kluka za 5 let, jak by to mělo vypadat, aby sis řekl, že vaše setkávání stálo za to?
- Myslíš si, že muži by měli víc pečovat o děti a domácnost a ženy se víc realizovat v práci, než jak je tomu teď? Nebo si myslíš, že existují přirozené role žen a mužů, které bychom neměli (příliš) měnit? Jak to máš v tomhle smyslu zařízené u sebe doma?

Role okolí a socio-kulturní kontext:

- Jak zvládáš patronství skloubit s prací a rodinou?
- Cítíš ve svém okolí spíš předsudky a odmítnutí nebo ocenění?
- Jak se ti daří udržovat vztahy s DD? Jak se snesete s vychovateli?

Ve finále bylo vždy potřeba otázky přizpůsobit specifickým podmínkám každého rozhovoru. Byly pro mne pouze hrubou osnovou, díky které jsem mohl v rámci rozhovorů držet potřebnou tematickou nit. Otázky jsem nepokládal nutně přesně v tomto znění ani pořadí. Mnohdy jsem některou otázku vynechal, či přidal jinou, která se mi zdála být více důležitá a aktuální. V analýze jsem pak ke každému rozhovoru přistupoval jako k ucelenému celku a neanalyzoval jej podle jednotlivých otázek, nýbrž náhledem výzkumných otázek a oněch tří kategorií, tedy motivace, hodnoty a kontext.

3.4. Druhá fáze sběru dat – rozhovory s Patrony

Abych zjistil motivace Patronů k zapojení do projektu, zvolil jsem formát polostrukturovaných rozhovorů, které jsme vedli v rozličných situacích. Struktura rozhovoru se odvíjela od zjištění, které jsem získal z předchozího zúčastněného pozorování. Rozhovorů jsem získal celkem deset a na začátek své analýzy bych rád čtenáři nabídl krátké medailonky všech zpovídaných Patronů:

Jméno	Věk	Děti	Povolání	Měsíců v projektu	Počet setkání s klientem	Datum rozhovoru	Místo rozhovoru	Délka rozhovoru
Kamil	36	2	Učitel a manažer vzdělávacích programů	21	14	4. 9. 2014	kavárna	49 min.
Eduard	43	1	HR manažer v korporaci	21	13	14. 9. 2014	společný rozhovor v autě s Emilem	45 min. / 2
Emil	43	3	Podnikatel	21	15	14. 9. 2014	společný rozhovor v autě s Eduardem	45 min. / 2
Břet'a	34	2	Analytik v nadnárodní korporaci	8	3	6. 9. 2014	přestávka na společné supervizi	29 min.
Vojta	27	0	Programátor	8	6	8. 12. 2014	setkání v restauraci	38 min.
Vilém	36	3	Podnikatel	21	14	10. 12. 2014	skype	23 min.
Michal	48	0	Právník	8	9	11. 12. 2014	před společnou supervizi	16 min.
Karel	32	0	Ekolog	21	6	11. 12. 2014	po společné supervizi	25 min.

Matěj	30	0	Dramaturg	8	4	12. 12. 2014	skype	27 min.
Filip	43	0	Lektor	8	5	14. 12. 2014	přestávka na společném školení	15 min.

Tab. 1 – Medailonky zkoumaných Patronů

Při výběru těchto patronů jsem se držel následujících kritérií:

- Aby byli půl napůl z vlny A (21 měsíců v projektu) a vlny B (8 měsíců v projektu)
- Aby vzorek obsahoval Vojtu, který je jediným z Patronů, kterému je pod 30 let.
- Aby byl ve vzorku alespoň jeden gay, který je pro mne představitelem skupiny, jež očividně nezapadá do vzorce tradiční hegemonní maskulinity.
- Aby vzorek obsahoval Patrony, kteří mají děti, stejně jako ty, kteří dětí nemají.

Shodou náhod a metodologickou chybou se mi nakonec do vzorku dostalo celkem 5 patronů, kteří děti nemají. Patrně bylo nejjednodušší je odlovit na poskytnutí rozhovoru – tím pádem je z tohoto pohledu můj vzorek k celému patronskému kolektivu velmi asymetrický. Většina patronů totiž děti má. S tímto faktem jsem musel počítat v rámci analýzy a interpretace. Pojdme se ale nyní již konečně podívat na výstupy z rozhovorů.

3.4.1. Hodnoty

Skupina zkoumaných patronů se oproti mému očekávání ukázala být velmi různorodou. Před očima se mi objevilo velmi pestré společenství mužů, které není ani zdaleka homogenní v přístupu k mužství a maskulinitě. Docela se ovšem shoduje v tom, jaké hodnoty by chtěli klukům z dětských domovů předávat. Jejich přístup se velmi liší především v tom, jestli právě tyto hodnoty považují za „mužské“ či za obecně „lidské“.

3.4.1.1. Hodnotové pozadí - z perspektivy studia mužů a maskulinit

V určité části rozhovorů byli patroni požádáni o vymezení své hodnotové orientace, týkající se mužských a ženských rolí a také na specifické „mužské hodnoty“, které chtějí svým klientům předávat. Na základě odpovědí jsem interpretoval jejich vlastní hodnotové vymezení

mužství a maskulinity, které podle mých předpokladů mělo hrát roli při rozhodování Patronů, zda vstoupit do tohoto specifického projektu. Zároveň měl každý z nich doplnit, jak mají ve svém vlastním životě tyto své hodnotové orientace prakticky externalizované – čili, jak je uvádí do praxe v rámci svých rodinných a pracovních vztahů.

Hodnotové postoje patronů jsem interpretoval s pomocí dvou škál popsanych v teoretické části práce, kdy na jedné je možné jednotlivé respondenty vnímat jako lidi, kteří se ve svých názorech a postojích k tomu, co považují za mužské a maskulinní, nacházejí někde mezi esencialismem a konstruktivismem. Jsou to kategorie extrémní v rámci skutečnosti – ale užitečné pro interpretaci a analýzu získaných dat. Tyto dvě kategorie jsem v teoretické části práce definoval následujícím způsobem:

Esencialismus = Přístup vyzdvihující biologické a psychologické rozdíly mezi muži a ženami. Tyto rozdíly jsou často popisovány jako „principy“ nebo „energie“ hluboko zakořeněné v lidském podvědomí.

Konstruktivismus = Přístup popisující rozdíly mezi muži a ženami jako sociální konstrukty, které vytvářejí nerovnosti, tedy vztahy podřízenosti a nadřazenosti jednoho pohlaví nad druhým. Z pohledu konstruktivismu nemá smysl uvažovat v intencích „mužského“ a „ženského“.

Druhá škála, pomocí níž jsem získaná data interpretoval, znázorňuje napětí mezi liberálním a konzervativním pojetím maskulinity. Zatímco první škála se týká spíše identity a lze s její pomocí interpretovat internalizované hodnoty každého z patronů, druhá škála se týká společenských rolí a samotné „praxe maskulinity“. Na rozdíl od první škály odráží externalizované hodnoty patronů, které se projevují přímo v jejich životním nastavení a v jejich rodinách. Liberální a konzervativní pojetí maskulinity jsem v teoretické části práce definoval následovně:

Liberalismus = Přístup vyzdvihující svobodnou volbu jednotlivce nad tradičním nebo jiným idealizovaným rozdělením rolí mužů a žen.

Konzervatismus = Přístup vyzdvihující tradiční, či jinak idealizovanou představu o rozdělení rolí mužů a žen nad svobodu volby jednotlivce.

Tyto škály vznikly až v průběhu analýzy jako syntéza poznatků ze získaných dat a z teoretického pozadí. Jsou finální kategorizací kódů přidělených v rámci otevřeného kódování úsekům dat, které se týkaly hodnotového pozadí patronů. Pojdme se nyní podívat, jak to celé dopadlo (a také jak to vzniklo).

3.4.1.1.1. Škála esencialismus x konstruktivismus

Podle mojí interpretace dat je ve zkoumané skupině 5 patronů, kteří mají blíže k esencialistickému pojetí maskulinity, 4 patroni, kteří mají blíže k pojetí konstruktivistickému a 1, u kterého nemohu jeho pozici na této škále zodpovědně určit. Je jistě možné, že moje interpretace myšlenek některých patronů je mylná a při bližším zkoumání jejich hodnot bych musel svou interpretaci přehodnotit. Také je nutné připomenout, že patronů bylo v době rozhovorů celkem 30 a rozhovory jsem tedy vedl pouze s 1/3 z nich. Výše zmíněná kvantifikace je tedy pouze orientační a s jistotou nám ukazuje pouze jednu jedinou věc – muži, kteří vstoupili do projektu Patron, nemají stejné hodnotové pozadí ve vztahu k mužství a maskulinitě. Jedná se tedy o skupinu různorodou. A také otevřenou – celkem frekventovaným jevem byla tolerance vůči jiným hodnotovým systémům:

„Mám to tak, že ať si každý ten život udělá tak, jak mu to vyhovuje.“

(Břet'a 6. 9. 2014)

„A není to žádný jako dogma, každý ten pár to má prostě jinak...“

(Emil 14. 9. 2014)

„Z tohoto pohledu já určitě konzervativní nejsem a říkám prostě, ať si ženský klidně řídí kamiony, ať si rozhodnou, ať si sedí v čele světových vlád, mě to je úplně jedno, co dělají. Stejně tak chlapi, který jdou na mateřskou, který prostě doma mejou nádobí ... jako když chlapi dělají ženský (nebo jakoby „ženský“) práce, tak mi to taky vůbec nevádí. To je prostě v pořádku. V tomhle duchu prostě ať každý dělá, co kdo uzná za vhodný a co je mu příjemný.“

(Eduard 14. 9. 2014)

„Dokážu si představit, že to může fungovat tak jako tak, že není jediná správná cesta.“

(Kamil 4. 9. 2014)

Případně nevyhraněnost vlastního hodnotového systému, jak to můžeme vidět například u patronů Filipa a Vojty:

„Nevím, jestli tam jde úplně takhle jako narýsovat čáru, ale v tý partnerský jsem jako blíž tomu liberálnímu, protože mi přijde, že ten mužskej a ženskej prvek by se prostě nějakým způsobem měl doplňovat a spolu vycházet, než aby to bylo nějakým způsobem takhle rozdělený jako konfrontačně, co musí chlapi a co ženský. Ale v tý rodičovský zase tam bych spíš inklinoval k nějakýmu jako klasickému, protože, řekněme, že tam to dítě, aby si mohlo potom v budoucnu volit, kam se na týhle škále chce prostě ukotvit nebo kde se chce

pohybovat, tak by mělo poznat obě dvě nějaký ty polarity.“

(Filip 14. 12. 2014)

„Jako myslím si, že ty role by měly být tak trochu přirozeně, tzv. trochu specifický. Že žena a muž by měli třeba ve vztahu dělat různé věci nebo třeba různé věci různě, ale rozhodně to není v té míře, v jaký se to traduje jako klasicky. Ve smyslu jako - jsme jiný - to jako víme - jsme jiný biologicky, jsme jiný myšlením a je jako přirozený, aby se to odráželo i v tom, co děláme a jak to děláme. A to tak má být. Ale zároveň třeba ta liberálnost, nebo proč si myslím, že jsem spíš tímhle směrem, že jako třeba představa, že bych šel na mateřskou třeba na nějakou dobu a žena by pracovala, tak to je pro mě úplně představitelný. Jako dovedu si to představit a nepříjde mi to nějak nemožný nebo zvláštní nebo tak.“

(Vojta 8. 12. 2014)

Pojďme se ale nyní podívat jak se projevovaly názory jednotlivých patronů ve vztahu ke škále esencialismus x konzervatismus. Esencialistické pojetí se u patronů projevovalo především důrazem na určitou formu „přirozeného mužství“. Tento přístup akcentuje biologické (či jiným způsobem „přirozené“) odlišnosti pohlaví a velmi často předpokládá, že společenské role zastávané muži a ženami by se do určité míry měly od těchto rozdílů odvíjet. Typickým projevem esencialistického pojetí maskulinity je používání pojmů jako je „*mužská energie*“ nebo „*mužský princip*“. Jako pěkný příklad nám může posloužit ohnivý projev patrona Eduarda:

„Já si jenom myslím, že, a to není otázka dneška, někam se to prostě žene, někam to graduje, ale že začínáme jako popírat ty naše základní principy. Jako mužskej a ženskej princip. Jako že muži tak nějak ztrácí tu odvahu k rozhodování, jako postavit se do toho čela, jo, ženy zase, že by měly najednou začít hlídat ten oheň, tak se najednou cítí utiskované, jo, že to z principu, tak nějak prostě vevnitř bojíme a to mi nepříjde dobře. Já říkám, ať si lidi dělají, co chtějí, ale prostě vnímají to svoje poslání, jako lovci, sběrači...- myslím si, že to prostě funguje, no. A že společnost je nezdravá tím, že jsme dospěli až tak daleko, že tyhle věci popíráme a nejsme ukotvený díky tomu. Chlapi nejsou chlapi a ženský nejsou ženský, když to hodně zjednoduším celý černobíle...“

(Eduard 14. 9. 2014)

Eduard je velmi otevřený, co se týče rolí, které by měly obě pohlaví zastávat. Přesto však velmi ostře prosazuje myšlenku, že muži a ženy by se neměli vzdalovat od jakési své „*podstaty*“. Společnost, která mužský a ženský princip nerozlišuje, je podle něj „*nezdravá*“ a „*neukotvená*“. Podobnýma očima se na svět dívá také patron Kamil:

„Na nějakým jednom semináři, kde jsme právě řešili – to bylo zajímavý – rozdělili jsme se na chlapi a ženský a měli jsme si jakoby představit a popsat jak my jako chlapi vidíme sami sebe a jak chceme, aby nás viděly ženský a opačně jak ženský nás jakoby vidí. A bylo zajímavý, že ženský to jakoby viděly přes nějaký vztahy – že definovaly svojí identitu přes nějakou ideální ženu, která jako miluje, vychovává děti – že to bylo definovaný prostě jakoby nějakým takovýmhle vnějším vztahem. Kdežto chlapi jsme tam o sobě říkali, že jsme jako tvůrci, že máme ty vize a že jdeme za nějakým cílem atd. Takže tohle si myslím, že jsou nějaký hodnoty, kde má smysl oddělovat nějaký mužskej a ženskej styl myšlení.“

(Kamil 4. 9. 2014)

Kamil dokumentuje svůj postoj zkušeností ze semináře osobního rozvoje, kde se skupina žen a skupina mužů profilovaly hodnotově rozdílně. Kamil v souladu s touto zkušeností vidí rozdíl mezi muži a ženami na základě sebedefinice skrze vnější ideály, kdy žena je z principu především bytostí milující a vztahovou a muž tvůrčí bytostí s konkrétní vizí a cílem. Podobný přístup můžeme vidět u Vojty:

„Jako myslím si, že prostě chlap nedokáže nahradit tu ženskou. Nemůže si hrát na ženskou. Jako já kdybych měl děti, tak bych se nestal maminkou. Nebyl bych něžnej jako maminka a nepředával bych jim ty věci, který jim předává maminka. Prostě bych byl táta a předával bych jim ty věci, který jim předává táta. A maminka by jim předávala ty svoje věci, když přijde z práce.“

(Vojta 8. 12. 2014)

Vojta je velmi otevřený a liberální patron, který svůj esencionalismus projevil v souvislosti s myšlenkou, že by se nebránil tomu, jít na rodičovskou dovolenou. Na jeho příkladu je pěkně názorně vidět, že esenciální pojetí maskulinity nemusí souviset se reálným vnímáním společenských rolí obou pohlaví. Jedná se spíše o genderovou identitu, která souvisí s prožíváním vlastního já.

Pojďme nyní do kontrastu k esencionalistickému pojetí postavit pojetí konstruktivistické, které vychází z kategorie genderu a v jeho rámci je akcentována sociokulturní a historická povaha rozdílů mezi pohlavími. Konstruktivistický přístup není jen ojedinělý přístup akademické sféry, jak bylo hojně popisováno v teoretické části, ale projevuje se i u laické veřejnosti. Typickým znakem tohoto přístupu může být důraz na historicitu a sociokulturní kontext maskulinity, případně až popírání jakékoliv „přirozenosti“ či zpochybňování smyslu maskulinity jako sociální konstrukce.

Patron Břet'a zdůrazňuje historický kontext mužských a ženských rolí, čímž vykazuje znaky konstruktivistického pojetí. Díky jeho velmi otevřenému a tolerantnímu přístupu jej považují za nejméně vyhraněného zastávce konstruktivistického pojetí, který si zároveň maskulinitu velmi užívá:

Mám to tak, že ať si každé ten život udělá tak, jak mu to vyhovuje. Chápu, proč historicky vzniklo nějaký to rozdělení rolí, na druhou stranu vidím, třeba i ve své rodině, vidím spoustu rigidních nesmyslů, který se dodržují prostě jen ze zvyku. Myslím, že se lidi dostali do takový fáze, že mají mnohem víc možností a svobody se z toho nějakým způsobem vymanit a udělat si to podle svého. Tak prostě ať si to tak udělaj. Já nevidím naprosto nic špatnýho na takový tý rodině, co funguje nějakým starozpůsobem – prostě tatínek živitel a maminka se stará o rodinu, jo, tak jak to bylo prostě strašně dlouho. A nevidím ani nic špatnýho na rodině, kde to funguje třeba i úplně obráceně. Pokud to ovšem fakt funguje. A dokážu si představit, že to může fungovat tak jako tak, že není jediná správná cesta.

(Břet'a 6. 9. 2014)

Určitou ambivalenci vykazuje patron Karel, který v rámci rétorického odporu proti konzervativnímu pojetí hodnot popisuje mužské a ženské role jako něco, co se „vyvíjí“ a myšlení, které mužům a ženám určité společenské role připisuje, považuje za něco, co už je „dávno pryč“. Zároveň však na jiném místě rozhovoru mluví o tom, že si na společných výjezdech užíval „mužskou sílu a energii“. Přesto jsem jej zařadil na konstruktivistickou polovinu škály, protože zdůrazňuje proces dekonstrukce tradičních genderových rolí a také na základě dojmu z celého rozhovoru s ním²³.

Takže mám to spíš moderněji nastavené...teda moderně...jako normálně (smích). A teď jsme se o tom bavili shodou okolností v práci. Jsou tam lidi, kteří to mají tak, že ženská musí být prostě u plotny a že jenom tady tohle.. a já prostě - nemám to rád. To jsou žvásty, přežitek. Možná, že to někdy bylo, ale to se vyvíjí. Považuju ženské za stejně schopné jako chlapi, protože když vidíš v dnešní době, co jsou prostě manažerky, maj káry, maj baráky, maj cokoliv. Nemyslím si, že chlap je nadřazený ženské, to už je dávno pryč - tady to myšlení vlastně.

(Karel 11. 12. 2014)

O něco dál na straně konstruktivistického pojetí jsou patroni Michal a Matěj. Michal připouští biologické odlišnosti mužů a žen projevující se ve stavbě těla, ale nevidí souvislost mezi

---

²³ Karlův příklad ukazuje, že škála esencialismus x konstruktivismus nám nemusí vždy dát jasnou odpověď na otázku, ke kterému pólu má dotýčný blíží. Je spíše jakýmsi vodítkem, které pomáhá o zjištěných skutečnostech uvažovat v teoretických souvislostech.

fyzickými a psychickými vlastnostmi. Ženy se podle něj mohou chovat „mužsky“ a muži „žensky“ a je to normální.

„Jako rozdíl mezi mužem a ženou ve stavbě toho těla jako takového, ale myslím, že v tý psychice, po té psychické stránce, já bych tam možná zas až takové rozdíly neviděl, protože jak se setkávám v práci nebo se známýma, kluky, kámoše, který prostě, mají jakoby něco z těch ženských, když to jako řeknu blbě, a nedokážou vykonávat některé činnosti a zase mám kámošky, které třeba ty schopnosti mají, takže tam jako já v tom rozdíl zase úplně nevidím.“

(Michal 11. 12. 2014)

Matěj jde ještě dál a maskulinitu přímo označuje za sociální konstrukt a zpochybňuje přirozenost nějakých „mužských hodnot“ a mnohem důležitější mu přijdou hodnoty „obecně lidské“.

„...z nějakýho máho pohledu na svět vyplývá to, že se mi moc nezdá, že by existovaly nějaký specificky mužský hodnoty a hodnoty typicky ženský. Myslím si, že je to mnohem takový individualizovanější, že se to nedá takhle jako rozdělit nebo...asi něco takovýho existuje, ale je to víceméně nějaký sociální konstrukt. Není to něco, co by nám bylo nějakým způsobem daný odněkud, nevím odkud - z nějaký přirozenosti. Nic takovýho jako moc nevnímám, jo. Přijdou mi důležitý nějaký jako obecně lidský hodnoty...“

(Matěj 12. 12. 2014)

V konkrétních interpretacích jsem se mohl jako výzkumník mýlit. Domnívám se ovšem, že na základě výše popsaných skutečností mohu zodpovědně prohlásit, že patroni nejsou v rámci škály esencialismus x konstruktivismus homogenní skupinou a naopak vykazují celkem vysokou míru různorodosti názorů a postojů, a stejně tak různou míru zápalu, se kterým své postoje pojmenovávají a prosazují. Společnými znaky, které se opakují u více z nich, jsou vysoká míra tolerance k jiným přístupům a určitá nevyhraněnost vlastního přístupu.

3.4.1.1.2. Škála liberalismus x konzervatismus

Zatímco u první škály jsem mezi patrony shodu nenašel, u druhé škály, pomocí které jsem analyzoval přímo přístup ke společenské „praxi maskulinity“, jsem zaznamenal velmi vysoký příklon k liberálnímu pojetí. „Praxe maskulinity“ se odehrává přímo v rolích, které hrajeme v rodině, v práci i v dalších sociálních interakcích. Analyzoval jsem tedy přímo popis žité reality patronů, případně toho, jak o této realitě uvažují a jakou by ji chtěli mít. Zatímco první škála se týkala spíše celkového nastavení a hodnot hlouběji zakotvených, liberální či

konzervativní přístupy k životu se projevují přímo v životě patronů. Případně v tom, jak si sami svůj život představují. Z tohoto pohledu jsem vystopoval 5 explicitních liberálů, kteří kromě názorové otevřenosti např. často zmiňovali, že by se cítili komfortně, pokud by mohli zůstat doma s dětmi, ať už na rodičovské dovolené nebo v rámci prohození rolí s partnerkou. Další 4 patroni projeví liberalismus implicitně, důrazem na individualismus a svobodu volby jednotlivce. Jen patron Emil popisuje s láskou konzervativní uspořádání své rodiny, které mu zdá se, velmi vyhovuje:

„Nechci z toho dělat nějakou jako mystiku, ale takhle nám to prostě funguje, takhle to máme nastavený a zjistili jsme, že jak jsme v těch rolích, vlastně ty mužský a ženský, jak jsme v té závislosti, tak díky tomu nám ten vztah vlastně takhle dlouho trvá, že nám to takhle funguje. Že jsme jeden závislej na roli toho druhýho a ta nesvoboda nám vlastně nedělá jako špatně. Moje žena je závislá na mý roli a prostě na nějakým finančním zabezpečení a já jsem závislej na její starosti o ty děti, o nějaký zázemí a o to jako zabezpečení. A bojíme se ten model narušit, abychom náhodou jako něco nepokazili.“

(Emil 14. 9. 2014)

Emil ovšem není žádná černá ovce. Ačkoliv mu vyhovuje konzervativní uspořádání, s ostatními se shoduje ve své toleranci k jiným přístupům a sám tvrdí, že každý pár je jiný. Pojďme se však podívat na zmíněný liberalismus, který se rozhovory táhne jako červená nit. Za velmi zajímavou pokládám skutečnost, že esencialistické pojetí maskulinity se s liberálním pojetím nevyklučuje. V takovém pojetí je např. péče o děti brána jako součást mužství, aniž by nutně muselo dojít k jeho zpochybnění. Pěkným příkladem je patron Kamil:

„Myslím si, že jsme jako připravený na všechny scénáře u nás doma. Na druhou stranu, teď to máme rozdělený tak, že jsem to teď vlastně já, kdo živý rodinu a je ode mě očekáváno, že to teď prostě budu já, kdo bude budovat to rodinný hnízdo. A musím říct, že mi v tom není jako dobře v tomhle smyslu, že je to nějaký závazek, kterej bych měl já jako plnit, protože jsem muž – a proto bych prostě jako něco měl, a kdybych teď třeba ztratil práci, tak bych nesplnil tu nějakou svoji roli určitou. Takže myslím si, že to trošku u nás doma skrytě je, ale dokážu si představit, že bych byl klidně doma s dětma já a dokážu si i představit, že by ten náš vztah vydržel, i kdyby nosila víc peněz domů manželka nebo by ona jako vydělávala.“

(Kamil 4. 9. 2014)

Kamil je jedním z patronů, který inklinoval k esencialistickému pojetí maskulinity. Zároveň se však „*necítí dobře*“ v roli živitele a není mu příjemné, že se od něj očekává plnění této role jenom „*protože je muž*“. Zároveň si dokáže představit, že by byl doma s dětmi a manželka

vydělávala víc peněz než on. Podobným příkladem je patron Vojta:

Ve smyslu jako - jsme jiný - to jako víme - jsme jiný biologicky, jsme jiný myšlením a je jako přirozený, aby se to odráželo i v tom, co děláme a jak to děláme. A to tak má být. Ale zároveň třeba ta liberálnost, nebo proč si myslím, že jsem spíš tímhle směrem, že jako třeba představa, že bych šel na mateřskou třeba na nějakou dobu a žena by pracovala, tak to je pro mě úplně představitelný. Jako dovedu si to představit a nepříjde mi to nějak nemožný nebo zvláštní nebo tak...

(Vojta 8. 12. 2014)

Vojta je otevřený představě prohození pečovatelské a živitelské role s partnerkou, zároveň však považuje muže a ženy za odlišné v myšlení. Péči tedy považuje za součást maskulinity, ale ruku v ruce s tím dodává, že muži pečují jinak než ženy.

Jako myslím si, že prostě chlap nedokáže nahradit tu ženskou. Nemůže si hrát na ženskou. Jako já kdybych měl děti, tak bych se nestal maminkou. Nebyl bych něžnej jako maminka a nepředával bych jim ty věci, který jim předává maminka. Prostě bych byl táta a předával bych jim ty věci, který jim předává táta. A maminka by jim předávala ty svoje věci, když přijde z práce.

(Vojta 8. 12. 2014)

Celkem logicky jsou blíže liberálnímu pólu také patroni, které jsem charakterizoval jako konstruktivisty. Matěj s Karlem v tom mají jasno:

„Tak to budu hodně daleko na tom liberálním konci té škály. Jinak já nevím, mám prostě třeba nějakou partnerku, nějaký domácí práce děláme oba, do práce chodíme oba, jestli budeme mít nějaký dítě, tak určitě se u něj chceme prostřídat na rodičovský dovolený a já nevím...prostě vona řídí auto a tak no.“

(Matěj 12. 12. 2014)

To se mě líbí třeba mít část mateřské dovolené, když má chlap a chtěl bych i já, až budu mít děti, že budu prostě...ale je to na domluvě...ale líbí se mi nějaká ta myšlenka, že tam vlastně je ten chlap jenom s tím dítětem třeba delší dobu, ne že přijde z práce prostě unavený, vidí ho chvílku, jo a tady tohle. Myslím si, že to prohloubí hodně vztah jako do budoucna jo. Takže to se mi líbí.

(Karel 11. 12. 2014)

Oba by rádi strávili nějaký čas na rodičovské dovolené²⁴, přičemž ani jeden z nich v současné

---

²⁴ Karel sice mluví o „mateřské dovolené“, ale myslí tím rodičovskou. Toto zmatení pojmů je v ČR zcela běžné a

době děti nemá. Celkem jasně to má zařizené patron Vilém, kterého jsem podle dostupných dat nemohl zařadit na škále esencialismus x konstruktivismus, ale znaky liberálního pojetí maskulinity vyjadřuje celkem jednoznačně:

Tak u nás to tak není úplně vyhrazené, jako mužský ženský princip, takže u nás se to tak bych řekl, že u nás se to docela prolíná nebo střídá, jako v různých oblastech je to jinak, že třeba žena leccos organizuje a já se starám o děti nebo pak zase já organizuju barák a žena dělá něco s dětma, třeba školu. Takže není to tak úplně jako vyhrazené u nás, jo. Třeba žena je někdy schopná dělat některé ty "mužské" věci možná někdy i líp než já. Třeba tu organizaci a tak. A některé věci třeba zase s dětma - já mám víc trpělivosti a tak. Takže necítím to úplně tak jako vyhraněně, a určitě zastávám i spoustu rolí, které by jako tradičně možná byli přičteny ženám.

(Vilém 10. 12. 2014)

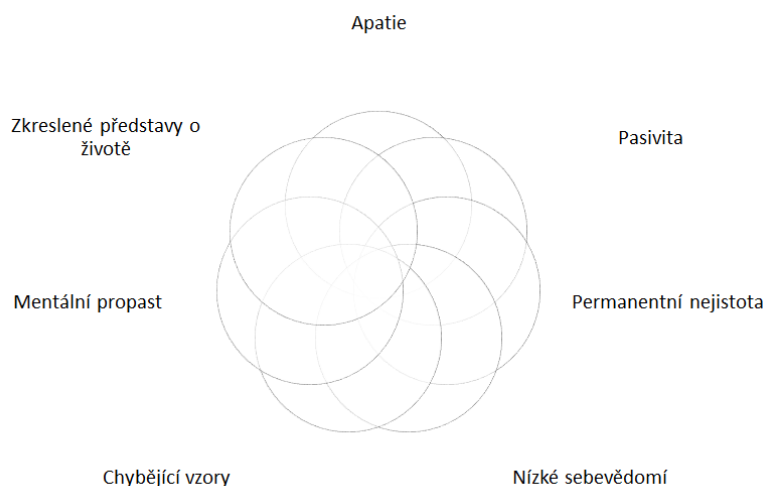
Podle výše zmíněných výstupů si troufám učinit závěr, že liberální hodnotové nastavení je jednou ze vstupních bran k projektu takového charakteru, jako je Patron, kde muži vystupují ze své tradiční role živitele a ochránce rodinného krbu a stávají se veřejně prospěšnými dobrovolníky, kteří se navíc angažují v rámci „vztahů“ a „práce s mládeží“. Míra tohoto nastavení může být různá, od prosté tolerance odlišných postojů (viz. „konzervativec“ Emil) až po jasnou deklaraci péče o vztahy jako součásti maskulinity. „Liberalismus“ však určitě nebude jedinou vstupní branou. Těm se budu věnovat v další analýze.

3.4.1.2. Patronske hodnoty ve vztazích s klienty z dětských domovů

Druhým zajímavým tématem v rámci analytické kategorie patronských hodnot jsou hodnoty, které se podle svých slov snaží jednotliví patroni „předávat“ ve svých patronských vztazích. Abychom mohli lépe vysvětlit hodnoty, které se s větší či menší mírou zaujetí snaží patroni do svých vztahů s kluky z dětských domovů vnášet, pojďme se nejdříve podívat, jak patroni charakterizují kluky z dětských domovů. V rozhovorech se místy objevovaly zmínky o určitých deficitech kluků, zpravidla zapříčiněných ústavní výchovou a ztrátou kontaktu s reálným světem a „normálními“ vzorci chování. Níže nabízím jednoduchý diagram obsahující deficitní charakteristiky kluků z dětských domovů, které zazněly v rámci rozhovorů:

---

objevuje se často i v médiích.

Obr. 2 – Deklarované deficity kluků z dětských domovů

Tyto kódy bohužel nelze smysluplně kategorizovat ani kvantifikovat, protože zaznívaly ojediněle a explicitně jsem se na ně neptal. Důvodem, proč je uvádím, je jejich zjevná souvislost s deklarovanými hodnotami patronských vztahů, které vycházejí z těchto nenaplněných potřeb, jež podle některých patronů jejich klienti z dětských domovů mají nebo mohou mít. Mojí hypotézou je, že se tyto specifické hodnoty vytvořily především až v rámci projektu, v kontaktu s realitou dětských domovů a po setkání s odborníky na ústavní péči a odbornými garanty projektu. Proto mohou být tyto hodnoty v určité míře mezi patrony společné. Souvislost patronských hodnot s deficity kluků pěkně ilustrují patroni Kamil s Vilémem.

„Myslím si, že to může být jeden z cílů, co tam můžu mít. Že chci zažít kousek cesty s tím Honzou a nějakým způsobem být jako u toho. Protože mě jako hodně zajímá kam on nějak směřuje, a pokud já sám zjistím, že on od toho nic nečeká nebo že nic nechce nebo že je nějak jako hodně v apatii – což jsem pochopil, že ty děcka z děčáku mají, jo – že přesně jako nejsou ukotvený v tom směru kam jako jít a nikdo s nima moc neřeší prostě, co teda bude až prostě jako odejde z domova. Takže on vlastně zažívá permanentně nějaký strach, nejistotu, v tom jestli prostě zvládne vejšku nebo jestli zvládne školu, protože vlastně nikdo mu ne...podle mě...nemá tak velký zázemí, aby měl nějakou sebejistotu nebo sebeúctu...“

(Kamil 4. 9. 2014)

„Říkám třeba jako: Proč si to nezařídíš sám? Co čekáš, že ti to tady jako někdo zorganizuje? Takže snažil jsem se mu něco takovýho jako naznačit, že to nemusí bejt všechno jako pasivní role, ale že jsou i nějaké hodnoty, které si může on sám jako rozvíjet.“

(Vilém 11. 12. 2014)

Hodnoty, které se patroni snaží předávat ve svých vztazích s klienty vykazují částečnou shodu v několika oblastech, která může být zapříčiněna již samotnou zkušeností z projektu a nemusí se tak jednat o hodnoty, se kterými patroni do projektu vstupovali. Tyto oblasti navazují zmíněné představy o deficitech a kategorizoval jsem je takto: odpovědnost, sebevědomí a mezilidské vztahy.

3.4.1.2.1. Odpovědnost

Kategorie odpovědnosti vychází ze zkušeností Patronů, které získali během společného setkávání. Tuto oblast deklarovalo celkem pět z nich – Kamil, Filip, Emil, Vilém a Eduard. Tři z nich popisují situace, kdy nebylo spolehnutí na domluvu, kterou s kluky z dětských domovů učinili. Kamil např. popisuje, že za „*normálních*“ okolností by takový přístup nemohl fungovat a proto vidí odpovědnost jako jednu z hodnot, kterou by měl jeho klient rozvinout.

„Protože to jsou úplně běžný jako věci – jako opravdu reagovat na informaci nebo dodržet něco, co je domluvenýho, protože pak vlastně člověk udělá třeba vstřícněj krok a on ho jako nevyhodnotí, že prostě on když na to nezareaguje, tak vlastně normální vztah už by jakoby skončil, protože ty lidi by se na něj vykašlali.“

(Kamil 4. 9. 2014)

Podobně to má dobrák Emil, který svou zkušenost popisuje smířlivým tónem, ale zároveň tvrdě trvá na tom, že jeden z mužských principů je, že „*co se řekne, to platí*“ a také Patron Vilém, pro kterého je „*chlapskou*“ hodnotou „*dodržet něco, co jsi slíbil*“.

„Co člověk řekne, to by mělo platit a co si jako dohodnu, to bych měl dodržet. A to u nich není úplně samozřejmostí a stalo se mi, že na dohodnutou schůzku nedorazil a vlastně na ní zapomněl, nebo jestli se mu jako nechtělo...se to bralo jako normální záležitost. Já jsem se s tím trošku jako popasoval a v podstatě jsem se ani nezlobil, protože s tím člověk musí počítat. Takže já si myslím, že jeden jako z důležitých mužských principů je, že co se řekne, to platí nebo alespoň nějakým způsobem se tomu jako přiblížit a hlavně jako udělat si nějak pořádek sám v sobě.“

(Emil 14. 9. 2014)

„Jsou prostě nějaké hodnoty, které jsou jako chlapské, jako že třeba dodržíš něco, co jsi slíbil, že jsi třeba na tom daném místě tak jak ses domluvil, v ten daněj čas.“

(Vilém 10. 12. 2014)

Filip pak akcentuje vlastní roli při učení odpovědnosti a tvrdí, že pokud chce po klukovi, aby

plnil dohody, musí je také plnit sám. Tímto způsobem může fungovat jako vzor.

„Třeba držet slovo nebo nějaký dohody, tak na to když se domluvíme a tak se snažím já jako z mé strany aby to fungovalo - jako nějakým způsobem spíš dávat ten příklad než abych ho peskoval a vychovával.“

(Filip 14. 12. 2014)

Svůj krátký „příběh odpovědnosti“ nabízí také Eduard, jehož klient udělal průšvih v dětském domově. Pro Eduarda je projevem odpovědnosti postavit se k problému čelem a za tento přístup také svého svěřence náležitě pochválil.

„Měli za sebou nějaký společný průšvih – malej nic významného – ale on byl jeden z těch, jak později zjistil od těch vychovatelů, co nic nezapírali a řekli jo, udělali jsme to my, takhle. A já jsem ho jenom během pár vteřin pochválil, že jo – že když něco provedu, tak se k tomu taky postavím čelem.“

(Eduard 14. 9. 2014)

Vilém ještě deklaruje odpovědnost ve smyslu samostatnosti – tedy odpovědnosti sám za sebe. Souvisí to s jeho přáním, aby si jeho klient dokázali svůj život organizovat sám, bez asistence personálu dětského domova. Velmi barvitě to hned třikrát během rozhovoru popisuje:

„Vždycky když jsou nějaké takové situace, tak jsem na to nějak poukazoval. Říkám třeba jako: „Proč si nezařídíš sám? Co čekáš, že ti tady jako někdo zorganizuje?“ Takže snažil jsem se mu něco takového naznačit, že to nemusí bejt všechno jako pasivní role, ale že jsou i nějaké hodnoty, které si může on sám jako rozvíjet.“

„Jako když se tam snažím přenést nějaké hodnoty nebo to, tak aby si ten svůj život dokázal zorganizovat sám, a neorganizuje mu ho ředitelka nebo teta nebo někdo. Tak kdyby mi pak řekl, hele já jsem se rozhodl, tohle a tohle jsem si zařídil a tohle jsem udělal, tak bych měl radost, že jsem mu k tomu taky přispěl nějakým jako postrčením, jo.“

„Když mi třeba řekne, že mu to ta teta nenaplánovala, tak říkám "Ty vole, co děláš, tak kolik ti je, 18 ne? Tak co děláš ty vole, jaká teta? Ty si to organizuješ ne?"“

(Vilém 10. 12. 2014)

3.4.1.2.2. Sebevědomí

Hodnotovou oblast sebevědomí popisují patroni Emil, Matěj, Vojta a Michal. Pro Emila znamená sebevědomí to, že jeho kluk nebude závislý na pochvale a bude spokojený sám se sebou:

„To je hodně těžká otázka...asi kdybych ho potkal ve stadiu, kdy – je sebevědoměj, není závislej na pochvale a názorech druhých ... v nějakým příjemným jako životním jako stavu, kdy je spokojenej sám se sebou, bylo by to fajn.“

(Emil 14. 9. 2014)

„Spokojenost sám se sebou“ je hodnotou i pro Matěje, který si myslí, že kluci z dětských domovů by si měli víc věřit.

„No já bych chtěl, aby byl za těch 5 let spokojenej sám se sebou, aby se prostě věnoval něčemu, co ho baví, co mu jde a aby se prostě jakoby nějak neztratil v tý společnosti - nepropadl se někam na nějaký dno - a aby si věřil, protože, to si myslím, že je třeba velkej problém, těch kluků. Že prostě to jejich sebevědomí moc silný není jo.“

(Matěj 12. 12. 2014)

Za to Vojta popisuje oblast sebevědomí pomocí pojmů, jako je „*rozhodnost*“, „*odvaha*“ a „*divokost*“. Sám za sebe vnímá, že je často v životě zbabělý a rád by tak svému klukovi předal tu zkušenost, že je dobré být odvážný.

„Myslím, že to je třeba rozhodnost. To je pro spoustu chlapů problém, že nejsou rozhodní. Nebo vlastně neví, co to znamená. A taky úplně obyčejná odvaha. Spousta věcí a divných situací v životě a problémů vychází z toho, že člověk má z něčeho strach a třeba si to ani neuvědomuje. Teda mě to tak přijde. Když se nad tím zamyslím, tak si občas v nějaké situaci uvědomím, že jsem jenom obyčejně zbabělej, že to není nějak složitá situace ve skutečnosti. Takže rozhodnost a odvaha, schopnost užívat si, být trochu nepředvídatelný. Cítit se prostě dobře v tom, být trochu divokej...“

(Vojta 8. 12. 2014)

Michal popisuje svého klienta v tomto smyslu nejvíce deficitně a sebevědomí je pro něj „*dovednost*“ a „*návyk*“, kterou by se měl jeho kluk naučit a překlenout tak „*propast k mentální dospělosti*“.

„Spočívá to zejména v tom, že je tam každopádně propast té mentální dospělosti a vyzrállosti těch kluků, což si myslím, že tam je ten prostor, kde ty zkušenosti a znalosti může člověk odevzdávat. Tím že ti kluci, nebo ten můj kluk má 18. ale mentálně je někde 13-14, možná maximálně do 15. Tak potom je tam nějaký prostor, že ty dovednosti prostě až takové nemá. Jako návyky nějaké, možná cíle, sebevědomí, prostě těch přívlastků by se našlo hodně jako.“

(Michal 11. 12. 2014)

3.4.1.2.3. Mezilidské vztahy

Poslední hodnotovou kategorií, která se v této souvislosti objevovala, jsou mezilidské vztahy. V rozhovorech se jí věnují patroni Kamil, Vojta a Karel. Kamil ji definuje skrze otcovství a to, jak mezilidské vztahy řešíme „*jako chlapy*“:

„Jako třeba role otce – to je jedna věc. Nebo nějaká zkušenost ve vztazích a toho jak jako tyhle věci řešíme jako chlapi.“

(Kamil 4. 9. 2014)

Pro Vojtu je důležitá „*uvolněnost ve vztazích*“. Podle něj řeší kluci z dětských domovů svoje vztahy křečovitě a „*nepřirozeně*“ a myslí si, že svému svěřenci může v tomto smyslu předat určitý „*druh klidu*“.

„Jedna z těch věcí, co mám předat je i určitá uvolněnost ve vztazích, nějaký druh klidu ... Některý ty kluci asi bývají za nějakýma maskama, nebo třeba moc svázaný nějakým věcm, který prožili, který způsobují, že se chovají prostě nějak nepřirozeně, a že to neumí úplně jako rozlousknout.“

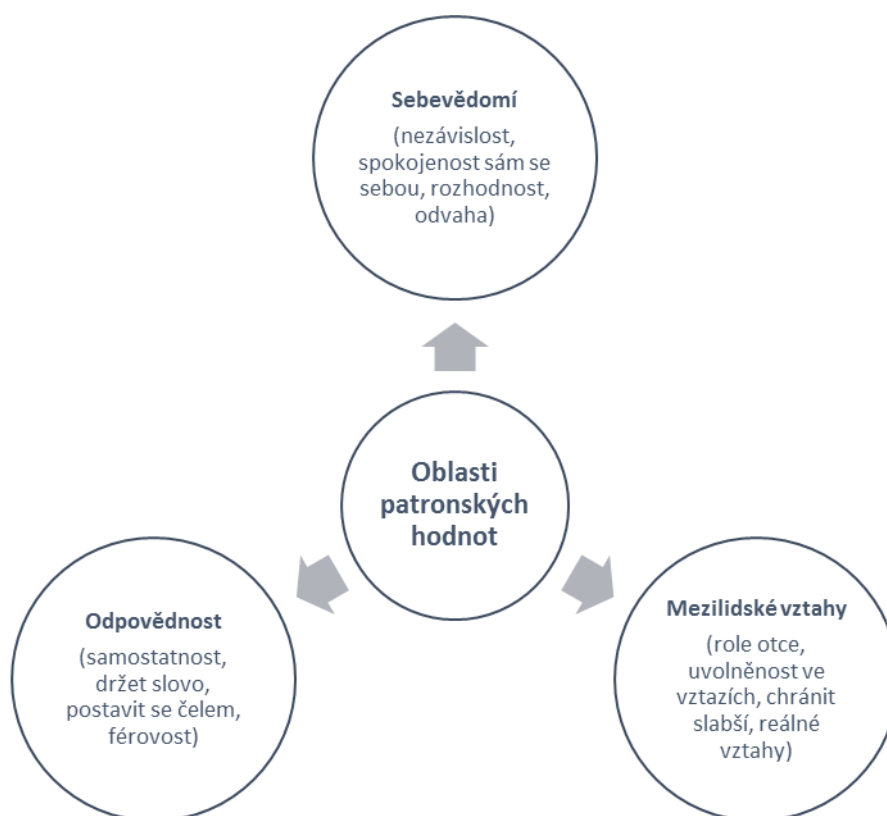
(Vojta 8. 12. 2014)

Karel pak přistupuje k této oblasti skrze téma násilí a vztahy moci a bezmoci. Akcentuje potřebu „*ochránit slabšího*“ a „*neuhodit ženu*“. Karlův přístup hraničí s oblastí sebevědomí, ale nakonec jsem se rozhodl jej zařadit do oblasti mezilidských vztahů, protože „*nebojácnost*“ a „*odvahu*“ popisuje vždy směrem k nějakému jinému člověku.

„Nebojácnost, nebát se, ochránit, víš, když vidíš, že prostě ochránit třeba slabšího, třeba ženskou chránit, neuhodit ženu a třeba jako tady tohle...“

(Karel 11. 12. 2014)

Patronské hodnoty, které chtějí muži angažování v projektu v rámci svých vztahů s klienty předávat, tedy úzce souvisí s jejich představami a zkušenostmi, které o těchto vztazích mají a které v těchto vztazích učinil. Jako malé shrnutí jsem si dovolil vyrobit malý diagram, který symbolizuje a shrnuje „*patronské hodnoty*“, za využití klíčových slov:

Obr. 3 – Oblasti patronských hodnot

3.4.2. Motivace

Při kódování a kategorizaci motivací Patronů jsem se volně inspiroval kategorizacemi představenými v teoretické části této práce, konkrétně především kategorizací motivačních funkcí, tzv. VFI (Clary et al. 1998), která mi pomohla hledat v motivacích takové souvislosti, jako je osobní obohacení ze získaných životních zkušeností, rozvoj osobnosti, sociální rozměr či předchozí negativní či pozitivní životní zkušenosti. Jak už to u otevřeného kódování bývá, došel jsem ke kategorizaci zcela rozdílné, která podle mne lépe představuje potřebný „motivační mix“ patronů. Během kódování vykryštovaly tyto hlavní motivační kategorie: Vzájemné obohacení, Rozvoj kompetencí, Vytržení ze stereotypu, Potřeba pomáhat a Mužství a maskulinita.

3.4.2.1. Vzájemné obohacení

Kategorie, kterou jsem nazval „vzájemným obohacením“ je částečně zakotvena v teorii egoistické motivace (Frič, Pospíšilová 2010: 84) a pokud se inspiřujeme kategorizací

motivačních funkcí VFI, tak souvisí také s funkcí osobního rozvoje dobrovolníka (Clary et al. 1998). S touto kategorií je spojena představa, že setkávání s klukem z dětských domovů přinese jakési „*propojení světů*“ a „*mezigenerační kontakt*“, díky kterému může dojít ke vzájemnému obohacení jeho účastníků. Tuto kategorii akcentuje hned polovina zkoumaných patronů: Filip, Kamil, Břet'a, Matěj a Vojta. Filip popisuje „*dynamiku*“ vztahu se svým klientem, který díky velkému věkovému rozdílu „*zná spoustu věcí*“, které Filipa minuly. Jejich vzájemný vztah přináší „*překvapení*“ a Filipovi se líbí, že „*je to takový hejbavý*“ – ve smyslu vztahové dynamiky.

„Přináší mi to nějakou dynamiku a být jako k dispozici a otevřenej tomu, co potřebuje on, protože když se potkáme, tak jak je jako mladej, tak stejně nějakou část věnuje komunikaci s jinejma, prostě musí být na příjmu nějakým způsobem, jako furt je on-line, takže pro mě je jako nemít úplně velký očekávání a spíš reagovat na to, co přinese ta chvíle toho setkání. Takže nějaký překvapení, dynamiku, je to takový hejbavý ... protože on zase nějakým způsobem zná spoustu věcí, který mě jako minuly nějakým.“

(Filip 14. 12. 2014)

Kamila a Břet'u „*baví*“ a „*zajímá*“ kontakt s klukem, který je „*generačně jinde*“ než lidé, se kterými se běžně stýkají. Kamil svou motivaci dokumentuje vtipnou příhodou, kdy jeho kamarád pokládal Kamilova klienta z dětského domova za jeho syna. Břet'a pak svou potřebu mezigeneračního kontaktu zdůvodňuje životní zkušeností, která pro něj znamenala ztrátu vlastního mladšího bratra. Tuto ztrátu popisuje jako „*aspekt chybějícího světa*“, který pro něj byl „*pojítkem s mladšíma chlapama*“.

„Myslím si, že mě na tom baví konkrétně být v kontaktu s někým, kdo je generačně jinde, než jsou lidi kolem mě. Až jako do té míry, že je vtipný, že jsem při té jedny akci potkal svého kámoše a ten se mě normálně ptal: „Hele to je tvůj kluk tohle? To je tvůj syn?““

(Kamil 4. 9. 2014)

„Pro mě je to zajímavý v tom, že se můžu scházet s člověkem z týhle generace ... Měl jsem bratra o 7 let mladšího, který mi umřel, to bylo takový moje pojítko s chlapama, nějakajma mladšíma. Je to velice zajímavý a velice přirozený. Každý člověk by se měl potkávat s těma mladšíma generacema nějakým způsobem...Třeba moje manželka o tom nikdy moc nějak nediskutovala, ona to vnímá tak, že mi chybí ten brácha, kterej mi umřel...ale jo, je to jeden, je to hlavní aspekt toho chybějícího světa v mém životě.“

(Břet'a 6. 9. 2014)

Vojtu, který je nejmladším z Patronů (27 let) baví „*kontakt s mladšíma lidma*“, což dokládá

svou 10 letou zkušeností ze skautského oddílu, kde ho nejvíc bavila práce s „*odrostlými dětmi*“, kteří už byli ve věku kluků z dětského domova, zapojených do projektu Patron. Nemusel se „*moc starat*“ a bylo to „*drsný a kamarádský*“. S motivací dělat podobné věci pak vstoupil do projektu Patron. Zároveň popisuje, jak jej naplňuje a baví kontakt s dvěma malými dětmi, jimž dělá kmotra.

„Takže já jsem byl vlastně 10 let v kontaktu s nějakou mládeží, jako že v rámci toho skautu a teď jsem byl několik let vlastně bez toho a chybělo mi to. Prostě bylo to dobrý, zvlášť ty poslední roky, kdy ty děti v tom oddíle už byly dost velký a byly vlastně už ve věku tady těch kluků vlastně z projektu Patron, tak jsem si to užíval ještě víc. Protože už jsem se o ně nemusel moc starat, mohli jsme dělat drsný akce a mohlo to být víc takový kamarádský.“

„Já myslím, že to je tohle a možná ještě trochu to, že jsem prostě zjistil, já nevím v posledních 5 ti letech, že mít ten kontakt jakoby s mladšíma lidma mě nějak naplňuje, že to nějak funguje a že mě to baví. Jsem třeba kmotr ještě od dvou malejch dětí a prostě mě baví s nima bejt, právě proto, že mě baví s nima poznávat ten svět a vysvětlovat jim ty věci, který umím.“

(Vojta 8. 12. 2014)

Matěj pak akcentuje skutečnost, že patronské setkávání je pro něj „*zajímavé*“, protože umělost vztahu, kdy se setkávají dvě skupiny lidí, které by se jinak asi jen tak neselekaly, pro něj má „*zvláštní nádech*“. Baví jej poznávat „*nejroztodivnější lidi*“ a poznávat jejich sociální prostředí, což mimo jiné charakterizuje i jeho vztah k maskulinitě v projektu (ale o tom až dále).

Ten vztah vzniká úplně uměle, tak to tomu dává jako dost zvláštní nádech. Jestli jako ten věkovej rozdíl...jako nemám 17-ti letý kamarády, celkem pochopitelně, takže to je jedna věc, druhá věc je, že ten kluk je rozhodně z nějakýho jinýho sociálního prostředí a mě prostě baví jako poznávat nejroztodivnější lidi, takže v tomhle no, je to pro mě takový, zajímavý! To je to správný slovo.

(Matěj 12. 12. 2014)

3.4.2.2. Rozvoj kompetencí

S kategorií vzájemného obohacení částečně souvisí i kategorie „rozvoje kompetencí“, v rámci které vykristalizovaly motivace Patronů související s potřebou se něco nového dozvědět a naučit. Tato kategorie má blízko ke kariérní funkci v rámci kategorizace funkcí VFI a také k funkci porozumění, jež obě zdůrazňují právě tento princip. Rozdíl je pouze v tom, že

kariérní funkce se týká přímo profesního rozvoje, zatímco funkce porozumění je obecnější a týká se poznání, vědění, dovedností a schopností pro vlastní rozvoj (Clary et al. 1998). Tato kategorie se týká Patronů Emila, Viléma a Karla, kteří akcentují svůj zájem rozvíjet se díky projektu především v souvislosti s vlastními rodičovskými kompetencemi a v porozumění prostředí dětských domovů.

Vlastní rodičovské kompetence zmiňují Emil a Vilém. Pro Emila je setkávání s klukem z dětského domova příležitostí k pěstování „tolerance“ vůči vlastním dětem a následnému „uvolnění domácí atmosféry“. Vilém zase zmiňuje, že jedním z jeho předpokladů bylo, že by ho projekt mohl naučit „vážit“ si víc vlastní rodiny (když už by nic jiného nepřinesl).

„Jó. Mě to pomáhá být víc tolerantní ke svým dětem, kdy jsem na ně možná zbytečně přísnější, a když potom vidím srovnání s někým, kdo je třeba stejně starý jako moje děti, tak mě to trochu jako uvolňuje atmosféru potom doma jako rodiči.“

(Emil 14. 9. 2014)

„Tak jsem si říkal, že minimálně když z toho jako nic nebude, tak aspoň třeba uvidím, jak žijou ostatní kluci a budu si třeba víc vážit jako své rodiny a budu se třeba ke svým dětem chovat jako líp, jo, protože uvidím jak to má třeba někdo jiný a jak by to třeba mohlo být, jako lepší třeba v té mojí rodině.“

(Vilém 10. 12. 2014)

Vilém zároveň zmiňuje i motivaci seznámit se s prostředím dětských domovů, kterou popisuje i se svým typickým důrazem na to, být užitečný.

„Ale v tomhle projektu mi právě přišlo zajímavý se podívat jako úplně do jiného světa. A já jsem to dělal podle mě z toho důvodu, že jsem chtěl vědět ... jako tam nebyla podle mě nějaká hluboká myšlenka nebo tak, ale prostě chtěl jsem vědět jaké je to prostředí, jak se ti kluci mají a chtěl jsem být prostě někomu užitečný.“

(Vilém 10. 12. 2014)

Podobně to měl Karel, kterého toto specifické prostředí také zajímalo. S důrazem na rozbití vlastních předsudků o sociální skupině dětí z dětských domovů.

Poznat jak to mají lidi z dětských domovů, jak to mají nastavené, jejich názor na život, co si o tomhle myslí právě. A jak fungují. I jako odhození nějakých myšlenek o dětských domovech a o dětech z dětských domovů. Víš co, jak si neseš prostě z mládí třeba, že jsou prostě jako jiný.

(Karel 11. 12. 2014)

Eduard pak popisuje prostředí dětských domovů jako něco, co neznal, co ho překvapilo a donutilo reflektovat jeho vlastní předsudky a představy o ústavní péči. Bere to jako „rozšíření úhlu pohledu“ a moc se mu to „líbí“.

„Rozhodně jsem třeba vůbec neznal to prostředí dětských domovů například, takže to pro mě bylo jako velmi překvapující. Jsou věci, kde jsem byl zasekaný v takových těch různých pověrách a mýtech, které se o tom nosí. Naopak jsem tam objevil třeba další věci, který se mi naopak nelíbí, ale...rozšíření si toho úhlu pohledu na prostě tenhle svět. To se mi moc líbilo a líbí.“

(Eduard 14. 9. 2014)

3.4.2.3. Vytržení ze stereotypu

V kategorii, kterou jsem nazval „vytržení ze stereotypu“ se vyskytují patroni Vilém, Eduard, Kamil a Karel. Tato kategorie souvisí s tím, že patronský vztah přináší mužům do života něco nového. Případně je spojený s konkrétní životní změnou, která dotyčného Patrona do projektu přivedla. Pokud se podíváme zpět k teorii, konkrétně ke kategorizaci funkcí VFI, souvisí tato motivace nejvíce s funkcí osobního rozvoje, která odráží motivaci spočívající v osobnostní změně a částečně také s funkcí protektivní, která umožňuje uniknout od negativních životních vlivů (Clary et al. 1998).

Pro Kamila znamenal vstup do projektu „impuls“ a „novej vítr“. Začít nějaký mezilidský vztah úplně od začátku, pro něj byla „nová příležitost“ a možnost zažít „něco jiného“. Což dává do souvislosti nejen s rodinným, ale také s pracovním životem. Projekt Patron pro něj byl možností vidět „nějakej reálnej příběh a stát se jeho součástí“.

„Potom mě na tom baví – možná to bude znít divně – ale že mě na tom zaujalo, že jsem jako měl možnost vědomě začít nějaký vztah úplně od začátku, jo – jakože už jsem ve věku, kdy jako nevyhledávám nějaký prostě party – jako je mi 36 – mám prostě rodinu, jsem doma, z práce jedu domů, mám partu v práci, mám nějaký sbor, kde zpívám – a tím prostě jako končím. Nechodím nikde lovit prostě jako nový příležitosti – ať už s chlapama nebo s holkama prostě zažívat něco jiného. A tohle pro mě byl vlastně jakoby impuls, že něco nového začalo a mělo to ten rozměr, že prostě jako jsem k užítku, ale zároveň mi to přináší nějaký nověj vítr.“

„Teď třeba dělám v práci, kde sice stavím vzdušný zámky a podobně - mám možnost ovlivnit život – pracuju v nějakým projektu ve školství – takže můžu ovlivnit životy reálně

nějakých desítek děcek na středních školách, ale prostě jako je to anonymní, a že ta možnost vidět jako někde nějaký reálný příběh a jako stát se jeho součástí – tak to je jako zajímavý.“

(Kamil 4. 9. 2014)

Podobnou motivaci pocítil Karel, který potkal projekt Patron v rámci velké životní změny, kdy se rozhodl, že nechce dělat práci, která je „*umělá*“ a postrádá v ní „*smysl*“. Sám to popisuje mnohem barvitěji:

„Zjistil jsem, že ta práce je jako úplně k hovnu, že je jen uměle vytvořená, že to k ničemu není vlastně. Prostě prodáváš nějaký cukr prostě vole...je to vlastně úplně k hovnu...že prostě jsi v práci jenom proto, abys měl prachy, abys měl nějaký benefity, ty vole...a za ty prachy si stejně koupíš nesmysly.“

„Jojo, přesně tak. Uvědomění si, že nechci podporovat nějaký věci, který jsou úplně k ničemu, Máš z toho prachy, ale nemáš prostě ten pocit, že to k něčemu je. A v té době přišel Patron - prostě úplně světlo na konci tunelu (smích).“

(Karel 11. 12. 2014)

Vstup do projektu se změnou životního nastavení spojuje také Patron Eduard, který se krátce před tím rozvedl se svou dlouholetou ženou a v souvislosti s tím řešil vlastní mužské hodnoty. Projekt Patron pro něj přišel jako možnost tyto hodnoty reflektovat skrze jejich reálné prožívání.

„V mém životě před nástupem do projektu Patron se toho změnilo poměrně hodně. Já jsem se rozhodl vlastně odejít od manželky a byl jsem ve stavu, kdy jsem si vnitřně řešil, co já jsem to vlastně za chlapa, jak vypadá můj mužskej život, co jsem to vlastně zač. A když to tak nějak vlastně vnitřně hodnotím, tak jsem měl dvě možnosti. Buď skončit někde u psychologa nebo v nějaký terapeutický skupině nebo jít a něco začít žít, opravdu.“

(Eduard 14. 9. 2014)

Jinou životní změnou prošel Patron Vilém, který prodal svou úspěšnou firmu a měl proto čas věnovat se něčemu užitečnému.

„Jsem měl čas v té době jo, neměl jsem jako nějakou stálou práci a měl jsem takový volnější období, takže mě to lákalo.“

(Vilém 10. 12. 2014)

3.4.2.4. Potřeba pomáhat

Další kategorií v oblasti motivace Patronů je potřeba pomáhat, kterou bychom mohli asociovat s altruismem. V jeho rámci se projevuje prosociální osobnost některých patronů. (Frič, Pospíšilová 2010: 83). Patroni popisují potřebu dělat dobré, správné a užitečné věci. Zároveň často vnímají tuto potřebu jako součást své identity. V rámci této kategorie altruismu se hodně projevuje normativní resp. hodnotové nastavení patronů (Janoski, Musick, Wilson, 1998: 497).

Svou potřebu pomáhat dávají najevo patroni Filip, Michal, Kamil, Matěj a Vilém. Kamil přímo použil termín altruismus. Nabízí se samozřejmě otázka, zda opravdu jedná o altruismus, když ve stejné větě zároveň popisuje, že mu „*to dělá samozřejmě dobře*“. Podle mě ano, protože jak jsem vysvětlil již v teoretické části své práce, dilema mezi altruismem a egoismem považuji do jisté míry za umělý konstrukt. Považuji za přirozené a zdravé, že konání společensky prospěšných věcí má pozitivní vliv i na prožívání jednotlivce. Kamil je dle mého názoru dokonce i poněkud dál – v pozitivním slova smyslu – protože tuto skutečnost dokáže popsat a reflektovat. Kamil také popisuje, že tomuto hodnotovému nastavení mohlo dojít v rámci jeho „*rodinného příběhu*“, který nerozvádí víc, než v tom smyslu, že v jeho rodině nebyly dostatečně přítomné potřebné pečující vzory, které mu byly později nahrazeny ve foglarovsky zaměřeném oddílu. Toto hodnotové nastavení se tedy promítá do jeho motivace vstoupit do projektu Patron.

„A pak samozřejmě já jsem taky takovej jako skrytě altruistickej typ, takže mě to dělá samozřejmě dobře, když jako vím, že jakoby můžu někde pomáhat, ale jako vím prostě, že to mám jakoby pod kontrolou, ale je to určitě jeden z těchle důvodů“

„Byl to vlastně i důvod proč jsem šel tenkrát do toho prvního jako projektu, že jsem chtěl nějak víc pečovat nebo prostě jako pomáhat a možná jsem prostě díky nějakým rodinným příběhům víc jako nastavenej prostě jako pracovat s lidma a dělat tyhle věci, takže myslím, že to tak nějak v celku jako ovlivnilo“

(Kamil 4. 9. 2014)

Naproti tomu Michal potřebu pomáhat zobecňuje formulací „*každý člověk má pocit pomoci*“. Klade pak důraz na to, že v projektu Patron se jedná o konkrétní pomoc konkrétnímu člověku. Do kontrastu k tomu staví klasický sponzoring, který je „*imaginární*“ a „*neurčitý*“. Tato motivace byla podle jeho vlastních slov klíčovou pro vstup do projektu. Formu této pomoci definuje jako „*odevzdávání zkušeností*“.

„Já si myslím, že každý člověk ve svém životě má pocit nějaké pomoci - a někdo to dělá tím způsobem, že dá někde nějaké peníze nebo dá na nějaký projekt a já myslím, že těch lidí je strašně velké procento a prostě tím, že mě zaujalo na tom projektu to, a proč jsem do toho šel, je, že je to projekt v konkrétních věcech. Kdežto tamty sponzorské věci nebo darování něčeho prostě mi přijde hodně jako imaginární nebo prostě neurčitý. A nevim, hlavně tohle je asi ten rozdíl, kterej spatřuju a proč jsem do toho šel.“

„No tak baví mě v podstatě to, že jsi v kontaktu s konkrétním člověkem, kterému v podstatě můžeš nějakým způsobem odevzdávat, jestli zkušenosti nebo znalosti nebo nějaké životní...asi ty zkušenosti no, to by bylo asi nejužitečnější pro mě.“

(Michal 11. 12. 2014)

Vilém třikrát v rozhovoru zmiňuje, že chtěl „*být užitečný*“ a sám sebe definuje jako „*pomocníka*“, který může klukovi z dětského domova otevřít nějaké „*obzory*“.

„To mě k tomu taky jako napadlo, že jak jsem ti říkal, že ta motivace byla jako být někomu užitečný, tak jako jo, to tím myslím taky. Jako pomocník někomu, kdo třeba to nemá v hlavě srovnaný ještě úplně a mohl bys mu pomoci otevřít nějaké obzory...“

(Vilém 10. 12. 2014)

Jako velmi jasná osobnost, jejíž složkou identity je pomáhat druhým se rýsuje Matěj, který podle svých slov k pomáhání „*tenduje*“ a zaujme jej jakýkoliv projekt, ze kterého má pocit, že nějak pomáhá ostatním. Ačkoliv nevidí smysl patronského projektu v „*péči*“, vidí v něm projekt, který pomáhá.

„Já mám pocit, že nějakým způsobem tenduju k tomu, někomu pomáhat nebo nějakým způsobem o někoho pečovat, což si nemyslím, že by bylo smyslem toho patronského projektu jako o někoho pečovat. Ale co chci říct, že to je mi jako nějak jako blízký, ne asi nějak vlastní, a tak mě pak jako zaujme jakýkoliv projekt, ze kterého mám pocit, že to někomu pomáhá prostě nějak. Tak asi tak.“

(Matěj 12. 12. 2014)

Pro Filipa spočívá pomoc ve vyrovnání handicapu, který kluci z dětských domovů mají díky nefunkčnímu rodinnému zázemí. Svoji roli vidí v tom, aby svému svěřenci ukázal „*jiné způsoby fungování*“, než které mohou získat v dětském domově.

„Se mi líbila ta myšlenka toho projektu, ukázat nějaký jiný způsoby fungování těm klukům, než na jaký jsou zvyklý, tzn. celej život vyrůstaj s nějakějma strejdama, tetama a když jsme na tom víkendů patronů slyšeli, když nám povídali, jako zážitky, který by měl mít z rodiny, má se strejdou z dětského domova, že ho učí lyžovat, že jo, atd. Tak asi je to

hodně - je pro ně důležitý podle mě, aspoň se snažit trochu vyrovnat ten handicap, kterej mají tím, že vlastně v tom rodinným prostředí nevyrostaly.“

(Filip 14. 12. 2014)

3.4.2.5. Mužství a maskulinita

Další motivační kategorií je obecně mužství a maskulinita. Soustředil jsem na ní ze všech nejvíce, protože je klíčová z pohledu výzkumných otázek mojí práce. Naplno se v ní protíná vertikální perspektiva studií občanské společnosti s důrazem na motivace k dobrovolnictví a horizontální perspektiva studií mužů a maskulinit. Mým cílem bylo zjistit, jakou roli hraje mužství a maskulinita, resp. jejich praxe a reflexe v motivacích patronů, abych se mohl přiblížit k osvětlení otázky, zda mužské hnutí (a zejména liberální), může být nositelem žádoucí sociální změny ve směru angažovanosti mužů v oblastech občanského, veřejného a soukromého života, které postrádají jejich větší zapojení.

Zprvce jsem analyzoval deklaráce Patronů, které se tématu věnovaly „náhodně“, z jejich vlastní vůle, obvykle na začátku rozhovoru, kdy ještě nebylo možné, abych ovlivnil jeho směr. Zadruhé jsem se pak každého z Patronů na toto téma specificky ptal, abych získal co nejjasnější odpovědi od všech zúčastněných. Konkrétně mě zajímalo, jakou roli pro zúčastněné muže hraje fakt, že se jedná o projekt čistě mužský, který se odehrává jednak v rámci velké mužské skupiny patronů a kluků z dětských domovů a pak na bázi dvojic, které tvoří starší a mladší muž v rámci individuálního setkávání. Pro 4 zkoumané muže hraje mužství a maskulinita podle jejich slov roli důležitou jak v rámci společného setkávání s patrony, tak i při společném setkávání s klienty. Pro další 4 hraje vedlejší roli mužská skupina patronů a důležitou roli maskulinity vidí v rámci setkávání s klienty. Pro 2 z patronů pak mužství a maskulinita nebyla vůbec důvodem k zapojení do projektu.

Svou analýzu bych začal patrony, pro které je mužství, maskulinita a mužská skupina klíčovým rozměrem projektu. Patří mezi ně Eduard, Emil, Vilém a Karel, kteří různou měrou akcentovali roli mužské skupiny v tom, co jim projekt přináší nebo přímo v rámci motivací, které je vedli k zapojení do projektu. O patronovi Eduardovi již víme, že je čerstvě rozvedený a tato životní změna ho spolu s potřebou reflexe vlastního mužství zavála k projektu. Zároveň výslovně popisuje „*mužskou energii*“ jako to, co ho na projektu nejvíce baví a v této charakteristické vlastnosti projektu vidí „*punc výjimečnosti*“, díky kterému je pro něj projekt zajímavý.

„Mě na tom projektu asi nejvíc teď baví setkávání se s tou mužskou energií, jak u dospělých chlapů, tak kluků. Jak se ta energie pozvolna rodí, jak hledaj ty vzory. Tak něco.“

„Má to pro mě díky tomu punc výjimečnosti. Zažil jsem spoustu různých sociálních projektů nebo výukových projektů, do kterých jsem se různě zapojoval a byly to skupiny většinou kombinovaný, těch lidí. A díky tomu, že tohle je teda projekt jen chlapi vs. kluci, tak je pro mě mimořádně z mého pohledu a velmi výjimečnej.“

(Eduard 14. 9. 2014)

Podobně jasno v tom má patron Emil, pro kterého sice mužská komunita patronů není vyloženě „důležitá“, ale je „inspirující“ a „podpůrná“. Mnohem více akcentuje roli mužství a maskulinity v rámci setkávání z klientem a chápe patronství jako „mužskou cestu“, která je důležitá pro kluky z dětských domovů, kteří mají málo mužských vzorů.

„Je to fajn být součástí té komunity patronů, se kterými se člověk raduje a trápí jako podobně, ačkoliv jinak, tak je inspirující. Ku prospěchu toho patronství, to je vlastně ta mužská skupina, tak ta vlastně podporuje to patronství, protože to patronství, tak je vlastně taková mužská cesta, která může mít kdysi nějaký kořeny.“

„Musím říct, že to pro mě není zas až tak jako důležitý, že bych to chtěl řešit jako nějakou mužskou otázku, ale spíš v tom vidím nějakou podporu, že ty kluci se setkávají s málo muži, nebo prostě jsou v prostředí, kde je prostě víc žen a je to pro ně prostě prospěšný.“

(Emil 14. 9. 2014)

Svůj přístup zároveň vysvětluje vlastní životní zkušeností, kdy mu mužské vzory suploval děda a strýc, který byl vlastně takovým jeho patronem, když mu bylo 13 – 17 let. To samé chce zprostředkovat i jinému chlapci, který má podobnou životní zkušenost.

„No já jsem to měl taky takový nahnutý, protože neměl jsem jako úplnou rodinu, ty mužský vzory u mě hodně suploval jako děda, kterej hodně teda motivovanej a dost velkou roli sehrál bratr mého otce, s kterým jsem nežil. Protože pak jsem se dozvěděl, že vlastně jako babička mu sdělila, aby se mi tam nějakým způsobem jako věnoval. Tak to bylo pro mě vlastně nějakým způsobem jako motivující.“

„V podstatě to byl můj patron, ano. Byl můj patron, někdy od 13 do 17 a dal mi toho hodně. Možná nevědomky, ale v tu chvíli to pro mě bylo hodně jako určující.“

(Emil 14. 9. 2014)

Břet'a, o kterém už víme, že jednou z jeho motivací k projektu byl spojení se světem

mladých mužů, které pro něj dříve představoval jeho zemřelý mladší bratr, tento přístup zároveň generalizuje a definuje tím pro sebe patronské vztahy:

„Je to velice zajímavý a velice přirozený. Každý člověk by se měl potkávat s těma mladšíma generacema nějakým způsobem.“

(Břet'a 6. 9. 2014)

Zároveň to však považuje pouze za jeden aspekt „*chybějícího mužského světa*“ v jeho životě a doplňuje to dalšími faktory, které spočívají především v tom, že zatím nemá syna a život přesycený jeho manželkou a dcerami ho nutí hledat kontakt s muži.

„Třeba to, že se mi narodili dvě dcery, žiju v baráku se samejma ženskejma a mám potřebu si hledat kontakt s mužským světem.“

(Břet'a 6. 9. 2014)

To se odráží i v popisu toho, co jej na projektu zatím nejvíce baví a přitahuje, což je kontext mužské skupiny.

„Musím říct, že paradoxně mi to přináší hlavně to setkávání s váma a s dalšíma patronama. S klukem jsem se zatím viděl jenom jednou. Přináší mi to zase střípek tý mý potřeby se nějakým způsobem spojovat s tím mužským světem.“

(Břet'a 6. 9. 2014)

Poslední z Patronů, u kterých jsem zaznamenal příklon k tomu, vnímat mužství a maskulinitu jako důležitý motivační faktor, je Karel. Mužská skupina je pro něj důležitým „*zážitkem*“, jako pro někoho, kdo nikdy tolik času nestrávil pouze s muži. Je pro něj „*prostě v pohodě*“ být jenom s muži. Jeho vlastními slovy: „*je to supr, je to supr, je to supr*“.

„Jojo, určitě, já jsem nebyl na vojně, protože jsem šel na výšku, takže jsem vlastně nikdy nebyl tolik času vlastně mezi chlapama. Že když bylo třeba první setkání jenom jako čistě patronů, tak to pro mě bylo jako hodně silný zážitek. I teď, když se prostě sejdou jenom prostě chlapi, je tam cítit ta mužská síla, energie - je to prostě v pohodě být jenom s chlapama ty jo. Nějakou dobu. Pak už samozřejmě stejně meleš o ženských a chlastu a tak, ale jo, je to supr, je to supr, je to supr. Pokud fakt nejsi na vojně, nebo nemáš tady tuhle zkušenost, tak je to pro mě pecka, prostě být jenom mezi chlapama, když tam není ta ženská energie, nebo nebalíš tam ženský a tady tyhle věci.“

(Karel 11. 12. 2014)

V druhé skupině mužů, která mužskou skupinu patronů projektu bere jako „vedlejší efekt“, či

„zajímavou zkušenost“ jsou patroni Vilém, Filip, Kamil a Vojta. První tři ze jmenovaných přitom vykazují zajímavou společnou charakteristiku, a to, že všichni jsou patroni rekrutovaní z mužských skupin Ligy otevřených mužů a shodují se v tom, že mužství a maskulinitu si řeší především v rámci těchto setkání. V případě projektu Patron považují mužskou skupinu za příjemný vedlejší efekt a kladou v tomto smyslu důraz na individuální setkávání s klientem.

Vilém se setkal s projektem na víkendovém workshopu LOMu a tento zážitek mu společné setkávání patronů připomíná. Přesto jej považuje za „*vedlejší produkt*“.

„Jo, to si myslím, že jo, že to je na tom zajímavé, že to jako mezi chlapama. Nebyl to ten hlavní důvod, ale vždycky když se potkám s partou těch patronů, tak je to fajn, tak je to dobré, i když trochu jako vedlejší produkt no.“

(Vilém 10. 12. 2014)

Roli mužství a maskulinity v individuálním setkávání pak definuje skrze potřebnost mužských vzorů v dospívání. Sám by rád takového svého Patrona měl.

„A to, že to je jako starší chlap a mladší kluk je zajímavé možná v tom, že já bych rád takového jako patrona měl, třeba když bych byl v jeho věku, jo. Kdyby mi bylo třeba 17, tak bych byl rád, kdyby tam byl někdo, kdo už to má trochu srovnané a není to zrovna třeba táta, jo.“

(Vilém 10. 12. 2014)

Filip vidí mužskou skupinu jako „*podmínku, za které do projektu vstupoval*“ a nehraje pro něj zásadní roli, protože se s muži, kteří jsou jeho vrstevníci, setkává při jiných příležitostech v rámci činnosti Ligy otevřených mužů. Sám ovšem nemá děti a tak je pro něj zajímavé setkávání s mladším mužem, který je ve věku dětí jeho vrstevníků.

Tak jednak poznat někoho, kdo je vlastně v úplně jiný věkový kategorii jak já. Protože nemám vlastně žádný děti vlastní a jako vrstevníci už mývají takhle velký děti a tak, takže to byla jedna z motivací ... No já to mám hodně o tom, že jsem si nějakým způsobem asi prostě potřeboval doplnit nějaký vztah s tím o generaci nebo dvě generace mladším chlapem.

(Filip 14. 12. 2014)

Kamil bere mužskou skupinu jako něco, co už zná a je to pro něj „*vedlejší efekt*“ projektu. Přesto ji vnímá jeden z faktorů, který mohl pozitivně jeho rozhodování, zda do projektu vstoupit či ne.

„Asi to bylo daný tím, že jsem LOM jako znal a zažil jsem nějaký skupin y v LOMu, byl jsem na nějakých víkendových akcích, takže tohle už jsem bral jako nějaký vedlejší efekt, kterej tam jakoby je, ale musím říct, že tohle – že přesně – že tohle ve chvíli když i sám mohl být nějak nalomenej na začátku jestli do toho jít nebo mít nějaký obavy, tak to, že to bylo sdíleno jako v rámci nějaký party chlapů a že vlastně jsme na to byli všichni stejně, takže to tam jako je zajímavý.“

(Kamil 4. 9. 2014)

Zároveň však popisuje, že jednou z jeho motivací je svoje mužství v rámci projektu reflektovat, což vychází částečně z jeho specifického rodinného zázemí, jak jsem popisoval v rámci předchozí analýzy a částečně z toho, že je, stejně jako Břet'a, ve svém životě obklopen ženami.

„V práci jsem pořád v ženským kolektivu, pracuju ve školství, kde je prostě jako hodně těch ženských elementů atd. takže pro mě to je vlastně i nějaký jako osob...že si tím řeším i nějaký můj vztah obecně k tomu jakoby mužství nebo k tomu tématu.“

(Kamil 4. 9. 2014)

Poslední lehce pozitivní vhléd nabízí patron Vojta, pro kterého jsou školící víkendy a supervize, konající se ve formě čistě mužských skupin „*zajímavou zkušeností*“ a „*příležitostí potkat jiné lidi*“. Jeho postoj není úplně jasný, jak se dá odvodit z poslední věty. Přesto jsem usoudil, že „jinakost“ čistě mužského projektu, pro něj mohla být spíše pozitivní než negativní motivací, jinak by do projektu nevstoupil.

„Pro mě jsou zajímavé i ty supervize a školící víkendy. Třeba ten první-být v partě podobně zaměřených chlapů je zajímavá zkušenost. Jsou z různých míst a různých věků, já jsem vlastně v naší skupině ten nejmladší a je to dobrá příležitost potkat jiné lidi. Kdyby se toho účastnily nějaké ženy, bylo by to dost jiné, ale neumím říci, zda horší, nebo lepší.“

(Vojta 8. 12. 2014)

Patroni ze zkoumané skupiny, pro které maskulinní charakter projektu není důležitý, resp. spíše není motivací k účasti, jsou Michal a Matěj, které jsem dříve také popsal jako muže, kteří se přibližují nejvíce konstruktivistickému pojetí mužství a maskulinit. Tyto dva faktory spolu tedy (ne příliš překvapivě) souvisí. Michal v tom má docela jasno:

„Ne, to vůbec u mě nehraje jako vysloveně roli, i kdyby tady byly třeba i holky tak by mi to vůbec nevadilo a je ten projekt tak nastavený jak je, o jiném jsem se nedozvěděl. No a prostě mě to zaujalo tím, co jsem o tom četl a ta myšlenka samotná.“

(Michal 11. 12. 2014)

Matěj se však o tématu rozpovídal a díky tomu jsem zjistil, že je pro něj mnohem důležitější motivace pomáhat konkrétnímu člověku, který je v horší sociální situaci. Patronský vztah by si v teoretické rovině dokázal klidně představit i s dívkou, ačkoliv chápe, že by to s sebou neslo určité společenské stigma. Mužství a maskulinitu na osobní úrovni neřeší, ale jako sociální konstrukce jej zajímá a pobyt v čistě mužské skupině pro něj byl „*zajímavou zkušeností*“, ze které měl i trochu obavy, protože „*macho chlápky fakt nedává*“. Nakonec to pro však pro něj byl překvapivě příjemný zážitek. Jeho zpověď je důležitá a proto ji zde uvádím v celé její šíři:

„Hele, roli to pro mě nehrálo...jako mě zajímal ten projekt samotnej, prostě ta nějaká pomoc tomu klukovi, kontakt s ním, nějaký jako průvodcovství, a to že to je čistě mužskej projekt je mi víceméně jedno. Jako že to tam pro mě nějak nehraje nějakou zásadní roli. Jo asi je pro mě důležitý to, že ten projekt navazuje nějaký kontakt mezi lidma, který jsou zamotaný jakoby v běžným světě nebo běžný společnosti a téma klukama nebo dětma z dětskýho domova, který se chystají odejít, to mi přijde skvělý. Ale jestli jsou to prostě jenom kluci a muži, tak nad tím jsem moc nepřemýšlel.“

„To je prostě věc, kterou já jako nějak neřeším, že si myslím, že kdyby místo toho kluka tam byla holka, tak je to pro mě jakoby stejný a můžu s ní mít klidně nějaký podobnej patronsko-přátelskej vztah. Jako chápu samozřejmě, jaký tohle s sebou nese potíže a proč se třeba nic takovýho nedělá, ale čistě teoreticky by to pro mě fakt bylo hodně podobný, takže já v tom jako fakt neřeším specificky mužství.“

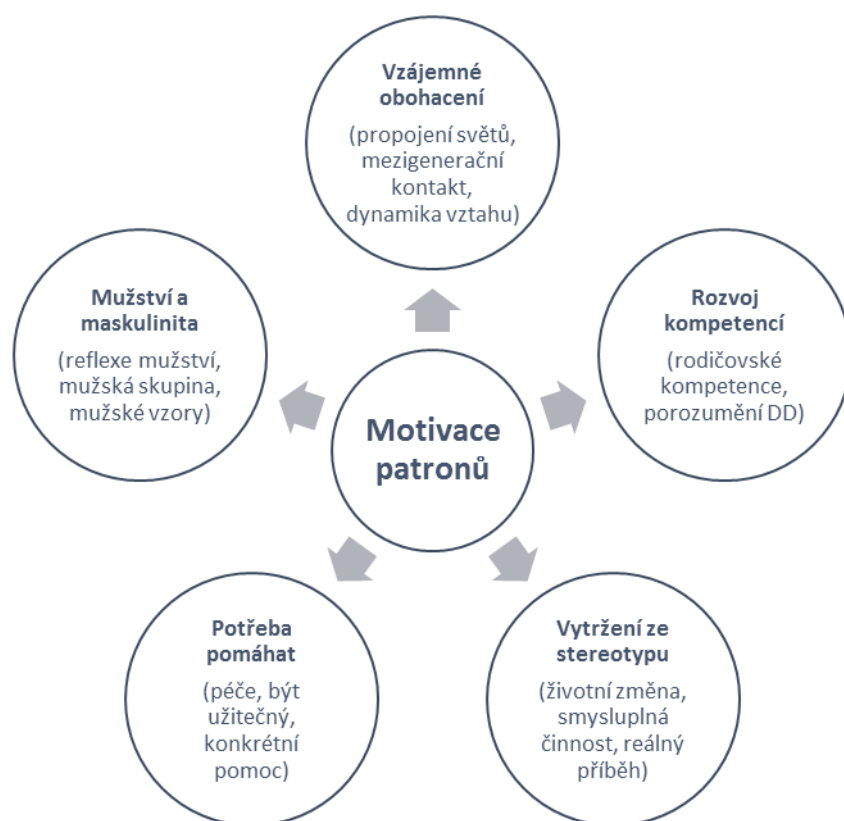
„Mužskost a ženskost jsou věci, který mě zajímají, byť můj pohled je takovej hodně nevyhraněnej nebo mám pocit, že jsou to prostě vykonstruovaný věci, který by se daly prostě rozpustit, ale tak zároveň mě jako zajímaj. Proto pro mě bylo zajímavý se setkat s muži, kteří tu svojí mužskost nějak řeší, jakkoliv. Že ji nějak promýšlejí, že to pro ně není něco jako úplně samozřejmýho. Tak jsem byl zvědavěj, co to bude za lidi - nebo vůbec, strávit jako víkend s 20 ti dalšíma chlápky je něco, co jsem jako nikdy nezažil, protože prostě se to v mém okolí neděje - mám možná i víc ženskejch kamarádek. Vůbec si nedokážu představit, že bych se někde zjevil v takhle prostě genderově vyhraněný skupině a to pro mě taky bylo zajímavý. Byl to pro mě zvláštní zážitek. Něco čeho jsem se taky i trochu děsil, protože nějaký takový ty macho chlápky fakt jako nedávám, nemám to rád, sere mě to, takže jsem měl trošku obavu - nakonec to ale bylo mnohem příjemnější než jsem si myslel. Tak možná i tohle i pro mě bylo zajímavý.“

(Matěj 12. 12. 2014)

Mužství a maskulinita, resp. jejich praxe a prožívání jsou tedy důležitým motivačním

faktorem mnoha patronů. Nemusí tomu tak být vždy, ovšem pokud tomu tak není, musí se dotyčný patron se specificky maskulinním charakterem projektu nějak vypořádat. Že je to docela dobře možné a nemusí se přitom jednat o nějaký velký hodnotový rozpor, nám ukázal patron Matěj.

Na závěr této kapitoly nabízím čtenáři malý shrnující diagram patronských motivací, který tvoří jakýsi užitečný „motivační mix“, kterým je možné muže pro podobný projekt zaujmout. Uvádím jej pouze pro ilustraci. Veškeré souvislosti a vysvětlení jednotlivých kategorií můžete najít pouze v textu výše.

Obr. 4 – Motivace Patronů

3.4.3. Kontextuální perspektiva

Poslední kapitola výzkumné části práce se věnuje kontextu patronských vztahů a její smysl tkví v hledání odpovědi na otázku, jaké jsou kontextuální faktory, které umožňují mužům zapojit se do takového projektu, jakým Patron je. Odpovědi na svou otázku jsem hledal ve třech oblastech. Zaprvé v charakteristice patronského vztahu, tak jak ji definuje projekt a sami patroni. Zadruhé ve vztahu mezi Patrony a dětskými domovy. A zatřetí ve vztahu mezi

Patrony a jejich okolím, především rodinou.

3.4.3.1. Charakteristika patronského vztahu

Otevřené kódování rozhovorů ukázalo tři hlavní kategorie, které jsou velmi podobné tomu, jak vztahy definuje i samotný projekt. V rámci předvýzkumu jsem vysledoval, že vztahy mezi Patrony a kluky mají být podle metodiky projektu založeny na bázi jakési formy přátelství mezi starším a mladším mužem. Během školení Patronů bylo často zdůrazňováno, že se nejedná o žádnou formu adopce, ale o navazování běžných (i když „umělých“) vztahů, které podle předpokladů projektu klukům z dětských domovů chybí. Patron má hrát roli pozitivního mužského vzoru, jak popisuje např. také v jednom z tematických rozhovorů odborný garant projektu Václav Šneberger:

„Připadalo nám, že mladým mužům v dětských domovech chybějí pozitivní mužské vzory a osobní zkušenost s tím, jak funguje život mimo instituci. Přátelství s dospělým mužem, kterému by důvěřovali, nám připadalo jako dobré řešení. Díky němu by kluci získali zkušenosti a dovednosti potřebné pro snadnější přechod do dospělosti. A taky podporu při vstupu do běžného života.“

(www.eduin.cz , 2014)

3.4.3.1.1. Umělý vztah

Patroni do určité míry převzali rétoriku projektu a v rámci kódování vykryštovaly tři hlavní kategorie, kterými své vztahy s klienty definují. První z nich jsem popsal termínem „umělý vztah“, protože tento výraz se opakoval a symbolizoval jednotící linii kódování. „Umělost“ vztahu spočívá v tom, že pokud by nebylo projektu Patron, který k tomu vytváří podmínky, k setkání patronů a kluků, kteří reprezentují odlišné světy, by patrně nikdy nedošlo. Tato skutečnost má své výhody i nevýhody. Výhodou je, že oba účastníci vztahu mají možnost poznat svět toho druhého, který je odlišný a rozšiřuje jejich perspektivu vnímání. Pro Kamila je pak např. motivující *„možnost vědomě začít nějaký vztah úplně od začátku“* (Kamil 4. 9. 2014). Patroni tento rozměr vidí jako výzvu. Šířeji toto popisují v kapitole o motivacích, konkrétně v rámci analytické kategorie *„vzájemné obohacení“*. Nevýhodou takového vztahu je, že nemusí nutně vznikat na základě přirozených sympatií, vyžaduje vysokou energetickou investici ze strany Patronů (kteří jsou tím aktivnějším prvkem v rámci setkávání – např. kapitola o patronských hodnotách) a společné setkávání se nemusí vyvinout požadovaným směrem, případně se vůbec vyvinout nemusí. Matěj např. popisuje *„zvláštní*

nádech“, které pro něj setkávání má, protože „*celkem pochopitelně nemá 17-ti letý kamarády*“ (Matěj 12. 12. 2014). Věkový rozdíl je tématem i pro Kamila, který tuto skutečnost popsal, jako že „*je to trochu pokřivený*“. Z těchto důvodů je v projektu často akcentováno, že je potřeba mít nízká a realistická očekávání a vztahy mohou končit, nemusí se povést a je to zcela normální. Tuto rétoriku přejal Patron Emil, který v době rozhovoru procházel malou patronskou krizí:

„Je potřeba dát jako hodně podpory v tom, že když to nevyjde, tak to prostě není chyba ani na jedné straně. Není to chyba ani toho patrona, ani toho svěřence. Na tom prostě jako nezáleží. Je to vlastně uměle vytvořený vztah. A když to vlastně funguje hned nějakým způsobem, tak je to vlastně svým způsobem bonus takovej.“

(Emil 14. 9. 2014)

3.4.3.1.2. Normální vztah

Druhou kategorii jsem nazval „normální vztah“, protože symbolizuje tendenci patronů klást důraz na „*normalitu*“, „*společné zážitky*“, „*banalitu*“ či „*běžnou komunikaci*“. Praxe vztahů, kterou si kluci osvojí v kontextu ústavní péče je brána jako něco, co jim znesnadňuje následný život ve společnosti. Proto je důraz kladen na to, aby patron byl pozitivním, mužským – ale také neprofesionálním vzorem. Vojta např. popisuje, že „*nemusí být nějaký terapeut a řešit jeho problémy*“, a také, že to „*není jen o kecání, ale také o zážitcích*“, které spolu se svým svěřencem mají možnost získat (Vojta 8. 12. 2014). Karel se nechal slyšet, že v rámci setkávání se věnují „*prostě normálním jako koníčkům*“, který „*prostě děláš s jinýma lidma v normálním životě*“ (Karel 11. 12. 2014). Filip zase říká, že to, co může udělat, je ukázat klukovi „*jiný způsoby fungování*“, než „*na který je zvyklý*“ (Filip 14. 12. 2014). Pro Kamila je důležitým rozměrem komunikace, ve smyslu „*reagovat normálně v těch věcech, který normálně mezi lidma probíhají*“ (Kamil 4. 9. 2014). Břěťa to pak vystihuje tak, že to, co je schopný klukovi nabídnout, je ukázat mu jak žije:

„Co já jsem schopný nabídnout jemu, o tom už jsem mluvil - ta možnost setkávání generací – co já mu můžu dát – můžu mu ukázat nějaký svůj život.“

(Břěťa 6. 9. 2014)

3.4.3.1.3. Kamarádský vztah

A konečně, třetí kategorii jsem nazval „kamarádský vztah“ a její význam spočívá v horizontálním charakteru patronských vztahů, které jsou vnímány jako rovnocenné a

přátelské. Tyto vztahy jsou vertikálně popisovány jen na úrovni věku (starší x mladší) či životních zkušeností (zkušený x nezkušený), jinak jsou vnímány zcela jako vztahy dospělého s dospělým, které mají směřovat k přátelství a nikoliv k nějaké formě adoptivního či pěstounského vztahu. Žádný ze zkoumaných patronů nevidí své setkávání s klientem jako formu „péče“. Filip popisuje vztah jako „*horizontální*“ a „*partnerský*“, protože na to, aby ho „*peskoval a vychovával, na to už je asi v 19 pozdě*“. (Filip 14. 12. 2014). Karel vidí ideál patronství přímo jako „*kamarádský vztah*“, ale podle jeho slov má k něčemu takovému se svým klukem ještě hodně daleko (Karel 11. 12. 2014). Michal popisuje, že se chce vyhnout jakýmkoliv pocitům „*nadřazenosti a podřízenosti typu otec – dítě, učitel – žák*“ a se svým svěřencem fungují „*vysloveně jako kámoši*“ (Michal 11. 12. 2014). Kamil pak vnímá svůj patronský vztah jako „*rovnocenný*“, ve smyslu, že se nesnaží „*přenést žádné chlapáctví*“ (Kamil 4. 9. 2014). Rovnocennost vztahu je spíše ideálem, ke kterému se patroni vztahují, protože řada z nich popisuje velkou energetickou investici, kterou musí (minimálně z počátku) vztahu věnovat, aby vůbec mohl fungovat. Zároveň záleží také na charakteru klienta z dětského domova. Během projektu se například stalo, že jeden z Patronů byl požádán, aby se stal poručníkem svého klienta, jež byl zbaven právní svéprávnosti. Jsou to ale spíš výjimky. Mnohem častější přístup je ten, který pěkně popisuje Vilém:

„Jako abych o něho pečoval, dělal s ním úkoly a chodil tam za ním pomáhat a hučel do něj, ať se víc učí a tak, na to já nemám. Ne to ne. To vůbec.“

(Vilém 10. 12. 2014)

Tyto kategorie, které popisují charakter patronských vztahů mohou být volnou inspirací pro všechny, kteří by chtěli vhodně motivovat muže k dobrovolnické činnosti.

3.4.3.2. Patroni vs. dětské domovy

V kontaktu s institucionální péčí si patroni v projektu vedli víceméně dobře. V rámci školení a supervizí byla akcentována role pracovníků dětských domovů jako důležitých „*stakeholderů*“, kteří mohou patronské vztahy podpořit i zkomplikovat. Tento předpoklad se nakonec v rámci projektu ukázal být pravdivý a také patroni, se kterými jsem dělal rozhovory, zmiňovali, že na jejich vztah mělo vliv, jakou se jim podařilo, či nepodařilo navázat spolupráci s dětským domovem. Některé domovy si postupně projekt vzaly za svůj a činností Patronů byly nadšené. Kamil např. popisuje svůj zážitek z maturitního plesu, kdy byl personálem dětského domova titulován jako „*naš Patron*“. To ho nesmírně potěšilo.

„Což bylo pěkný, když byl třeba ten jeho maturitní ples a byli tam ty jeho vychovatelé a ta ředitelka, a prostě jako „jé to je náš patron, tady!“ a bylo to prostě jako fajn.“

(Kamil 4. 9. 2014)

Pozitivní zkušenost s dětským domovem má i Eduard, který vyzdvihuje roli „*komunikace, spolupráce a sdílení myšlenky*“ (Eduard 14. 9. 2014). Podobně to má Matěj, jehož dětský domov si projektu velmi „*cenní*“ a jemu samotnému vycházejí „*hodně vstříc*“. (Matěj 12. 12. 2014). Pozitivní přístup dětského domova práci patronům v praxi velmi usnadňuje.

Druhým typem přístupu ze strany institucionální péče je jistá benevolence, která se projevovala především směrem k patronům, jejichž klienti měli přes 18 let. Chudák Kamil se na první schůzce, ptal přesně podle patronské metodiky, co všechno od něj v domově potřebují vědět, a odpovědi mu bylo, že jeho klient je už svéprávný a může si setkávání řešit, jak uzná sám za vhodné (Kamil 4. 9. 2014). Emil se zase setkal s přístupem, že jeho dětský domov je k setkávání „*tolerantní*“, ale spíš „*je jim to jedno. Prostě že někdo další zase něco zkouší.*“ (Emil 14. 9. 2014). Břet'a pak popisuje, že jediný jeho „*styk s institucí*“ byl úvodní rozhovor s ředitelkou a jinak má jeho plnoletý svěřenec přidělený vlastní byt. (Břet'a 6. 9. 2014).

Negativní přístup zaznamenali ve svém dětském domově pouze Vilém s Karlem, kteří narazili na nepřiměřená očekávání související s jejich patronskou rolí ze strany jednoho důležitého zaměstnance/zaměstnankyně²⁵ dětského domova, který/kteřá pravděpodobně získal/a pocit, že patroni mají mít blízko k vychovatelské roli a jejich setkávání s klienty založené na přátelské bázi se mu/jí nezamlouvalo. Vilém to popisuje následovně:

„Měl jsem taky pocit, že mu/jí vadí, že ten okamžik, kdy trochu jako ztrácí kontrolu nad tím klukem nebo nad těma klukama, co tam jako jsou, protože často mi třeba říkal/a, že je to prostě divný, že my je prostě někam vezmeme, a oni neví kam, a co, a jak, a pak je tam zase vrátíme zpátky, tak jsem měl trošku pocit, že ho/jí jako štve, že nemá ty kluky na dohled.“

„Jak se mu/jí ten projekt nelíbil, tak vlastně to prezentuje i dovnitř do toho děčáku a samozřejmě když tam pak jedeš s tím, že on tam do nich hučí, že je to projekt na pytel, plnej pedofilů a úchylů, tak jako ta startovací pozice je trochu horší, no.“

(Vilém 10. 12. 2014)

Špatně nastavené vztahy s dětským domovem měly za následek znesnadnění práce patronů.

---

²⁵ Abych ještě více zachoval anonymitu, rozhodl jsem se „rozmlžit“ pohlaví této osoby.

Dobře nastavené vztahy naopak práci ulehčovaly. Za důležitý a zásadní poznatek z analýzy vztahů mezi Patrony a dětskými domovy pokládám to, že důležité je vždy naprosto vyjasnit roli zapojených stran, než dojde k navázání nějaké spolupráce. V případě, že by mělo dojít k dobrovolnickému zapojení mužů do jiného projektu – např. do činnosti mateřské školky, je potřeba vždy vyjasnit potřeby a očekávání z role zapojeného dobrovolníka. A to se týká jak jeho vlastních očekávání, tak i očekávání instituce a dalších důležitých „stakeholderů“ (např. kolegů, rodičů nebo klientů).

3.4.3.3. Patroni vs. jejich okolí

V rámci rozhovorů jsem se ptal, jak patronství ovlivňuje pracovní a rodinný život zúčastněných a zda se jim jejich pracovní a rodinné nasazení daří s projektem plnohodnotně skloubit. V rámci kódování se vynořily dvě kategorie. První souvisí s potřebou obhájit čas věnovaný projektu (před rodinou či v rámci vlastních priorit) a s lokalitou dětského domova, jejíž vzdálenost ovlivňuje charakter i úspěšnost patronských vztahů. Emil považuje vzdálenost dětského domova za „*stěžejní*“, což se podle něj může projevit např. v případě, že klient nedorazí na domluvenou schůzku (Emil 14. 9. 2014). Pro Břětu byla vzdálenost jedním z kritérií, podle kterých si kluka vybíral. Nakonec se mu to nepodařilo, ale to je jiná kapitola (Břěta 6. 9. 2014). Eduard zase hovoří o nutnosti „*srovnat si priority*“. Potom je podle něj možné patronský vztah – včetně supervizí apod. - do života úspěšně začlenit (Eduard 14. 9. 2014). Kamil si „*musí doma obhájit*“ čas věnovaný projektu, ale je v tom úspěšný, protože jeho žena chápe, že to dělá také sám pro sebe a v činnosti jej podporuje. Pokud by šel v sobotu do práce, byl by to podle něj „*větší průser*“ (Kamil 4. 9. 2014). Důležitou dimenzi této kategorie pak odkryli Emil s Eduardem, kteří deklarují, že vztah s klukem z dětského domova zaujímá v jejich životě určité „*místo, na které musíš myslet*“ (Emil 14. 9. 2014), a které „*zabírá pozornost*“, protože je „*součástí života*“. (Eduard 14. 9. 2014). Tuto část bych zakončil citací Emila:

„Najednou máš v životě nějaké místo, na který musíš myslet. Většinou ta iniciativa vychází z tvojí strany a je to věc, která se tam jako sama nevynoří. Důležitý je najít v tom svým tempu, chaosu, životním rytmu nějaký kus místa, protože jinak to tam nezařadíš. I když toho setkávání není jako moc, tak ti to vezme určitou energii, musíš tomu přizpůsobit celý chod rodiny. Musí se tomu jako obětovat prostě nějaký čas. To je jako to nejcennější.“

(Emil 14. 9. 2014)

Druhou kategorií v této oblasti je něco, co jsem nazval „intenzitou vztahu“. Tato kategorie má

dvě důležité dimenze. První z nich souvisí s tím, že frekvence setkávání je cca 1x za měsíc a patronům tak nečiní problém toto setkávání skloubit s rodinným a pracovním životem. Toto popisuje patron Břet'a, který se nechal slyšet, že „*jinak by do toho nešel*“ (Břet'a 6. 9. 2014). Vilém zase popisuje tuto frekvenci jako něco, co se dá „*v pohodě zorganizovat*“ (Vilém 10. 12. 2014). Nutno dodat, že mnoho párů v projektu se fyzicky neschází ani 1x za měsíc. Frekvence často závisí na ochotě a možnostech klienta a u některých párů, které fungují opravdu dobře, je přítomný častý pravidelný kontakt prostřednictvím facebooku nebo telefonu. Druhá z těchto dimenzí souvisí s nutností komunikovat intenzitu vztahu s patronovým okolím, aby nedošlo k přehnaným očekáváním, např. ze strany rodiny. Michal např. popisuje svou zkušenost, že musel projekt vysvětlovat ženskému kolektivu v práci. Ženy si podle něj „*nedokáží asi úplně představit, v čem to spočívá*“. Naštěstí vše vysvětlil a zpětná vazba byla veskrze pozitivní (Michal 11. 12. 2014). Eduard řešil potíž s „*přehnaným očekáváním*“ na straně bývalé ženy, která si myslela, že Eda bude mít „*nějakýho dalšího adoptivního syna*“. Nakonec se opět vše vysvětlilo a Eduard dodává, že pokud by si o projektu rodina „*myslela negativní věci, tak to dělat nejde*“ (Eduard 14. 9. 2014). Emil zase narazil na reakci okolí, která jeho patronský vztah považovala „*bláznovství*“, „*zbytečnost*“ a „*že je skoro nemožný se do takovýchle práce pustit*“. Emil si to však naštěstí nemyslí a „*obavy*“ jsou v jeho okolí přeci jen vždy spojeny s pozitivní reakcí (Emil 14. 9. 2014). Pozitivní reakce okolí byly celkově často zmiňovány, ale nikoliv souvislostí s motivací nebo s jinou dimenzí zkoumané problematiky.

4. Shrnutí a diskuze

Díky výzkumu jsem dospěl k několika zjištěním, které bych rád prezentoval v této závěrečné části práce a zasadil je do kontextu hlavní výzkumné otázky. Ještě jednou zde musím zmínit, že rozsah mého výzkumu je omezený počtem a charakterem individuálních rozhovorů a především zvoleným případem, kterým jsem chtěl hlavní výzkumnou otázku zkoumat – tedy projektem Patron. Zobecnění, která učiním ve svých závěrech, jsou tedy spíše určitou formou hypotéz, které mohou sloužit pro další výzkum v rámci tématu vztahu mužů a občanské společnosti a především podpoře jejich angažování v oblastech občanského, veřejného a soukromého života, které postrádají jejich větší zapojení. Nevytvářím novou teorii a pouze částečně odhaluji určité oblasti výzkumu a optiky, kterými se podle mých zjištění na téma ještě nikdo nedíval. Výstupy z mé práce tak mohou sloužit především jako inspirace pro organizace, projekty, iniciativy a instituce, které chtějí podpořit zapojení mužů do vlastní činnosti.

4.1. Shrnutí závěrů z výzkumu

Můj výzkum měl tři tematické okruhy, které se týkali **hodnot** patronů, především ve vztahu k mužství maskulinitě, **motivací** patronů, které vedly k jejich zapojení do projektu a **kontextu**, ve kterém své patronské vztahy realizují. Tyto tematické okruhy vzešly z předvýzkumu realizovaném v rámci mé praxe v projektu na pozici koordinátora. Mým cílem při ní bylo, promyslet si za pomoci metody zúčastněného pozorování zvolené téma a sestavit otázky do individuálních polo-strukturovaných rozhovorů s patrony, jež jsem následně realizoval od září do prosince 2014. Rozhovory jsem analyzoval za pomoci metody otevřeného kódování, která vychází z principů zakotvené teorie (Strauss, Corbin 1999: 42). Principy zakotvené teorie jsem aplikoval na celý svůj výzkum, neboť jsem se neustále pohyboval mezi teorií, daty a analýzou a k závěrům jsem došel syntézou svých poznatků. Při práci s daty jsem využíval dvou teoretických perspektiv. První z nich byla perspektiva studií občanské společnosti, kdy jsem se soustředil na téma motivace, konkrétně motivace k dobrovolnictví. Druhou z nich byla perspektiva studia mužů a maskulinit, z pohledu které mě zajímalo především to, jak motivace patronů souvisí s mužstvím a maskulinitou, resp. s její praxí a prožíváním. Pojdme si nyní shrnout, co se mi podařilo zjistit v rámci výše zmíněných tematických okruhů.

Tematický okruh hodnot ukázal mezi patrony diverzitu ve vztahu k chápání a prožívání mužství a maskulinity. Na základě kódování jsem zkonstruoval dvě škály pro analýzu dat, pomocí kterých jsem posléze hodnotové orientace patronů interpretoval. Část mužů ze zkoumaného vzorku (5/10) vnímá mužství jako něco esenciálního a přirozeného. Popisují prožitek „mužské síly“, „mužské energie“, tedy něčeho, co je neodmyslitelně spjata s pohlavím a určuje to charakter osobnosti jednotlivce a jejích vztahů. Přibližně stejně velká část patronů (4/10) vnímá mužství a maskulinitu jako něco, co je sociálně konstruováno a mění se v historickém a kulturním kontextu. Tito patroni ze své pozice velmi kritizují tradiční model dělení mužských a ženských rolí ve společnosti. Zajímavým zjištěním je, že se u patronů ukázala shoda ve vnímání těchto rolí. Většina z nich (9/10) má blíže k liberálnímu pojetí maskulinit a poměrně jasně je z jejich strany akcentována svoboda volby jednotlivce v těchto věcech a tolerance či otevřenost vůči jiným přístupům. Pouze jeden patron deklaroval spokojenost s tradičním modelem rodinného uspořádání, ale zároveň ukázal velkou toleranci k jiným pojetím. Tyto kategorie nelze vnímat absolutně a různí muži mají o svých hodnotách různou míru přesvědčení. Právě proto vnímám vztah mezi esencialistickým a konstruktivistickým pojetím maskulinity, stejně jako vztah mezi liberálním a konzervativním pojetím rolí jako škály a nikoliv jako deterministické kategorie.

V otázce hodnot, které se snaží ve svých vztazích předávat klukům z dětských domovů, se ukázala diverzita v tom, zda patroni tyto hodnoty považují za „mužské“ či obecně za „lidské“. Poměrná shoda však panovala v konkrétní podobě těchto hodnot, které patrně odráží především samotnou zkušenost z projektu a ze setkávání s kluky z dětských domovů. Tyto hodnoty jsem kategorizoval do tří oblastí – *odpovědnost*, *sebevědomí* a *mezilidské vztahy*. Kategorie odpovědnosti souvisí se schopností být „*samostatný*“, „*držet slovo*“, „*hrát fěr*“ a umět se postavit problémům „*čelem*“. Sebevědomí patroni popisovali pomocí pojmů jako „*spokojenost sám se sebou*“, „*nezávislost*“, „*rozhodnost*“ a „*odvaha*“. V kategorii mezilidských vztahů pak byla akcentována potřeba „*reálných vztahů*“, které nejsou založeny na profesionální bázi, určitá „*uvolněnost*“ v těchto vztazích či schopnost „*chránit slabší*“.

Tematický okruh motivací ukázal zajímavé souvislosti, které částečně korespondují s teoretickými předpoklady. Různí patroni mají různé motivace. Získaná data jsem však kategorizoval do podoby jakéhosi patronského „motivačního mixu“, který může sloužit jako potřebná inspirace pro motivování jiných mužů k zapojení do podobného projektu. Při kódování a kategorizaci motivací Patronů jsem se volně inspiroval kategorizacemi představenými v teoretické části této práce, konkrétně především kategorizací motivačních

funkcí, tzv. VFI (Clary et al. 1998), která mi pomohla hledat v motivacích takové souvislosti, jako je osobní obohacení ze získaných životních zkušeností, rozvoj osobnosti, sociální rozměr či předchozí negativní či pozitivní životní zkušenosti.

První kategorii motivačního mixu patronů jsem nazval „vzájemným obohacením“ a je částečně zakotvena v teorii egoistické motivace (Frič, Pospíšilová 2010: 84). V rámci této kategorie patroni akcentují osobní obohacení, které jim dává „*mezigenerační kontakt*“ a „*propojení světů*“, k němuž v rámci setkávání s klientem dochází. V této motivační kategorii se nachází 5/10 ze zkoumaných patronů. S touto kategorií částečně souvisí i kategorie „rozvoje kompetencí“, v rámci které vykrytalizovaly motivace patronů související s potřebou se něco nového dozvědět a naučit. Tato kategorie se týká 3/10 patronů, kteří akcentují svůj zájem rozvíjet se díky projektu především v souvislosti s vlastními rodičovskými kompetencemi a v porozumění prostředí dětských domovů. Třetí kategorií je určité „vytržení ze stereotypu“. Interpretoval jsem tak motivaci 4/10 patronů. Tato kategorie souvisí s tím, že patronský vztah přináší mužům do života něco nového, případně je spojený s konkrétní životní změnou, která dotyčného patrona do projektu přivedla. Pokud se podíváme zpět k teorii, konkrétně ke kategorizaci funkcí VFI, souvisí tato motivace nejvíce s funkcí osobního rozvoje, která odráží motivaci spočívající v osobnostní změně a částečně také s funkcí protektivní, která umožňuje uniknout od negativních životních vlivů (Clary et al. 1998). Čtvrtou kategorií je „potřeba pomáhat“, kterou bychom mohli asociovat s altruismem. V jeho rámci se projevuje „*prosociální osobnost*“ některých patronů. Tedy jejich potřeba dělat sociálně přínosné věci. (Frič, Pospíšilová 2010: 83). 5/10 z patronů popisuje potřebu dělat dobré, správné a užitečné věci. Zároveň často popisují tuto potřebu jako součást své identity. V rámci této kategorie altruismu se hodně projevuje normativní resp. hodnotové nastavení patronů (Janoski, Musick, Wilson, 1998: 497).

Zvláštní pozornost jsem věnoval motivacím patronů, které souvisejí s „mužstvím a maskulinitou“, kdy jsem analyzoval jednak deklarace patronů o této motivaci, které se v rozhovorech objevily náhodně a zároveň i úseky dat, kdy jsem se všech patronů na tuto motivaci explicitně ptal. Pro 4/10 zkoumané muže hraje mužství a maskulinita podle jejich slov roli důležitou. Jak v rámci společného setkávání s patrony, tak i při společném setkávání s klienty. Pro další 4 hraje vedlejší roli mužská skupina patronů a důležitou roli maskulinity vidí v rámci setkávání s klienty. Pro 2 z patronů pak mužství a maskulinita nebyla vůbec důvodem k zapojení do projektu. První skupina asociuje svou motivaci v projektu s prožíváním „*mužské energie*“ a „*mužského světa*“. Druhá skupina akcentuje svou roli

„mužského vzoru“ pro kluka z dětského domova. Pro třetí skupinu je klíčová spíš potřeba pomáhat a maskulinitu v projektu nevnímá jako důležitou součást své patronské identity.

Tematický okruh kontextu, který určuje a ovlivňuje patronské vztahy jsem analyzoval z pohledu charakteristiky těchto vztahů, tak jak ji definuje projekt a sami patroni. Dále v analýze vztahů mezi patrony a dětskými domovy. A zatřetí ve vztahu mezi patrony a jejich okolím, především rodinou. Charakteristiky, které vztahům s klienty připisují samotní patroni, jsou velkou měrou ovlivněny tím, jak vztahy charakterizuje a doporučuje realizovat samotný projekt. Kategorie, které tyto vztahy definují, jsem objevil celkem tři. První z nich charakterizuje vztah jako „umělý“, což spočívá v tom, že pokud by nebylo projektu Patron, který k tomu vytváří podmínky, k setkání patronů a kluků z dětských domovů, což jsou skupiny reprezentující úplně odlišné světy, by patrně nikdy nedošlo. Tento fakt je brán jako výzva i jako riziko. Druhá kategorie charakterizuje vztah jako „normální“ a symbolizuje tendenci patronů klást důraz na „*normalitu*“, „*společné zážitky*“, „*banalitu*“ či „*běžnou komunikaci*“, což je bráno v opozici k praxi vztahů, kterou si kluci osvojí v kontextu ústavní péče. A také ke vztahům „profesionálním“. Třetí kategorie definuje vztahy jako „kamarádké“, což svědčí o jejich „*horizontálním*“ charakteru. Akcentována je „*rovnocennost*“ a „*dospělost*“ vztahů, což bráno v opozici ke vztahům „*pečovatelským*“.

Z pohledu vztahů mezi patrony a dětskými domovy se ukázala být důležitou role pracovníků dětských domovů jako důležitých „*stakeholderů*“, kteří mohou patronské vztahy podpořit i zkomplikovat. Špatně nastavené vztahy s dětským domovem měly za následek znesnadnění práce patronů, což souviselo především s mylnými očekáváními od projektu a patronské role ze strany dětských domovů. Dobře nastavené vztahy naopak práci ulehčovaly.

V rámci vztahů patronů s jejich okolím, mě zajímalo, jak patronství ovlivňuje pracovní a rodinný život zúčastněných a zda se jim jejich pracovní a rodinné nasazení daří s projektem plnohodnotně skloubit. V rámci kódování se vynořily dvě kategorie. První souvisí s potřebou obhájit „čas“ věnovaný projektu (před rodinou či v rámci vlastních priorit) a s „lokalitou“ dětského domova, jejíž vzdálenost ovlivňuje charakter i úspěšnost patronských vztahů. Druhou kategorií v této oblasti je něco, co jsem nazval „intenzitou vztahu“. Tato kategorie má dvě důležité dimenze. První z nich souvisí s tím, že frekvence setkávání je cca 1x za měsíc a patronům tak nečiní problém toto setkávání skloubit s rodinným a pracovním životem. Druhá z těchto dimenzí souvisí s nutností komunikovat intenzitu vztahu s patronovým okolím, aby nedošlo k přehnaným očekáváním, např. ze strany rodiny.

4.2. Diskuze

V části diskuze bych rád své závěry z výzkumu konfrontoval s hlavní výzkumnou otázkou svojí práce a s dalšími otázkami, které jsem si v souvislosti s ní položil. Nabízím určitý set hypotéz pro další výzkum v této oblasti. Tyto hypotézy mohou zároveň sloužit jako inspirace pro organizace, projekty a iniciativy, které by chtěli do své činnosti více mužů zapojit.

1. V kontextu angažovanosti nezáleží na tom, jak intenzivně muži prožívají a definují své vlastní mužství.

Diverzita normativních postojů patronů ve vztahu k mužství a maskulinitě ukázala, že při jejich angažování v projektu nezáleží na tom, zda mužství a maskulinitu vnímají jako „přirozenou“ součást identity nebo spíše z odstupů, jako sociálně konstruovanou. Pokud se vrátím ke stereotypním představám esencialisty a konstruktivisty, jež jsem popsal v úvodu této práce, do projektu by neměl být problém zapojit ani svobodného čtyřicátníka, který pravidelně navštěvuje kurzy osobního rozvoje a své mužství prožívá skrze tanec u ohně a meditaci, ani sebevědomého queer aktivistu, který studuje gender studies na FHS UK a mužství a maskulinitu vnímá jako sociokulturní kategorii. Domnívám se, že je to možné tím, že se jedná o rozdíly ve vnímání vlastní identity a nikoliv o rozdíly ve vnímání vztahů zakotvených v sociální struktuře. I Connell chápe, že maskulinita je „*institucionalizována ve společenské struktuře, stejně jako je aspektem individuálního charakteru osobnosti*“ (Connell 2000: 29). Tito různí muži pouze definují svou identitu jako „mužskou“ s různou intenzitou, která nemá na jejich angažování v projektu vliv.

2. Bránou k zapojení mužů je otevřené a tolerantní vnímání mužství a maskulinit.

Podle výstupů z výzkumu si troufám učinit závěr, že liberální (resp. svobodomyšlné / otevřené / tolerantní) hodnotové nastavení patronů je jednou ze vstupních bran k projektu takového charakteru, jako je Patron, kde muži vystupují ze své tradiční role živitele a ochránce rodinného krbu a stávají se veřejně prospěšnými dobrovolníky, kteří se navíc angažují v rámci „vztahů“ a „práce s mládeží“. Míra tohoto nastavení může být různá, od prosté tolerance odlišných postojů až po jasnou deklaraci péče o vztahy jako součásti maskulinity. Pokud bych se znovu vrátil ke svým stereotypním představám - aktivního tátu na rodičovské dovolené nebude těžké projektem oslovit. Traktorista z Horní Dolní už ovšem bude docela oříšek. Jak ukazují výzkumy, které jsem zmiňoval v teoretické části práce (Táta na plný úvazek 2013, Podoby otcovství 2011, Česká národní panel 2014),

liberálně/moderně/aktivně nastavených mužů výrazným způsobem přibývá a nelze se tedy již vmlouvat na to, že muži, kteří by se chtěli angažovat, neexistují. Je potřeba, jít jim naproti a jejich angažovanost podpořit (Maxwell et al. 2012).

3. Maskulinitu je potřeba vnímat jako součást osobní identity jednotlivce.

Za velmi zajímavou pokládám skutečnost, že se s tímto liberalismem nevyklučuje esencialistické pojetí maskulinity, které bývá klasickými autory mužských studií vnímáno jako překážka k zapojení mužů v řešení sociálních problémů, či přímo jako nástroj reprodukce hegemonní maskulinity a tím i genderové nerovnosti ve společnosti (Connell 1997, Clatterbaugh 2000, Messner 1997). Myslím si, že esencialismus – resp. prožívání mužství a maskulinity - samozřejmě má tendenci k reprodukci maskulinity jako sociální konstrukce. Ta je ovšem proměnlivá v kontextu historie a kultury a v rámci její reprodukce se může také měnit její normativní nastavení. Cílem by tedy podle mého názoru nemělo být maskulinitu společensky dehonestovat či zkoumat jako odosobněnou sociální konstrukci, ale vnímat ji jako součást osobní identity jedince, kterou je možné rozvíjet a kultivovat takovým směrem, aby byla konstruktivní a otevřená. Toto by mělo být nejen cílem projektů, které do své činnosti chtějí zapojit více mužů, ale i cílem sociálně-vědního výzkumu. Zatím totiž víme mnoho o tom, jak sociální struktura ovlivňuje identitu jedince. Málo však víme o tom, jakou roli hraje osobní a skupinová identita ve změně sociální struktury. S tím souvisí také následující závěr.

4. Mužské hnutí může být branou k angažovanosti mužů a rozvíjet sociální kapitál.

Zkoumaní muži, kteří k mužství a maskulinitě v projektu přistupují, jako k důležitému prvku své identity i motivace, zmiňovali tyto důvody:

- a. Specificky maskulinní projekt může vést k reflexi vlastní mužské identity. (*Eduard, Břeťa a Kamil*)
- b. Prožitek mužské skupiny je zajímavý zážitek, který akceleruje důvěru a vztahy mezi zapojenými muži. (*Kamil, Emil, Břeťa, Karel, Vilém, Vojta*)
- c. Sdílení zkušeností mezi staršími a mladšími muži je potřebné individuálně i společensky. (*Emil, Vilém, Filip*)

Mým závěrem je, že sdružování v rámci mužského hnutí může přispívat k rozvoji sociálního kapitálu a tím vést k sociální změně. Pokud má být tato změna „žádoucí“, například tedy ve

smyslu zapojování mužů do oblastí veřejného, občanského a soukromého života, které dlouhodobě postrádají jejich větší zapojení, je potřeba, aby toto hnutí bylo tolerantní, otevřené a reflexivní – tedy, aby - jako specifická „sít“ a zároveň nositel „norem“ - mohlo sociální kapitál rozvíjet v rámci nezbytné „důvěry“ (Putnam 1993). Např. normativní vymezení takových forem maskulinity, které obsahují péči a vztahy jako prvek mužské identity již dávno existuje ve formách různých nových maskulinních ideálů. Chybí jim ovšem prvek „sociální praxe“, který je rozvíjí v rámci občanské společnosti. Mužské hnutí může být podle mne v tomto smyslu významným nositelem sociálního kapitálu a jako součást občanské společnosti může vést také k pozvednutí kluků a mladých mužů se sociálně znevýhodněných vrstev. Mým doporučením pro organizace a instituce není podporovat pouze angažovanost mužů jako jednotlivců, ale také jako specifické skupiny, která může sdílet společnou identitu. Nebo alespoň její prvky.

5. Klíčové je oslovit muže, kteří plní svou tradiční roli živitele rodiny.

Jak již víme, přibývá mužů, kteří jsou vůči svým společenským rolím nastaveni velmi liberálně a otevřeně. Zároveň je stále většina mužů v pozici hlavního živitele rodiny, což dokládá např. jejich reálné zapojení do rodičovské dovolené nebo také velké platové rozdíly mezi muži a ženami. Úkolem projektů, které směřují k větší angažovanosti mužů, je oslovit právě tu skupinu, která plní tradiční roli a přitom je otevřená osobní i sociální změně. Maxwell a její kolegové doporučují proaktivní, včasný přístup a vytvoření takových služeb, které zapojení těchto mužů umožňují a ulehčují (Maxwell a kol. 2012). Mohou to být takové služby, které lze sladit s tradiční rolí hlavního živitele rodiny nebo které jim umožňují trávit čas s vlastními dětmi či posilují jejich osobní kompetence. I na základě mého výzkumu se domnívám, že pro mnohé muže není možné činit velké závazky a forma dobrovolnictví, která je realizována v projektu Patron - tedy založená na ideálu přátelských vztahů, vyžadující spíše osobní zralost než odborné kompetence, která obohacuje vlastní osobní život, může být pro tyto muže přijatelnější než např. vztahy pěstounské, které vyžadují mnohem větší závazek. Takovéto „nizkoprahové“ projekty mohou být vstupní branou k větší angažovanosti mužů i v rámci větších závazků. Podobně může fungovat např. i otcovská dovolená v podpoře zapojení mužů do péče o děti. Sama o sobě bližší vztah mezi otcem a dítětem neřeší. Může ovšem být zkušeností, která tento vztah akceleroje. Stejně tak může zapojení mužů do činnosti rodinného centra akcelarovat jeden den, kdy tátové budou děti učit sekát dřevo a grilovat. I takto banální to může být.

6. Osobní rozvoj je důležitou motivací mužů – dobrovolníků.

Cílení na prosociálně nastavené muže nemusí být zárukou, že se jich objeví dostatečné množství. Proti této motivační složce se v rámci výzkumu objevily hned tři složky, které akcentují osobní rozvoj a rozvoj kompetencí. Projekty, které mají za cíl nalákat do své činnosti více mužů, by jim měli nabídnout více, než jen „dělání dobra“. Zdůraznění osobního, resp. osobnostního obohacení o nové zážitky, zkušenosti a podněty pro osobní, rodinný i pracovní život, může být klíčovým momentem při rozhodování mužů, zda se do projektu zapojit, či nikoliv. Do projektu Patron zároveň někteří muži vstoupili v průběhu životní změny, kdy byli nuceni redefinovat svůj přístup k životu (rozvod, změna práce), případně z důvodu „vytržení ze stereotypu“ běžné pracovní a rodinné rutiny. I na toto je třeba myslet a osobní rozvoj zdůrazňovat jako důležitou součást dobrovolnické činnosti.

Na úplný konec této práce bych rád ještě zdůraznil, že tyto závěry předkládám sice ve formě ucelených myšlenek, ale jedná se o oblasti, které vyžadují další výzkum a bádání. Již v úvodu jsem zmiňoval, že téma mojí práce je velmi široké a komplexní. Mě samotnému trvalo velmi dlouho, než jsem přišel na to, jak jej uchopit pro potřeby této práce. Uvědomuji si, že mnoho témat jsem zmínil pouze vágně a okrajově a že každá kapitola, kategorie, oblast i dimenze zmíněná v této práci by si zasloužila samostatné rozpracování a analýzu. Dovolte mi tedy tuto práci zakončit myšlenkou, že poznání spočívá především v síle otevřené mysli a pevně doufám, že je v tomto smyslu možné nahlížet i na mou diplomovou práci. Tedy spíše jako na text, který v duchu kvalitativního výzkumu nabízí otázky a otevírá témata, než aby hledal jasné odpovědi a nezvratné důkazy.

5. Zdroje:

Badinter, E., 2005: XY, O mužské identitě. Praha, Paseka, ISBN:80-7185-7270.

Bourdieu, P., 2000: Nadvláda mužů. Praha, Karolinum, ISBN 80-7184-775-5.

Český národní panel, 2014: TZ: Každý muž by měl být alespoň chvíli na rodičovské dovolené, míní více než polovina českých otců. [online]. Mediaresearch, a.s. Dostupné z: <http://ilom.cz/novinky/info-servis/muzi-a-rodicovska/> [cit. 28. 10. 2014].

Connell, R. W., 1997: Men, masculinities and feminism. Social Alternatives Vol 16 No 3.

Connell, R. W., 2000: The men and the boys. University of California Press, ISBN: 0-520-22868-3.

Clatterbaugh, K., 1997. Contemporary perspectives on masculinity. Boulder, Colorado: Westview Press. ISBN: 9780813327013.

Clatterbaugh, K., 2000: Literature of the U. S. Men's Movements. The University of Chicago. Signs. Vol. 25, No. 3 pp. 883-894.

Clary E. G. a kol., 1998: Understanding and assessing the motivations of volunteers: a functional approach, Journal of Personality and Social Psychology, 74(6), pages 1516–30. Kol.: Snyder M., Ridge, R., Copeland, J., Stukas, A., Haugen, J., Miene, P.

ČSÚ, 2011: Zaostřeno na pohlaví. Vzdělání - žáci na jednotlivých typech a druzích škol podle pohlaví. [online] Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/t/AA00229346/\\$File/1413113301.pdf](http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/t/AA00229346/$File/1413113301.pdf) [cit. 4. 1. 2014].

ČSÚ, 2013: Zaostřeno na ženy a muže. Odsouzení podle vybraných trestných činů na území České republiky v roce 2012. [online] Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/t/6D0027D6BD/\\$File/1413136608.pdf](http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/t/6D0027D6BD/$File/1413136608.pdf) [cit. 4. 1. 2014].

Davis, L., 1971: Foster Fatherhood: Untapped resource. The Family Coordinator, Vol. 20, No. 1, pp. 49-54.

EIGE, 2012: The Involvement of Men in Gender Equality Initiatives in the European Union.

- European Institute for Gender Equality. [online] Dostupné z: <http://eige.europa.eu/content/document/the-involvement-of-men-in-gender-equality-initiatives-in-the-european-union> [cit. 4. 1. 2014].
- Deci, E. L., 1972: Intrinsic Motivation, Extrinsic Reinforcement and Inequity. *Journal of Personality and Social Psychology* 22 (1): 113-120.
- Dekker, P., Halman, L., 2003: *The Values of Volunteering Cross-Cultural Perspectives*. Springer. ISBN-13: 978-0306478543
- El Hussein a kol., 2014: Using Grounded Theory as a Method of Inquiry: Advantages and Disadvantages. *The Qualitative Report 2014 Volume 19, How To Article 13*, 1-15. Kol.: Hirst, S., Salyers, V., Osuji, J.
- Eurydice and Eurostat, 2014: *Key data on Early Childhood, Education and Care in Europe*. Eurydice and Eurostat Report. [online] Dostupné z: <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/5785249/EC-01-14-484-EN.PDF/cbdf1804-a139-43a9-b8f1-ca5223eea2a1?version=1.0> [cit. 4. 1. 2014].
- Frič P., Pospíšilová T., 2010: Vzorce a hodnoty dobrovolnictví v české společnosti na začátku 21. století. *Hestia*. [online] Dostupné z: <http://www.dobrovolnik.cz/res/data/024/002868.pdf> [cit. 4. 1. 2014].
- Holter, Ø. G., Svare H., Egeland C., 2000: *Gender Equality and Quality of Life - A Norwegian Perspective*. The Nordic Gender Institute 2009.
- Janoski, T., Musick, M., Wilson, J., 1998: Being Volunteered? The Impact of Social Participation and Pro-Social Attitudes on Volunteering. *Sociological Forum*, Vol 13, No. 3, 1998, 495-519.
- Kimmel, M. S., 1987: *Changing Men: New Directions in Research on Men and Masculinity*. SAGE Publications. ISBN: 978-08039299.
- Kimmel, S. M., Hearn, J., 2005: *Handbook of studies on men and masculinities*. SAGE Publications. ISBN 0-7619-2369-1.
- Maxwell a kol., 2012: *Engaging fathers in child welfare services: a narrative review of recent research evidence*. University of Michigan, Ann Arbor, MI, USA. Kol.: Scourfield, J., Featherstone, B., Holland, S., Tolman, R.

Messner, A. M., 1997: Politics of Masculinities: Men in Movements. AltaMira Press. ISBN: 0-8039-5576-6.

MPSV, 2013: Počet příjemců rodičovského příspěvku podle pohlaví. [online] Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/10543> [cit. 4. 1. 2014].

Pikálková a kol., 2013: Mezinárodní výzkum násilí na ženách: příspěvek k sociologickému zkoumání násilí v rodině. Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2004, ISBN 80–7330–054–0

Podoby otcovství, 2011: *Podoby otcovství*. [online]. Mediaresearch, a.s. pro MPSV ČR. Dostupné z: <http://www.tatanaplnyuvazek.cz/wp-content/uploads/2013/05/zaverecna-zprava-podoby-otcovstvi.pdf> [cit. 4. 1. 2014].

Putnam. R. 1993. Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy. Princeton University Press. ISBN: 9781400820740.

Putnam, R. 2000. Bowling Alone. The Collapse and Revival of American Community. New York: Simon and Schuster. ISBN: 978-0-684-83283-8.

Rada vlády, 2014: Sociální podmínky otcovství. Rada vlády pro rovné příležitosti žen a mužů. [online] Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/pracovni-skupina-muzi-a-rovnosti-zen-a-muzu/zprava-socialni-podminky-otcovstvi-v-ceske-republice-123768/> [cit. 4. 1. 2014].

Rohr, R., 2003: Cesta divokého muže. Cesta, Praha. [online] Dostupné z: <http://fatym.com/abcd/k/000184/default.html> [cit. 4. 1. 2014].

Rosenblum, N., 2002: Feminist Perspectives on Civil Society and Government (151 - 178) edited by Nancy L. Rosenblum and Robert C. Post. Princeton University Press, UK.

Scambor E., Wojnicka K., Bergmann N., 2012: The Role of Men in Gender Equality - European strategies & insights. [online] Dostupné z: http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/files/gender_pay_gap/130424_final_report_role_of_men_en.pdf [cit. 4. 1. 2014].

Sedlák, L., 2014: Být sám sebou. Rubrika Jeden den v životě. Respekt 2. 11. 2014. [online]. Dostupné z: <http://respekt.ihned.cz/c1-63039800-byt-sam-sebou>

Šmídová, I., 1999: Men in the Czech Republic. A Few Questions and Thoughts on Studying

(Some) Men. Faculty of Social Studies. Masaryk University, Brno.

Šmídová, I., 2008: Muži na okraji: systémové znevýhodnění mladých mužů bez maturity? Gender, rovné příležitosti, výzkum. 2/2008.

Strauss, A., Corbin, J., 1999: Základy kvalitativního výzkumu – postupy a techniky metody zakotvené teorie. Sdružení Podanéruce. ISBN: 9788085834604.

Táta na plný úvazek, 2014: Kvantitativní výzkum realizovaný Mediaresearch a.s. [online]. Dostupné z: http://www.tatanaplnyuvazek.cz/wp-content/uploads/2013/09/Kvantitativn%C3%AD_v%C3%BDzkum_TP%C3%9A_v%C3%BDsledky.ppt [cit. 4. 1. 2014].

Vodochodský, I., 2007: „Superženy“ a „velké děti“: konceptualizace postavení mužů v rámci genderového řádu státního socialismu. Prague social science studies. Sociologická rada, SOC – 012.

Wells, L. a kol., 2013: Engaging men and boys in domestic violence prevention: Opportunities and promising approaches. Wells, L., Lorenzetti, L., Carolo, H., Dinner, T., Jones, C., Minerson, T., & Esina, E. Calgary, AB: The University of Calgary, Shift: The Project to End Domestic Violence.

Wilson, K., Fyson, R. and Newstone, S., 2006: Foster fathers' experiences and contributions. Child & Family Social Work (Impact Factor: 0.93). 01/2007.

WHO, 2013: Global and regional estimates of violence against women: prevalence and health effects of intimate partner violence and non-partner sexual violence. [online]. Dostupné z: http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/85239/1/9789241564625_eng.pdf [cit. 4. 1. 2014].

5.1. Odkazy na webové stránky:

www.esfcr.cz – Projekty, 2014. Dostupné z: <http://www.esfcr.cz/projekty/patron-podpora-socialni-integrace-mladych-muzu-ze-zarizeni>

www.eduin.cz - Kluci z děčáku nepotřebují přísnější režim, ale obyčejný blízký vztah, 2014. Dostupné z: <http://www.eduin.cz/clanky/kluci-z-decaku-nepotrebuji-prisnejsi-rezim-ale-obycejny-blizky-vztah/>

www.ipatron.cz – Kluci z dětského domova potřebují tvoji podporu, 2014. Dostupné z: <http://ipatron.cz/kluci-z-detskeho-domova-potrebuji-tvoji-podporu/7>

www.ipatron.cz – O projektu, 2014. Dostupné z: <http://ipatron.cz/o-projektu/>

www.ipatron.cz – Desatero patrona, 2014. Dostupné z: <http://ipatron.cz/o-projektu/desatero-patrona/>

www.ilom.cz – Naše témata, 2014. Dostupné z: <http://ilom.cz/temata/>

www.ilom.cz – Kdo jsme, 2014. Dostupné z: <http://ilom.cz/kdo-jsme/>

www.ilom.cz – FAQ o LOMu, 2014. Dostupné z: <http://ilom.cz/kdo-jsme/faq-o-lomu/>

www.socialmarie.org – Projekty, 2014. Dostupné z: <http://www.sozialmarie.org/projekty/patron.3792.html>